

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Главни и одговорни уредник

доц. др Драгана Грујић – *Катедра за библиотекарство и информатику*
Филолошкој факултету Универзитета у Београду

Редакција

др Богдан Трифуновић – *Градска библиотека*
„Владислав Пејковић – Дис”, Чачак
др Нада Арбутина – *Библиотека града Београда*
др Татјана Брзуловић Станисављевић – *Универзитетска библиотека*
„Светозар Марковић”, Београд
др Драгана Милуновић – *Народна библиотека Србије, Београд*
Оливера Кривошић – *Библиотека Матице српске, Нови Сад*
Бојана Вукотић – *Народна библиотека Србије, Београд*
др сц. Марина Винај – *Књижница Музеја Славоније, Осиек, Хрватска*
доц. др Анна Ангелова – *Универзитетска библиотека „Св. Климент*
Охридски”, Софија, Бујарска
dr. Wooseob Jeong – *School of Library and Information Management,*
Emporia State University, Kansas, USA

Класификација текстова по УДК

Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Први број часописа *Библиотекар* објављен је 1948. године
Библиотекар се реферише у EBSCO и CEEOL бази података

ISSN 0006-1816

Библиотекар

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LXI, св. 2 (2019)

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ
Београд, 2019

САДРЖАЈ

ТЕМА

- Ана Јанковић:** Одлучивање се (не) сме препустити библиотекарима:
откуп књига за јавне библиотеке у последње три године 9
- Драгица Радетић:** Откуп књига за библиотеке: прелазак квалитета
у квантитет 25
- Сабина Ђуркић:** Откуп књига у малим библиотекама: у раскораку
са потребама корисника 35

ПРАКСА

- Татјана Брзуловић Станисављевић:** Ново доба заштите података
о личности 51
- Адам М. Софронијевић:** Пројекти у Универзитетској библиотеци у
Београду 67
- Саша Луковић Васиљевић:** Заједно градимо најлепше место за
одрастање – Дечја библиотека у Нишу: искуства у раду са невладиним
организацијама 79
- Кристина Ковачевић:** Креативне радионице, промоције и изложбе
у школским библиотекама као видови развијања читалачких навика
код ученика основних школа 89
- Ксенија В. Илић:** Седам година постојања и активности Дечјег одељења
у Народној библиотеци „Ђура Јакшић” у Петровцу на Млави 107
- Драгана Савин:** Кориснички књижни фонд на русинском језику у
Градској библиотеци у Новом Саду 121

ХРОНИКА

- Дејан Вукићевић:** О потребама младих невидљивих библиотекара 133
- Драган Милошевић:** Фондација „Ставрос Ниархос” – „Моћ и Моћ” 137

ПРИКАЗИ

- Оливера Настић:** IFLA World Library and Information Congress 145

Милица Матијевић: Међународна Сателит конференција Ифлине Секције за рад са децом и младима	149
Драгана Милуновић: Тринаести Стручно-научни скуп Заједнице матичних библиотека Србије	155
Небојша Ковачевић: Један (п)опис „подручја борбе”	159
Бојана Вукогић: Поново излази <i>Библиозона</i>	163
Упутство за ауторе прилога	171
Уређивачка политика	187
Рецензенти	197

Тема

Ана Јанковић

Народна библиотека Бор
ana.jankovic67@gmail.com

Прегледни рад

UDK 025.22(497.11)"2017/2019"

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.1>

ОДЛУЧИВАЊЕ СЕ (НЕ) СМЕ ПРЕПУСТИТИ БИБЛИОТЕКАРИМА: ОТКУП КЊИГА ЗА ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ У ПОСЛЕДЊЕ ТРИ ГОДИНЕ

Сажетак: Овај текст би требало да укаже на значај откупа књига за јавне библиотеке у Србији, који сваке године спроводи Министарство културе и информисања Републике Србије. Такође, требало би да укаже на лоше стране измењене праксе у последње три године, која је наметнута променом пропозиција Конкурса за откуп публикација за библиотеке 2017. године и која уводи тзв. „звездицу”, то јест могућност да Комисија за област књижевности (стваралаштво, преводилаштво) за Конкурс за откуп публикација за библиотеке процени и одреди који ће наслови бити обавезно откупљени за све јавне библиотеке, без обзира на потребе и стање фондова у тим библиотекама, чиме се библиотекама, који се у својим библиотекама баве пословима набавке, умањује могућност слободног избора публикација за 30% (2017) и 40% (2018. и 2019), у оквиру укупно одобрених средстава за откуп, што се, с друге стране, различито одражава на одобрене лимите по категоријама библиотека. Примери којима се илуструју чињенице у вези с откупом односе се на праксу Народне библиотеке Бор, што ће у тексту бити јасно назначено, да би се избегле грешке које би могле настати због непознавања фондова и праксе у другим библиотекама које не припадају истој категорији.

Кључне речи: откуп књига, набавка, Министарство културе и информисања, јавна библиотека, пропозиције конкурса за откуп публикација за јавне библиотеке, обавезни наслови, комисија за откуп.

Увод

Откуп публикација који спроводи Министарство културе и информисања Републике Србије за јавне библиотеке (у даљем тексту: откуп), готово од самог почетка излази из оквира библиотечко-информационе делатности и заузима део јавног дискурса. Зашто је то тако – није тешко

рећи: зато што постоји више заинтересованих страна које по самој природи ствари, као и претпостављеном заједничком, вишем циљу, не би требало да су супротстављене; по питању откупа углавном јесу. С једне стране су издавачке куће које заступају своје пословне интересе, а с друге јавне (народне) библиотеке, тј. библиотекари који би требало да заступају интересе своје струке и својих корисника. Између ових двеју страна налази се стручна комисија¹ коју именује министар културе и информисања и од које обе стране много очекују, а која треба да буде у сваком погледу непристрасна у свом одлучивању и чија је најважнија улога да, према пропозицијама конкурса, процени културне, уметничке и научне вредности публикација које треба да буду део фондова јавних библиотека (мада се иста комисија бави и конкурсном документацијом и провером исправности сваког појединог издања и његове усаглашености с издавачким и библиотечким захтевима).

У јавности се најчешће чуо глас представника издавача јер су им медији доступнији, као саговорници они су занимљивији, интригантнији (будући да су најчешће и једини говорници на ову тему) и врло се непосредно изражавају; они нису били спремни да ћуте, већ су јавно делили своје ставове о томе како избор библиотекара (не само приликом откупа, већ и јавних набавки) није у складу с јавним интересом у култури (шта год они под тим подразумевају, пошто и то може бити посебна тема). Шири библиотекарска заједница је углавном ћутала. Ипак, било је снажнијих реакција и с ове стране, прво од некадашњег управника Народне библиотеке Србије Сретена Угричића², који је указао на нелогичности и недостатке ондашњег модела државног откупа књига, којем је замерио централизовану процедуру и административно наметнут резултат, недоследност критеријума селекције где нема истрајне и стабилне културне политике која би дала дугорочне резултате, и оно, можда и најважније – нагласио је последицу овакве праксе у којој библиотеке немају утицај на избор књига и да се не уважавају локалне потребе, интереси и индивидуалне набавне политике сваке библиотеке посебно, те је откуп само привидно подршка за библиотеке и њихове читаоце, а много више за издаваче, те предложио нови који би више заступао интересе јавних библиотека, чији би примарни критеријуми били „промоција и дисеминација вредности, идеја и знања

---

¹ Комисија за област књижевности (стваралаштво, преводилаштво) за конкурс за откуп публикација за библиотеке (у даљем тексту: Комисија за откуп).

² Сретен Угричић, „Предлог унапређеног модела откупа књига”, *Гласник НБС* 1 (2003): 445–448.

који доприносе култури демократије и култури Србије”³. Нови модел откупа који је предвиђао две фазе селекције требало је да гарантује квалитет и испуњење примарног критеријума откупа, али и аутономију библиотека у остваривању усвојених набавних политика у свакој од њих. Овај нови модел откупа књига прихваћен је као стандардни модел који се, с одређеним изменама, примењује и данас.

„Праве” и „погрешне” књиге

Услуге јавне библиотеке намењене су свима и то је главна сврха постојања сваке јавне библиотеке и оно што је разликује од осталих типова библиотека. Јавна библиотека „обезбеђује приступ знању, информацијама и производима људског духа, путем различитих извора и услуга и подједнако је доступна свим припадницима заједнице, без обзира на расу, националност, старосно доба, пол, веру, језик, инвалидност, економски и радни статус и образовни ниво”⁴.

Јавна библиотека мора да своје услуге, посебно набавку књига, прилагоди свима, уважавајуће све разлике, старосне, образовне, културолошке, и да притом пронађе праву меру између задовољавања различитих укуса и потреба за различитом литературом, да поштује захтеве и очекивања својих чланова, а да притом не заборави своју културну и образовну улогу у друштву сводећи своју функцију на разоноду. Пронаћи праву меру, а истовремено обезбедити да се библиотечке колекције користе најефикасније могуће, уопште није лако. Библиотеке се не смеју препустити насумичном „развоју” својих услуга, без добро разрађених програма и планова, а да с друге стране буду у ситуацији да се боре за сваког корисника, имајући у виду да морају да задовоље потребе јавности која им за те услуге – плаћа.

Сви они који су се учланили у библиотеку (и они који ће се тек учланити) имају право да читају и то оно што сами желе, имају право да подједнако користе све услуге јавне библиотеке и имају пуно право да од својих библиотекара захтевају да им се та права омогуће. Треба очекивати да сви они имају различите потребе за читањем, тј. да их занимају различите књиге. Има ли, у том случају, смисла говорити о *добрим* и *лошим* књигама,

³ Угричић, „Предлог унапређеног модела откупа књига”, *Гласник НБС* 1 (2003): 446.

⁴ *IFLA/UNESCO Смернице за развој јавних библиотека* (Београд : Народна библиотека Србије, Библиотека града Београда, 2005), 9.

о *йравим* и *йойрешним* књигама? Имамо ли ми, као библиотекари, право да кажемо кориснику да је то што чита неукус, сезонска литература, безвредно штиво и да он у библиотеци може да изабере и нешто боље јер су нам полице препуне књига које су вредне и корисне, капитална дела, скупа, која смо платили његовим новцем, а готово нико их не позајмљује и не чита?

Постоје различита мишљења о томе шта јавне библиотеке треба да купују за новац пореских обвезника у средини у којој обављају своју библиотечку, културну и образовну делатност, али и шта треба да набављају преко годишњег откупа Министарства културе и информисања, а што опет, финансирају – грађани, различити припадници различитих заједница, од којих су неки – чланови библиотека у Србији. Политика набавке грађе у јавним библиотекама је много комплекснија ствар него што се мисли. Критеријуме не могу да одређују интересне групе које своје пословне интересе често изједначавају с јавним интересом.

У бројним анализама у којима су се библиотечки стручњаци бавили стањем у јавним библиотекама у одређеном временском периоду, просторним, кадровским, финансијским и другим проблемима јавних библиотека, спомињан је и откуп, али само као важан вид набавке у јавним библиотекама, што он неспорно и јесте, али нису његове лоше стране и проблеми који се понављају из године у годину, да би у последње три године ти проблеми превладали над добробити коју државни откуп доноси библиотекама, тачније – корисницима библиотека.

Данас многе библиотеке немају новца за куповину књига или га имају недовољно да би пратиле савремено издаваштво, потребе корисника и задовољиле стандарде. То је разлог што многе библиотеке чекају републички откуп да би колико-толико поправиле *штетицу* у својим фондовима, насталу небригом и незаинтересованошћу, па чак и трагикомичним схватањем приоритета људи у власти у својим локалним срединама. Поготово је тешко у библиотекама у малим срединама где је откуп ако не једини начин да нове књиге стигну у библиотеку, онда барем пут да се попуне празнине у фондовима настале због ограничених средстава које библиотеке добијају од својих оснивача. Овде и настају највећи проблеми у вези с откупом књига.

Било је много разговора, много покушаја да се модел откупа књига за јавне библиотеке унапреди и пронађе такав који би био институционална помоћ не само библиотекама, већ и издавачима који својом издавачком политиком и културним задатком у друштву то завређују.

О важним питањима у вези с постојећим моделом откупа говорило се на стручном скупу „Набавна политика библиотека и спровођење откупа публикација за библиотеке Министарства културе и информисања Репу-

блике Србије”, одржаном у Градској библиотеци Панчево 7. септембра 2015. године, који су, занимљиво, иницирали издавачи – чланови Удружења професионалних издавача Србије (УПИС). Била је то још једна прилика да и стручна јавност реагује на то како се спроводи откуп књига: изнете су и јасно формулисане све примедбе, притужбе и предлози на релацији издавачи – библиотекарски – Министарство културе и све је обједињено већ у новембарском броју научног часописа за теорију и праксу библиотекарства *Читалиштије*.⁵

И поред добре идеје која је спочетка обећавала да ће испунити своју основну дужност, а то је да се као подршка јавним библиотекама од издавача откупљују прва издања из године која претходи оној у којој се расписује конкурс, дела од посебног значаја за културу, уметност, науку и образовање, некомерцијална, капитална, и поред Комисије за откуп, која „својом стручношћу и ауторитетом гарантује да се избором било ког наслова са примарног списка спроводи зацртана културна политика Министарства”⁶ и библиотекарâ који након првостепене селекције експертске комисије „неће моћи да погреше”⁷ бирајући књиге у складу с потребама фондова својих библиотека – ипак је дошло до својеврсног изневеравања и кратког даха те добре идеје. Годинама уназад, поједини чланови Комисије за откуп, којима се стручност не сме и не може оспорити, јесу у сукобу интереса јер су са публикацијама о којима одлучују повезани као аутори или преко јавних функција које обављају, или својим ангажовањем у одређеним издавачким кућама; на списковима су се налазиле књиге које је заинтересована јавност оштро критиковала; још су веће незадовољство изазивали наслови који нису били на списку: поједини издавачи су комисијама за откуп – посебно оним у библиотекама – замерали да не бирају књиге за најобразованије и најелитније читаоце, заборављајући да (не улазећи у истинитост те тврдње, за коју постоје аргументи да јесте спорна) јавне библиотеке не деле своје чланове и уопште читаоце на елитне и оне који то нису; често се није водило рачуна о основним критеријумима који књигу чине подесном за библиотечку употребу (неисправан каталогски запис у публикацији, проблематичан превод, лоша или никаква лектура, штампа, повез и сл.);

⁵ „Набавна политика библиотека и спровођење откупа публикација за библиотеке Министарства културе и јавног информисања Републике Србије: (Градска библиотека Панчево, 7. септембар 2015)”, *Читалиштије* год. 14, 27 (2015): 41–59, https://citaliste.rs/casopis/br27/nabavna_politika.pdf (преузето 8. 9. 2019).

⁶ Сретен Угричић, „Предлог унапређеног модела откупа књига”, *Гласник НБС* 1 (2003): 447.

⁷ Угричић, „Предлог унапређеног модела откупа књига”, *Гласник НБС* 1 (2003): 446.

откупљивала су се поновљена издања, понека већ откупљена претходних година, без јасног оправдања.

Комисија за откуп, којој је министар културе поверио задатак да, у складу са Конкурсом за откуп публикација за 2015. и 2016. годину, као и с Уредбом о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе (у даљем тексту: Уредба о критеријумима)⁸, библиотекама предложи наслове за откуп, увела је – на личну иницијативу и без подршке у пропозицијама конкурса за откуп, као ни у правним актима који дефинишу библиотечку делатност (ниједан не подразумева утицаје са стране на набавне политике библиотеке, напротив – гарантују самосталност при одлучивању) – једну новину: „звездицу” за поједина издања, малу ознаку уз поједине наслове у списку као препоруку (а не обавезу); помоћ библиотекарицама при избору (на скупу у Панчеву ово Комисији за откуп није ни замерено).

Измењене пропозиције конкурса за откуп: обавезни наслови

На скупу у Панчеву било је добрих предлога како унапредити постојећи модел откупа; од свега што је предложено – у годинама које су следиле, у пракси је примењено тек неколико измена: дат је дужи рок библиотекарицама за рад са списковима, један члан Комисије за откуп је библиотекар, али не из неке јавне библиотеке којој је намењен откуп, због накардног и нигде утемељеног тумачења да су библиотекарски, као чланови Комисије за откуп, у сукобу интереса [*sic*]; осим матичних и општинских, откуп је обухватио и месне библиотеке (библиотеке домова културе, на пример). Представници издавача, који су говорили на скупу, заложили су се за иновирање модела откупа у коме би Комисија за откуп имала шире ингеренције, то јест имала кључну улогу у одлучивању о томе које би књиге требало да иду библиотекама. Изменом конкурсних услова *ad hoc*, без претходних анализа, процена и консултација са библиотечким

---

⁸ „Уредба о критеријумима, мерилима и начину избора пројеката у култури који се финансирају и суфинансирају из буџета Републике Србије, аутономне покрајине, односно јединица локалне самоуправе”, *Службени гласник РС*, бр. 105 (2016), <http://www.kultura.gov.rs/cyr/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/uredba--o-kriterijumima-merilima-i-nacinu-izbora-projekata-u-kulturi-koji-se-finansiraju-i-sufinansiraju-iz-budzeta-republike-srbije-autonomne-pokrajine-odnosno-jedinica-lokalne-samouprave-> (преузето 5. 9. 2019).

стручњацима (тачније – с онима који се не баве теоријом, већ у пракси спроводе набавку библиотечке грађе) и увођењем обавезних публикација обележених „звездицом”, Комисија за откуп се од 2017. године ставила изнад библиотечке струке, изнад међународних докумената и стандарда, домаћих закона и подзаконских аката, изнад сâмих библиотека и чланова јавних библиотека, изнад свих критеријума којима се руководе библиотекарски познајући своје фондове и кориснике и спроводећи набавну политику својих библиотека. Позивање на текст Конкурса за откуп⁹, чији су услови промењени 2017. године увођењем „обавезне звездице”, као и на Уредбу о критеријумима – не значи и не говори много. Остаје нејасно како се – применом Уредбе о критеријумима, чак и ако најслободније и најшире схватимо и интерпретирамо њене одредбе, на пример, њен Члан број 4, где се каже да ће сваки члан комисије (Комисије за откуп?) посветити пажњу сваком пројекту понаособ – додељује „звездица” појединачним „пројектима”, то јест насловима књига, којих је на последњем конкурс, 2019. године, било највише до сада (чак 4.400), на који се начин сваки члан посветио свакој књизи и „извршио валоризацију исте”¹⁰ (па и своје ауторске), и то тек пошто је утврдио правременост, комплетираност свих пристиглих пријава увидом у приспелу документацију; и све то од 16. маја, када се први пут састала Комисија за откуп и усвојила свој Пословник о раду, па до 14. јуна када је библиотекарима стигао „пречишћен” списак у коме су сада они могли „самостално” да бирају наслове и број примерака, за шта је библиотекарима у библиотекама 1. категорије, у првој „апропријацији”, преостало 0,00 (словима: нула) динара, а за друге две 1.424,03, односно 1.000,00 динара, укупно 2.424,03 динара. Дакле, непуних месец дана за документацију и „валоризацију” 4.400 „пројеката”, од којих је 2.628 наслова изабрано да буду на списку за библиотекарске, а од тога је 221 наслов (267 примерака, пошто су неки наслови садржали више томова), који је вредео 40% од укупних средстава предвиђених за републички откуп, добио „звездицу” и тиме обавезао библиотекарске у 181 библиотеци да те књиге инвентаришу, без обзира на њихову евентуалну заступљеност у фонду, потребе и интересовања корисника.

⁹ Министарство културе и информисања Републике Србије, „Конкурс за откуп публикација за библиотеке за 2017. годину”, <http://www.kultura.gov.rs/cyt/konkursi/konkurs-za-otkup-publikacija-za-biblioteke-za-2017--godinu> (преузето 5. 9. 2019).

¹⁰ Министарство културе и информисања Републике Србије, „Решење о додели средстава издавачима, дистрибутерима и ауторима који самостално издају своје књиге по Конкурсу за откуп публикација за библиотеке за 2019. годину”, <http://www.kultura.gov.rs/cyt/konkursi/rezultati-konkursa-za-otkup-publikacija-za-biblioteke-za-2019--godinu> (преузето 19. 9. 2019).

Последице измењених услова за откуп књига

Према категоризацији јавних библиотека у Србији, начињеној на основу Пописа становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011. године, као и на основу Правилника о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности¹¹, све јавне библиотеке у Србији сврстане су у шест категорија (Табела 1). У откупу учествује 181 јавна библиотека на територији Србије, што подразумева и 9 јавних библиотека на Косову и Метохији (општине Лепосавић, Зубин Поток, Приштина, Косовска Митровица, Штрпце, Грачаница, Ново Брдо, Исток, Звечан), затим 4 библиобуса сврстана у 1. категорију (Кладово, Алексинац, Пријепоље, Крушевац), и јавне библиотеке у општинама које немају самосталну библиотеку, већ своју делатност обављају у оквиру домова културе или су огранци библиотека с територије друге општине.

Табела 1. Број јавних библиотека у Србији, које учествују у откупу, према категоризацији

Категорије	Број становника	Централна Србија	Војводина	Косово и Метохија	Укупно
I	до 10.000	13	1	/	14
II	до 20.000	37	17	7	61
III	до 35.000	25	12	2	39
IV	до 60.000	21	8	/	29
V	до 100.000	9	3	/	12
VI	преко 100.000	16	4	/	20
Укупно:		121	45	9	175 ¹²

¹¹ „Правилник о националним стандардима за обављање библиотечко-информационе делатности”, *Службени гласник РС*, бр. 39 (2013). <http://www.kultura.gov.rs/cyr/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/pravilnik-o-nacionalnim-standardima-za-obavljanje-bibliotecko-informacione-delatnosti-> (преузето 5. 9. 2019).

¹² Откупом је обухваћена укупно 181 јавна библиотека у Србији. У табели се налазе подаци за 175 јавних библиотека из „Предлога набавке књига и периодике”; недостаје податак о томе којој категорији припада још 6 библиотека, који ауторка текста није успела да добије од Матичног одељења Народне библиотеке Србије.

Табела је сачињена према штампаном документу „Предлог набавке књига и периодике у јавним библиотекама РС за 2019. годину са потребним износом средстава” Одељења за истраживање и развој библиотечно-информативног система – Матичног одељења Народне библиотеке Србије.

На основу ове категоризације, у Правилнику о националним стандардима утврђени су и други критеријуми неопходни за обављање библиотечно-информационе делатности у јавним библиотекама и односе се на простор, број примерака монографских публикација и периодике у фондовима, набавку нове грађе, број уписаних корисника итд.

Постојећа категоризација јавних библиотека користи се и за расподелу средстава предвиђених за откуп књига.

Након што Комисија за откуп заврши свој део посла и сачини шири избор, библиотекарима свих јавних библиотека (181) добијају потпуно исти списак, али са различитим лимитима. Мале библиотеке, тј. оне које раде у местима са малим бројем становника, имају и најниже лимите. Примера ради, у Табели 2. приказана је висина лимита по категоријама библиотека, који су распоређени према укупним средствима одобреним за откуп књига у 2019. години. Последњи откуп узет је и као најизразитији пример, пошто је постало јасно да се последице измењених услова конкурса више не могу занемаривати. Оно што није добро је то што је списак наслова са „звездицом” исти за све библиотеке, без обзира на то којој категорији припадају. Како се то одражава на преостали лимит који је библиотекама остао на располагању, такође се види у истој табели.

Табела 2. Расподела средстава за откуп 2019. године по категоријама

Библиотеке по категоријама	Слободан избор	Са звездицом	УКУПНО	% за слободан избор	% са звездицом
I	2.424	218.165	220.589	1	99
II	45.646	218.165	263.811	17	83
III	243.662	218.165	461.827	53	47
IV	374.987	218.165	593.152	63	37
V	712.870	218.165	931.035	77	23
VI	1.078.079	218.165	1.296.244	83	17

Након што је Комисија за откуп, према измењеним пропозицијама конкурса, искористила 40% укупног износа одобреног за откуп у 2019. години за обавезне наслове, библиотекама у прве четири категорије није остало много простора за самостални избор. Најгоре је у библиотекама прве и друге категорије, где су библиотекари могли да бирају само 1% и 17% у оквиру својих одобрених буџета.

Библиотеке које обављају своју делатност у малим градовима имају и највише проблема, почев од простора, кадра, финансија. Куповина књига, која би требало да буде основни вид којим библиотеке остварују своју функцију грађења фондова, јесте недовољна и често у потпуности изостаје. Овде откуп заиста остаје једина прилика да се попуне и обнове фондови у библиотекама и надокнаде пропусте у набавци. У овако измењеним условима конкурса, откуп није помоћ малим библиотекама које имају ионако ограничене новчане лимите и који се додатно умањују насловима са „звездицом”. Овакав модел откупа чини да тај удео у укупној набавци буде претежно **неселективан** (код неких библиотека и 99%). Стога и (не) чуди досадашње прелажење библиотекарске заједнице преко овог проблема, јер библиотеке које делују у већим срединама, и које осим јавних набавки финансираних из буџета, имају и градске и/или покрајинске откупе, поред републичког, не увиђају проблеме библиотека у малим срединама које, прво, немају средстава за куповину књига, а онда и у откупу буду закинуте јер је неко други уместо библиотекара који познају своје фондове и кориснике, већ изабрао књиге, у потпуности искористивши одобрене лимите и не остављајући библиотекарима простора да се баве својим послом.

Оно што уистину чуди јесте одсуство званичне стручне квалитативне анализе резултата откупа и различитих последица на фондове јавних библиотека у Србији.

Откуп као неселективни део набавке у Народној библиотеци Бор

Народна библиотека Бор набавку књига спроводи планирано и селективно, а начини на које набавља књиге за своје фондове су: куповина, поклон, откуп Министарства културе и информисања, ређе размена и обавезни примерак. Један од начина да попуни празнину у својим фондовима јесте и међубиблиотечка позајмица. Да би грађу набављала сврсисходно и пре свега селективно, Народна библиотека Бор има Комисију за набавку библиотечко-информационе грађе, чији је задатак да прати

актуелно издаваштво, захтеве корисника, процењује фонд и на основу тога саставља предлог за јавну набавку књига. Народна библиотека Бор има и Комисију за процену библиотечко-информационе грађе, чији је задатак да прегледа поклоне добијене од појединаца и организација и у складу са Правилником о пријему поклоњене библиотечко-информационе грађе и потребама фонда процени које ће публикације бити инвентарисане. Важно је ово истаћи зато што је потребно да се зна да у већини (ни овде не треба бити искључив) јавних библиотека у Србији набавка грађе није последица стихије, већ постоје одређена правила која се поштују.

Дакле, набавка се спроводи контролисано, планирано и селективно; осим ако је извор откуп Министарства културе и информисања у последње три године.

Откуп, као процентуално важан вид набавке (према извештајима Одељења набавке и обраде књига Народне библиотеке Бор у последњих неколико година – 25 процената укупне набавке чини откуп), уместо да подржи и унапреди фондове Народне библиотеке Бор, а тиме и услуге корисницима, једним делом чини штету укупном фонду и представља набавку неусклађену са правилницима и стандардима, на коју се више не може са сигурношћу и очекиваним резултатима рачунати.

Народној библиотеци Бор (4. категорија) и њеној Комисији за набавку је у последње три године за трећину од одобреног новца за откуп умањена могућност да самостално, планирано, контролисано и селективно набавља књиге за своју библиотеку (Табела 3).

Табела 3. Расподела средстава за откуп 2017–2019.
Пример Народне библиотеке Бор

Година	Слободан избор	Са звездицом	УКУПНО	% са звездицом
2017	376.204	151.444 ¹³	526.648	29
2018	342.807	217.011	559.818	39
2019	374.987	218.165	593.152	37
2017–2019	1.093.998	586.620	1.680.618	35

¹³ Овај износ не садржи вредност девет примерака који су на адресу библиотеке стигли без отпремнице и рачуна, након што је сачињен ужи избор и послат списак библиотекама, па је то у НББ евидентирано као „ванредни откуп”.

Комисија за откуп нема начина да утврди да ли јавне библиотеке већ поседују књиге које се одређују за обавезни откуп. Без обзира на ту чињеницу, као и узредна упозорења која су стизала у извештајима које јавне библиотеке подносе након сваког откупа, поједини наслови се посебно обележавају већ три године. Све указује на то да се откуп више не доживљава као „институционална помоћ” библиотекама, већ више као „институционална потпора” (појединим) издавачима (ситуација коју смо већ имали) и потврда најгласнијим заговорницима тврдње да се у библиотекама спроводе „нестручне набавне активности” и да је дужност свих који учествују у креирању културне политике да то промене.

Уколико се анализирају спискови књига означених „звездицом” за све три године откад се овај начин *помоћи* библиотекарима примењује као обавезан, и увидом у локалну базу Кобис, можемо закључити да је значајан број наслова Народна библиотека Бор већ набавила куповином, али и у претходним откупима. Од 2017. до 2019. године, било је укупно 680 наслова са звездицом; од тога је 421 наслов Народна библиотека Бор већ поседовала у својим фондовима, у сасвим довољном броју примерака.

Осим чињенице да је „звездица” учинила да се инвентаришу књиге којих већ има у (процењеном) довољном броју примерака и да јесте реч о (преовлађујуће) вредним, али некомерцијалним (и скупим) издањима која се слабо продају, након чега неминовно следи и закључак да се те књиге мање и читају, не само у библиотекама, забрињава и податак да су неки од тих наслова већ били понуђени за откуп (па и откупљени) током претходних година. Било је наслова који су, на пример, 2017. године били део ширег избора који је Комисија за откуп понудила библиотекарима, а онда, ваљда то није било довољно, иста комисија тој књизи наредне године додељује и звездицу, па чак и примера да исти наслов, од истог издавача, две године заредом има „звездицу”. Забрињава и чуди истицање романа добитника Нинове награде: да ли заиста постоји сумња у то да библиотекар не знају ко је добио домаћу најзначајнију књижевну награду или мисле да библиотеке и читаоци могу да чекају шест месеци након проглашења, да би књигу добили из откупа?

Последице су ту: превише књига које нико или мало ко позајмљује, што се, знамо сви добро, веома лоше одражава на процену вредности фонда, применом важећих стандарда.

Након што су промењене пропозиције конкурса, Комисија за откуп, уз подршку Министарства културе, практично два пута „каналеше” избор: **први пут** тако што од свих пријављених издања прави шири избор, што би требало да значи да оно што је на списку који стиже библиотекарима

представља нешто већ одабрано и одобрено и да библиотекарима бар ту треба да имају слободан избор за оно што знају да је потребно фондovima и да не могу да „погреше”, и да не треба нико да им спочитава што са тог списка који им је понудила стручна Комисија за књижевност (уметност, преводилаштво) бирају књиге на које одређене структуре гледају са неодобравањем и ниподаштавањем, али не и чланови библиотеке; **други пут** тако што стручна комисија од 2017. године додатно сужава самостални избор библиотекара, обележавајући „звездицом” поједине наслове према свом избору.

Из списка за откуп 2019. одабрано је 10 наслова¹⁴ са „звездицом”, које Народна библиотека Бор већ има у више примерака и који су набављени претходних година куповином и/или преко откупа. Реч је о примерцима који се налазе у слободном приступу, на Позајмном одељењу за одрасле (књига за децу на овом списку готово да није ни било). Циљ је био да се уз помоћ програмских алата у систему Кобис провери колико су пута позајмљени с обзиром на то да су неселективном набавком (то јест „звездицом”) набављени додатни примерци. Као временски опсег узета је читава 2018. година и 2019. година до 15. октобра (када је одавно завршено инвентарисање књига из овогодишњег откупа). Упитом је тражено да се провери колико је пута одређени наслов, у поменутом периоду, позајмљиван ван библиотеке, за рад у читаоници или резервисан онлајн као слободна или заузета грађа, што су довољни параметри да би се видело колико је одређена грађа тражена.

Десет наслова у 35 примерака, током више од 21 месеца, позајмљени/резервисани укупно 42 пута (било је и примерака без трансакције у Кобису). У исто време, поређења ради, један, најчитанији наслов (два примерка), објављен и купљен 2018. године, позајмљен је / резервисан, у истом периоду 72 пута.

Ови показатељи не иду у прилог библиотекарима који набављају грађу за библиотеку, јер су сви примерци прво били купљени, па онда „појачани” откупом. Чињеница јесте да је избор Комисије за набавку библиотечке грађе НББ (и то не само у огледним примерцима) подударан с избором Комисије за откуп, која је такође сматрала да су ова дела изузетно вредна, толико да су им у последњем откупу доделили „звездицу”. На-

---

¹⁴ Не наводи се конкретно који су то наслови да би се избегли произвољни закључци. Реч је о издањима реномираних издавача од којих Народна библиотека Бор редовно купује књиге. Циљ ове мале провере јесте искључиво да се утврди колико се управо ови примерци позајмљују, с обзиром на то да су у списку за обавезни откуп, пошто Комисија за откуп није могла да зна да их је НББ већ купила.

жалост, чланови Народне библиотеке Бор не деле мишљење ни једне ни друге комисије, па ће и ова прва морати да преиспита своје критеријуме за попуњавање фондова и да утврди да ли су на прави начин препознате потребе корисника и обезбеђени услови да фондови буду најбоље могуће искоришћени.

Закључак

Култура у преовлађујућој колективној свести више није потреба већ – трошак. Где је и какво је место културе у овом тренутку види се у процентима који се издвајају у републичком и локалним буџетима за потребе установа културе, одржавање зграда и опреме, па и набавку књига које су у библиотекама – средство за рад. Ако јавна библиотека књигама у свом фонду не задовољава потребе своје локалне заједнице, ако се људи не учлањују у своју библиотеку, не позајмљују књиге, не користе, једном речи, услуге библиотеке – онда се поставља питање оправданости њеног постојања.

Због своје природе, јавне библиотеке су углавном усредсређене на тражену литературу и ту чињеницу треба прихватити. Са савременог становишта, подржаног у важећим стандардима, јавна библиотека је добра и вредна у оној мери колико се користе њени фондови и колико задовољавају потребе корисника у заједници. Фондове не формирамо ради нас, библиотекара, издавача или било ког другог који би нам могао замерити да смо изневерили „јавни интерес”; кориснике не можемо да бирамо, нити да их дискриминишемо на било који начин, па и набавком грађе. Књиге не смемо да цензуришемо и библиотекар не треба да буду цензори. Оправданост постојања неког наслова у полици мери се коришћењем и то би требало да буде критеријум којим ћемо мерити флексибилност фонда. Обавеза свих библиотекара који учествују у набавци грађе јесте да својим корисницима омогуће да користе фондове на најлакши и најједноставнији начин. Пошто су фондови у јавним библиотекама у слободном приступу и могу слободно да се користе, што подразумева да корисник може да им приђе и сам изабере књиге, на полицама морају, поред наслова које библиотека треба да има следећи своју друштвену, културну и образовну мисију – и литературу која се тражи, која је актуелна у датом тренутку.

Садашњи начин откупа књига за јавне библиотеке треба променити. Оно што сигурно одмах, пре откупа 2020. године треба учинити – јесте да се укине обавезни откуп одређених наслова док се не пронађе најбољи, најправичнији и најсврсисходнији модел подесан за све библиотеке које учествују

у откупу. Ни приближно добро решење није могуће док држава не пронађе механизам којим би обавезала локалне самоуправе да поштују законе који уређују библиотечко-информациону делатност. Тек када заједница у којој је библиотека основана обезбеди довољно новца да се поштују минимални прописани стандарди, онда ће и сâм откуп моћи да се уоквири тако да не делује као имитација вредносног израза културне политике једне озбиљне државе, већ да буде њен снажан инструмент који ће омогућити читаоцима широм земље да у својим библиотекама дођу до вредних издања.

Literatura:

1. *IFLA/UNESCO Smernice za razvoj javnih biblioteka*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, Biblioteka grada Beograda, 2005. (na ćirilici)
2. Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije. „Konkurs za otkup publikacija za biblioteke za 2017. godinu”. <http://www.kultura.gov.rs/cyr/konkursi/konkurs-za-otkup-publikacija-za-biblioteke-za-2017--godinu> (preuzeto 5. 9. 2019). (na ćirilici)
3. Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije. „Rešenje o dodeli sredstava izdavaćima, distributerima i autorima koji samostalno izdaju svoje knjige po Konkursu za otkup publikacija za biblioteke za 2019. godinu”. <http://www.kultura.gov.rs/cyr/konkursi/rezultati-konkursa-za-otkup-publikacija-za-biblioteke-za-2019--godinu> (preuzeto 19. 9. 2019). (na ćirilici)
4. „Nabavna politika biblioteka i sprovođenje otkupa publikacija za biblioteke Ministarstva kulture i javnog informisanja Republike Srbije (Gradska biblioteka Panćevo, 7. septembar 2015)”. *Ćitalište* god. 14, 27 (2015): 41–59. https://citaliste.rs/casopis/br27/nabavna_politika.pdf (preuzeto 8. 9. 2019). (na ćirilici)
5. „Pravilnik o nacionalnim standardima za obavljanje bibliotekćko-informacione delatnosti”. *Službeni glasnik RS* br. 39 (2013). <http://www.kultura.gov.rs/cyr/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/pravilnik-o-nacionalnim-standardima-za-obavljanje-bibliotekćko-informacione-delatnosti-> (preuzeto 5. 9. 2019). (na ćirilici)
6. Racković, Jasmina. „Između izdvajanja i odstranjivanja”. *Glasnik NBS* 1 (2003): 137–144. (na ćirilici)
7. Ugrićić, Sreten. „Predlog unapređenog modela otkupa knjiga”. *Glasnik NBS* 1 (2003): 445–448. (na ćirilici)
8. „Uredba o kriterijumima, merilima i načinu izbora projekata u kulturi koji se finansiraju i sufinansiraju iz budžeta Republike Srbije, autonomne pokrajine, odnosno jedinica lokalne самоуправe”. *Službeni glasnik RS* br. 105 (2016). <http://www>

kultura.gov.rs/cyr/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/uredba--o-kriterijumi-ma-merilima-i-nacinu-izbora-projekata-u-kulturi-koji-se-finansiraju-i-sufinansiraju-iz-budzeta-republike-srbije-autonomne-pokrajine-odnosno-jedinica-lokalne-samouprave- (preuzeto 5. 9. 2019). (na ćirilici)

Ana Janković

Public Library Bor

ana.jankovic67@gmail.com

LIBRARIANS MUST (NOT) DECIDE: THE PURCHASE OF BOOKS FOR LIBRARIES IN THE LAST THREE YEARS

Abstract: : The paper indicates the significance of the annual purchase of publications for public libraries in Serbia financed and supervised by the Ministry of Culture and Information of the Republic of Serbia. Moreover, it points to the downsides of the procedure altered during the last three years, starting from 2017, when the propositions of the *Concours for purchase of publications for libraries* were changed. The compulsory titles (the titles with an „asterisk“) appeared on the list, and the Commission for the field of literature (creativity, translation) got the right to evaluate, select, and mark the titles that must be purchased by all public libraries, regardless of the needs and the status of the collections in those libraries. This reduced the acquisition librarians' possibility for free selection by 30% (in 2017) and 40% (in 2018 and 2019) of the total budget, and the repercussions of that change depended on the category of a library, as well as the limits allotted to that category. Examples given in the paper as illustrations of the facts related to the purchase of publications for libraries refer to the practice of the Public Library Bor, which is clearly indicated in the text so that the mistakes based on the lack of acquaintance with the collections and practices of libraries from other categories can be avoided.

Keywords: purchase of publications for libraries, acquisition, Ministry of Culture and Information, public library, propositions of the *Concours for purchase of publications for libraries*, compulsory titles, Commission for purchase of publications for libraries.

Примљено: 23. октобра 2019.

Прихваћено: 7. новембра 2019.

Драгица Радетић
Народна библиотека Бор
dragica.radetic60@gmail.com

Стручни рад
UDK 025.22(497.11)"2008/2018"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.2>

ОТКУП КЊИГА ЗА БИБЛИОТЕКЕ: ПРЕЛАЗАК КВАЛИТЕТА У КВАНТИТЕТ

Сажетак: У раду се коментаришу ефекти и последице актуелног модела откупа публикација за библиотеке Министарства културе и информисања Републике Србије на квалитет фондова малих и библиотека чији оснивачи не обезбеђују средства довољна да се фондови тих библиотека принављају у складу са националним стандардима. Квалитет фондова који се одржавају и попуњавају превасходно путем откупа, а који укључује све већи број наслова који су обавезни и све драстичније ограничава избор самих библиотека, сагледава се не само из перспективе вредности самих публикација, које библиотеке треба да промовишу и дистрибуирају, већ и из перспективе обавезе јавне библиотеке да одговори на захтеве и потребе својих корисника.

Кључне речи: откуп публикација за библиотеке, јавна библиотека, набавка библиотечко-информационе грађе, *Закон о библиотечко-информационој делатности*.

Набавка библиотечко-информационе грађе један је од најодговорнијих послова у јавној библиотеци. Посао библиотекара који планирају и спроводе набавку у библиотекама захтева стручно знање, правремену и темељну информисаност о актуелној издавачкој и културној продукцији, изврсно познавање постојећег фонда библиотеке, као и интересовања и потреба корисника, пре свега читалаца. Осим тога, доследна примена *Закон о јавним набавкама* од 2013. године посао набавке књига у библиотекама додатно је искомпликовала, јер захтева спровођење дуготрајног поступка и припрему обимне пропратне документације.

Куповини публикација, као једном од најважнијих видова набавке, приступа се промишљено и рационално, с обзиром на ограничена, нај-

чешће недовољна финансијска средства одобрена за ту намену. У односу на потражњу корисника са листе дезидерата важно је одредити приоритете, а то подразумева садржајно квалитетније публикације. Када се бирају наслови публикација из текуће издавачке продукције, посао је још захтевнији, тражи време, знање, интуицију, односно способност предвиђања прихваћености нове књиге од стране будућих читалаца и истанчан читалачки укус библиотекара за набавку, посебно када се има у виду данашња хиперпродукција књига у којој површност и осредњост преовлађују над квалитетом.

Када је реч о прихватању поклона библиотеци, води се рачуна о томе да се фонд библиотеке не оптерећује непотребним бројем истих наслова, примерцима који су већ оштећени, по садржају неактуелни или неприкладни за коришћење у јавним библиотекама. Критички однос према поклону је методолошки утемељен, с унапред одређеним и прецизно дефинисаним критеријумима.

Због комплексности посла одговорне јавне библиотеке углавном имају комисију за набавку, чији се рад заснива на осмишљеној набавној политици, и одговарајући акт у којем су дефинисана општа начела и критеријуми избора нових наслова. Међутим, због хроничног недостатка финансијских средстава, куповина књига је често испод нивоа који се предвиђа националним стандардима за јавне библиотеке, а дешава се и да у потпуности изостане. Недостатак финансијских средстава потребних за куповину утиче на неизвесност планиране годишње набавке. Овај проблем се у досадашњој пракси у великој мери могао решити књигама добијеним путем откупа Министарства културе и информисања Републике Србије за јавне библиотеке, као најсигурнијим и најизвеснијим начином принављања библиотечких фондова у последњих двадесет и више година.

Број откупљених књига у односу на укупну набавку и њихов утицај на обим и годишњи раст фонда може се сагледати уколико се редовно раде анализе фонда. Као руководилац Матичне службе Народне библиотеке Бор пратим стање фонда библиотека на територији Борског округа, у општинама Бор, Неготин, Кладово и Мајданпек и периодично радим анализе, најчешће за претходну деценију. Анализе се израђују на основу годишњих извештаја о раду библиотека, података из анкета о библиотечком пословању који се прикупљају за централни регистар НБС и извештаја о надзору над стручним радом ових библиотека, са циљем да се установи раст фондова у односу на националне библиотечке стандарде, али и с намером да се сагледају слабе тачке у набавној политици и начину принављања фондова. На основу информација и података прикупљених

у периоду од десет година и крајњих резултата добијених аналитичким приступом, мој закључак је да откуп има позитивну и компензујућу улогу у недостатку или потпуном изостанку куповине књига у библиотекама у Борском округу који је последица недовољног финансирања библиотека од стране оснивача.

У периоду од 2008. до 2018. године установљено је да удео откупа у укупној набавци библиотека Борског округа износи, у просеку, за све четири општинске библиотеке, 43% и да је у поређењу с подацима из анализе за претходну деценију порастао за 11%, када је просек био 32%. Овај податак није резултат повећања укупног броја откупљених књига, него смањења броја књига набављених на други начин, првенствено куповином. Сагледавајући стање фондова појединачно по библиотекама, подаци о откупу у две библиотеке потврђују да откупљене књиге доминирају у укупној набавци, у библиотеци у Мајданпеку је њихов удео 54%, а у Неготину – 53%. Библиотека у Кладову је са 40% принављала свој фонд захваљујући откупу, а у Бору је тај проценат најмањи – 25%, што је разумљиво ако се има у виду да борска библиотека има могућности за континуирану куповину књига у броју који радикално не одступа у односу на број предвиђен стандардима.

Иако добијени подаци, као квантитативни параметри успешности набавне политике ових библиотека, не говоре о квалитету набављених публикација, полазећи од претпоставке да се откупом набављају публикације чији садржај има уметничку и научну вредност, могло би се рећи да је квалитет у фондовима у библиоткама у Мајданпеку и Неготину у већој мери заступљен него у Кладову и Бору, јер је на њиховим полицама свака друга књига добијена из откупа. Иако се овакав став о квалитету аутоматски намеће, не треба га брзоплето износити, док се не сагледају шири контекст и сви елементи који утичу на коначан закључак.

Потребно је нагласити да првобитна идеја откупа публикација Министарства културе за јавне библиотеке у Србији није била да се откупљеним књигама надомести изостанак планске куповине књига и да се тиме преузме обавеза оснивача библиотека да финансирају редовну годишњу куповину књига из локалних буџета. Откуп је замишљен тако да се захваљујући њему свим јавним библиотекама у Србији обезбеде најзначајнија дела различитих књижевних жанрова и из свих научних области, која задовољавају високе стандарде у погледу квалитета садржаја и опремљености, вредне, али и скупе књиге које библиотеке иначе не би могле купити од, углавном, скромних средстава намењених куповини.

У периоду од више од двадесет година, од када се спроводи откуп публикација, било је промена у моделу и поступку откупа, критеријумима

за одабир и у висини износа за куповину публикација. Промене у начину спровођења откупа Министарства културе произлазиле су углавном из потребе да се откуп унапреди. Сваке године, након завршеног откупа, Министарство културе и Народна библиотека Србије су објављивали резултате окончаног поступка откупљивања књига, што је изазивало различите реакције и издавача, и библиотекара, па и корисника јавних библиотека. Уз признавање непорецивог значаја откупа, често су у јавности рад Комисије за откуп и сама процедура његовог спровођења били изложени критикама.

Као одговор на различите реакције на откуп 2015, у Градској библиотеци Панчево организована је јавна расправа на тему набавне политике библиотека и спровођења откупа за библиотеке, коју су иницирали редакција часописа *Читалиште* и Удружење професионалних издавача Србије. Том приликом су се чула различита мишљења, често супротстављена и искључива, од стране чланова Комисије за откуп и представника издавача и библиотекара, као равноправних учесника у откупу.¹ Осим примедби изнетих на поступак одабира публикација и њихов квалитет, изнети су и веома корисни предлози и различите идеје о унапређењу откупа, углавном од стране библиотекара.

Једна од новина откупа 2015. године били су истакнути, односно наслови означени као препорука Комисије библиотекарицама за дела која по својој вредности заслужују да буду одабрана у другом кругу избора, када саме библиотеке одлучују шта ће заиста узети са списка понуђених наслова. На списку публикација ови наслови су били обележени звездицом. Звездица или препорука за одређене наслове прихваћена је од стране библиотекара као помоћ у коначном избору, с тим да је у вези с њом предложено да се за овакве публикације не одваја више од 20% од укупног износа додељеног библиотеци. На тај начин би се издавачи подстакли да објављују дела значајније уметничке и научне вредности, а истовремено би се библиотекарицама оставило простора да бирају и наслове који одговарају потребама и интересовањима већине корисника. То је било корисно решење, али се у пракси примењивало само наредне две године. Одлука да се повећа проценат новца за куповину „маркираних” наслова на 30% од укупно опредељених средстава за откуп донета је већ 2017. године. У међувремену се и значење звездице уз одређене наслове преиначава од

---

¹ Види „Набавна политика и спровођење откупа публикација за библиотеке Министарства културе и информисања Републике Србије”, *Читалиште* год. 14, бр. 27 (2015): 41–59. Доступно и на: https://citaliste.rs/casopis/br27/nabavna_politika.pdf.

препоруке у обавезу, а за куповину тих, сада обавезних, примерака износ се поново повећава у наредне две године (2018. и 2019).

Комисија за откуп 2019. године је, према пропозицијама конкурса, у оквиру свога избора обележила звездицом наслове вредне посебне пажње и то као обавезне за све библиотеке, а њихова вредност чини 40% укупног износа одобреног за откуп. Број обавезних наслова је исти за све библиотеке без обзира на категорију којој поједине библиотеке припадају и без обзира на то колико вредност обавезних примерака захвата од укупне вредности средстава одобрених за одређени тип библиотеке. Управо је то уочено као проблем и изазвало је негативне реакције у библиотечкој заједници.

Због увођења „институције звезде“ као обавезе сужава се могућност избора самих библиотекара, ограничава се њихова аутономија у остваривању плана набавке, чиме се индиректно доводе у питање знање и професионалност у обављању библиотечког посла набавке. Осим тога, одлука Комисије за откуп да број обавезних примерака буде исти за све библиотеке, независно од тога којој категорији нека библиотека припада, односно коликим буџетом располаже, доводи до парадокса да је за мале библиотеке, из прве и друге категорије, могућност даљег избора практично сведена на минимум јер обавезни примерци по вредности захватају и до 99% укупног буџета којим оне располажу за откуп.

Не оспорава се значај откупљених „књига са звездицом“, које свакако завређују да буду на библиотечким полицама, али уколико је откуп најзаступљенији или чак једини начин принављања фонда неке библиотеке, већина корисника библиотеке остаје ускраћена за тражене наслове, јер књиге добијене из откупа, без обзира на њихову вредност, у највећој мери одговарају мањем броју, рекли бисмо само повлашћених или посвећених читалаца. А рад јавних библиотека није усмерен само на читаоце који су интелектуално „дорасли“ врхунској литератури, него на кориснике свих социјалних, старосних и образовних категорија и на њихове хетерогене и с временом променљиве потребе. Библиотекари знају да њихове читаоце не занимају стандарди издаваштва, библиотечки стандарди или вредносни стандарди којим се руководе ауторитативни чланови Комисије за откуп при избору књига. Они имају своје стандарде, личне вредносне системе, своје мотиве и укус, који је са читалачким стажом подложен променама. На њихов избор могу да утичу медији, околина и библиотекари, али и не морају. Иако библиотекари својим препорукама, сугестијама и организованим програмима промовишу врхунске садржаје из уметности и науке, они нажалост често остају на маргини интересовања читалаца. Феномен

читања почива на слободи, не трпи цензуру, забрану или диктат. На ову особеност читања као слободног, истовремено интимног чина, указао је својевремено француски писац Данијел Пенак речима: „Глагол *читати* не подноси императив. Исти отпор према њему имају и неки други глаголи, као *волећи* и *сањарићи*.”²

Према законски дефинисаној библиотечко-информационој делатности као делатности од општег интереса, библиотеке су у обавези да уважавају различитост интересовања и жеља свих својих чланова и да им својим услугама омогуће и обезбеде услове за слободан приступ информацијама, знањима и идејама садржаним у библиотечко-информационој грађи и изворима, као и право на остваривање њихових индивидуалних и интелектуалних слобода.³

Успех набавке библиотечке грађе процењује се степеном задовољавања потреба и интересовања корисника и мери се бројем позајмица те грађе. Када је реч о откупљеним публикацијама, библиотекари најбоље могу сагледати смисао и ефикасност откупа имајући у виду позајмице тих публикација, као примарне библиотечке услуге корисницима. Садржајно вредне књиге, уколико се не читају, представљају само квантитативну вредност. На тај начин се квалитет своди на квантитет. Незадовољство корисника понуђеним или од стране библиотекара препорученим насловима резултира њиховом незаинтересованошћу не само за те наслове, него и за библиотечке услуге уопште. А шта је књига ако се не чита? Део ентеријера, декор, симболички предмет? Књига не постоји ради себе него ради читалаца.

С обзиром на библиотечку статистику о позајмици, раније изнет став, који је требало преиспитати, да уколико набавка књига појединих библиотека значајније зависи од откупа – као што је случај са библиотекама у Мајданпеку и Неготину – утолико оне имају квалитетније књиге у својим фондovima, не потврђује се, остаје дискутабилан.

Годишњи обрт фонда (број коришћених књига подељен с укупним бројем књига у фонду) један је од најмеродавнијих параметара успешности рада сваке јавне библиотеке. Он је одређен националним стандардима према којима је потребно да јавна библиотека „обрне” свој фонд најмање два пута у току године. С увођењем електронске позајмице дата је могућност библиотекама да се реалније сагледа коришћење по различитим параме-

² Danijel Penak, *Kao u romanu* (Čačak: Umetničko društvo Gradac, 1998), 25.

³ „Закон о библиотечко-информационој делатности”, *Службени гласник РС* бр. 52 (2011): чл. 2. Доступно и на: https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=3047 (преузето 18. 9. 2019).

трима, између осталих и по начину набавке. Уколико желимо да знамо у којој мери се позајмљују или користе у читаоници све књиге набављене путем откупа, или само књиге откупљене као обавезни примерци (наслови са звездицом), податак се може добити брзо и једноставно. Ови подаци се могу прикупљати и пратити за било који временски период и за различите намене, на пример за полугодишњи или годишњи извештај. Међутим, уколико се желе извести ваљани закључци о ефикасности откупљених публикација у односу на њихово коришћење, потребан је дужи временски период. Дакле, кроз вишегодишње праћење података о коришћењу „обавезних примерака” моћи ће се боље сагледати колико су те књиге биле у домену интересовања корисника библиотеке, да ли су и у којој мери биле део стварних корисничких потреба и потражње или су, стојећи на полицама посебних фондова, углавном биле неактуелне. Време ће показати.

Осим откупљених књига којима је комисија „звездицом” дала статус обавезних примерака за библиотеке, на основу вредносног критеријумима, треба поменути, као новину у последње три године, и напомену о важности публикација штампаних ћиричним писмом приликом одабира за откуп. Први пут се у тексту Конкурса за откуп 2017, осим критеријума који се тичу вредности публикација, квалитета штампе, повеза и опреме издања, скреће пажња и на ћирилицу као писмо којем се даје предност, да би иста напомена била поновљена и наредне две године, 2018. и 2019: „Посебна пажња ће се обратити на вредне публикације издате на ћириличком писму”.⁴

Овај став произлази из предлога датог у *Нацрту Стратегије развоја културе Републике Србије 2019–2029*⁵, али нема упориште ни у једном важећем законском пропису Србије, те не би смео бити један од усвојених критеријума за откупљивање књига за јавне библиотеке од стране Министарства културе. Срећом, увидом у списак књига које су откупљене 2019. године може се видети да Комисија за откуп није овој сугестији дала пресудну важност. Према *Закону о библиотечко-информационој делатнос-*

⁴ Министарство културе и информисања Републике Србије, „Конкурс за откуп публикација за библиотеке за 2019. годину”, <http://www.kultura.gov.rs/lat/konkursi/konkurs-za-otkup-publikacija-za-biblioteke-za-2019--godinu> (preuzeto 20. 9. 2019).

⁵ Општи циљ 7: Неговање српског језика и ћирилице и повезивање српског културног простора. (Народна скупштина Србије, „Стратегија развоја културе Републике Србије од 2019. до 2029: нацрт”; документ је доступан на сајту МКРС: Министарство културе и информисања Републике Србије, Документа и прописи, <http://www.kultura.gov.rs/lat/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/-strategija-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2019--do-2029-> (preuzeto 21. 9. 2019).

иш обавеза библиотека је да набавља грађу за најшири круг корисника, не правећи никакве разлике међу њима, па ни оне које се тичу језика, односно писма: „Библиотеке набављају библиотечко-информациону грађу и изворе и стварају нову библиотечко-информациону грађу и изворе на основу самосталне процене стручњака, према утврђеној набавној политици, а у складу са потребама најширег круга корисника, укључујући и потребе националних, верских и језичких мањина и корисника са инвалидитетом.”⁶

У вези с тим потребно је нагласити да су јавне библиотеке установе културе отворене за све грађане, да осим сазнајне и образовне, имају естетичку и етичку функцију, да су у улози подизања нивоа писмености, опште културе и подстицања разноликости културних израза. А неретко упућене замерке библиотекарима да су одговорни за лош укус својих читалаца тиме што набавком обухватају и књиге баналне, забавне и плитке, али за већину пријемчиве садржине, немају оправдања. Библиотеке су само слика која одражава свеукупно стање у друштву и култури, његова последица, а не узрок.

Literatura:

1. „Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnos”. *Službeni glasnik RS* br. 52 (2011). Dostupno i na: https://www.nb.rs/view_file.php?file_id=3047 (preuzeto 19. 9. 2019). (na ćirilici)
2. „Nabavna politika i sprovođenje otkupa publikacija za biblioteke Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije”. *Čitalište* god 14, br. 27 (2015): 41–59. (na ćirilici)
3. Narodna skupština Srbije. „Strategija razvoja kulture Republike Srbije od 2019. do 2029: nacrt”. Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije. Dokumenta i propisi. <http://www.kultura.gov.rs/lat/dokumenti/propisi-iz-oblasti-kulture/-strategija-razvoja-kulture-republike-srbije-od-2019--do-2029-> (preuzeto 21. 9. 2019). (na ćirilici)
4. Penak, Danijel. *Kao u romanu*. Čačak: Umetničko društvo Gradac, 1998.

---

⁶ „Закон о библиотечко-информационој делатности”, чл. 6, став 3.

Dragica Radetić

Public Library Bor

dragica.radetic60@gmail.com

THE PURCHASE OF BOOKS FOR LIBRARIES BY THE MINISTRY OF CULTURE AND INFORMATION: TRANSFORMATION OF QUALITY INTO QUANTITY

Abstract: The paper examines and comments on some of the effects of the current model of purchase of publications for libraries by the Ministry of Culture and Information on public libraries collections, especially when we consider small and the underfinanced public libraries, whose acquisitions are highly dependent on the Ministry's purchase of books, including the obligation of purchasing marked titles that drastically limits librarians' choice and otherwise very significant opportunity for acquiring new books. The quality of libraries' collections is considered not just in relation to the usually indisputable values of the imposed titles, which a public library should certainly promote, but in relation to the public libraries legal, social and ethical obligation to respect and answer all of its users' reading habits, interests, tastes, motivations and needs as far as it is possible.

Keywords: the purchase of books for libraries, public library, acquisition of library materials, sources of information, *The Law on the Library and Information Service*.

Примљено: 23. октобра 2019.
Прихваћено: 12. новембра 2019.

Сабина Ђуркић
Библиотека „Центар за културу”,
Кладово
sabina.djurkic@gmail.com

Стручни рад
UDK 025.22(497.11)"2010/2019"
021.9(497.11)"2010/2019"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.3>

ОТКУП КЊИГА У МАЛИМ БИБЛИОТЕКАМА: У РАСКОРАКУ СА ПОТРЕБАМА КОРИСНИКА

Сажетак: Библиотека у Кладову, поред само три библиотеке у Србији, од 2010. године има и свој библиобус. Деца до 14 година чине 95% корисника у библиобусу. Грађа коју највише користе и која им је најпотребнија припада дечјој књижевности. Откуп публикација Министарства културе и информисања Републике Србије био је до сада веома значајан вид набавке књига за кориснике библиобуса, али овогодишњи откуп то није. Одобрени буџет за библиобус сада је свега 1% одобреног буџета за библиотеку, а некада је износио и до 50%. У 2019. години за библиобус је наручено само 6 књига, док све остале добијене књиге представљају обавезне наслове. Овај рад показује зашто садашњи модел откупа апсолутно није погодан за мање библиотеке, односно библиобусе, и да би могућност да библиотекар сами бирају наслове, уз евентуално саветодавну улогу стручне комисије, сигурно допринела бољем и ефикаснијем откупу.

Кључне речи: јавна библиотека, библиобус, корисници библиотека, откуп књига, обавезни наслови.

Увод

Библиотеке постоје и функционишу у различитим срединама, али за све је заједничко да „постоје да би служиле својим корисницима”.¹ Притом, подразумева се да служе *свим* корисницима, иако се они разликују по узрасту, полу, образовању, менталним способностима... Успешност у раду

---

¹ Piter Klejton i Gari Judžin Gorman, *Upravljanje izvorima informacija u bibliotekama* (Beograd: Clio, 2003), 12.

једне библиотеке манифестује се кроз испуњавање потреба најширег круга корисника или, другачије речено, сматра се да „задовољавање потреба корисника остаје суштина библиотечких услуга”.²

Приликом набавке књига за једну библиотеку треба поступати одговорно и промишљено, односно „ускладити квалитет и квантитет, уједначити набавку са степеном коришћења фонда, помирити је са издавачким политикама, уважити жеље корисника и поставити границе у тривијализацији фонда”³. Ипак, можемо рећи да на набавну политику и сам процес набавке нових књига, како у јавним библиотекама, тако и у свим другим типовима библиотека, највећи утицај имају корисници и њихове читалачке потребе и да се библиотекар најчешће руководе максимом да „задовољење потреба корисника јесте потврда библиотекар у набавци да тај посао добро ради”⁴. То подразумева да сваки библиотекар који обавља послове набавке мора бити добро информисан о категоријама својих корисника и њиховим потребама, о статусу и структури библиотечких фондова, као и да редовно прати издавање нових публикација.

Библиобус у Кладову

Библиотека „Центра за културу” Кладово једна је од четири библиотеке у Србији, поред Пријепоља, Алексинца и Крушевца, која има свој библиобус, односно покретну библиотеку. Библиобус је 2010. године стигао у Кладово као поклон француског Департамана Вандеје. Реч је о савремено опремљеном *Iveco* камиону произведеном 2001. године, у чијем се простору величине 18 m² налазе полице за књиге у дужини од 50 m. Капацитет библиобуса је до пет хиљада библиотечких јединица.

Поседовати библиобус данас представља велику привилегију, како за библиотеку, тако и за саму општину. Библиобус доприноси не само развоју културног идентитета установе на територији целог краја, већ омогућава и лични развој већег броја појединаца кроз додатно образовање и информисање. Међутим, библиобус такође представља и велику обавезу која захтева додатна финансијска средства за гориво, текуће одржавање возила, сервисирање, гаражни простор... Ипак, захваљујући библиобусу, наша биб-

² Piter Brofi, *Biblioteka u dvadeset prvom veku* (Beograd: Clio, 2005), 115.

³ Гордана Стокић Симончић, „Библиотеке и издавачи”, *Читалиште* год. 14, бр. 27 (2015): 1.

⁴ Nevenka Perunović, *Principi nabavne politike u bibliotekama* (Beograd: Zadužbina Andrejević, 1997), 11.

лиотека је у могућности да пружање својих библиотечно-информационих услуга прошири до свих крајева општине Кладово и стигне до бројних удаљених корисника, пре свега до сваког детета, зато што су, за сада, свих 12 стајалишта покретне библиотеке у селима поред основних школа.

Структура корисника библиобуса је таква да 95% корисника чине деца до 14 година (предшколски и основношколски узраст), а око 5% представљају одрасли корисници, углавном учитељи и наставници. Сходно томе, грађа која се највише користи у библиобусу спада у дечју литературу и обухвата популарне наслове за децу и тинејџере, стрипове и сликовнице. Сва та грађа се пажљиво бира и редовно мења и допуњује новим насловима. Од самог почетка рада библиобуса трудили смо се да његов књижни фонд прилагодимо корисницима. Прво је библиобус био опремљен већим бројем књига за децу, које су представљале вишак на дечјем одељењу библиотеке, али такође и мањим бројем квалитетних наслова домаће и преведене књижевности с одељења за одрасле, а касније су се, приликом сваке куповине књига за библиотеку, куповале и књиге за библиобус и када су се набављали актуелни дечји наслови. Због обиласка корисника по циклусима (на сваке две недеље), нови наслови су куповани у више примерака да би могла да их позајме деца из свих насеља.

Откуп књига за библиобус

Значајан вид набавке књига за све јавне библиотеке је откуп публикација Министарства културе и информисања Републике Србије путем којег држава, издвајајући одређена финансијска средства, откупљује књиге од издавача, које се потом дистрибуирају библиотекама. За мрежу јавних библиотека откуп представља сасвим сигурно велику подршку, а за многе библиотеке је, нажалост, веома често и једини начин набавке нових књига, због тога што су средства оснивача за куповину књига недовољна или чак потпуно изостају.

На иницијативу Народне библиотеке Србије, од 2010. године библиотека у Кладову, поред откупа књига за сâму библиотеку, преко откупа Министарства културе и информисања добија и књиге за библиобус. У протеклих десет година, мада би тачније било рећи у првих седам година, колико се откупљују књиге за библиобус, корисницима наше покретне библиотеке откуп је пружио већу и атрактивнију понуду наслова, тј. изразито је побољшао књижни фонд библиобуса, чиме је олакшао библиотекарима промовисање добрих и квалитетних књига, ојачао наш утицај на форми-

рање одговарајућег књижевног укуса младих корисника. Актуелна грађа, коју дефинишу одабрани нови наслови и довољан број примерака, допринела је повећању читалачке популације у нашој покретној библиотеци.

Нажалост, од 2017. године, када је стручна комисија за откуп први пут увела обавезне наслове, деци – готово јединим корисницима библиобуса, достављена су бројна уско профилисана дела теоријског карактера, унапред намењена малом броју корисника, која притом спада искључиво у књижевност за одрасле. А то је у потпуној супротности са речима некадашњег председника Комисије за откуп књига за библиотеке, Милана Влајчића, који је 2015. године, на скупу одржаном у Градској библиотеци Панчево, о могућности да комисија сама бира наслове за библиотеке рекао следеће: „Не знам која би комисија имала храбрости, грађанске и моралне, да пробере књиге унутар предвиђеног буџета. То би био апсолутизам без преседана” и то образложио, између осталог, речима: „зашто неким библиотекама у мањим местима наметати теоријска дела за која оне немају радознале читаоце”⁵.

Одобрени буџет

Буџет који је од стране Министарства културе и информисања био одобрен библиобусу за откуп књига варирао је током протеклих десет година, али је у сваком случају најчешће значајно допринио повећању укупног буџета библиотеке за набавку нових књига. За период од 2010. до 2014. године одобрени буџет нашој библиотеци увећан је за скоро 50%, тј. толико је процентуално представљао буџет за откуп публикација намењених библиобусу наспрам буџета за библиотеку. У 2015. и 2016. години то повећање је смањено и износило је око 35%. Са увођењем обавезних примерака у 2017. години, као и извршеној категоризацији јавних библиотека и сврставањем наше библиотеке у 3. категорију, а библиобуса у 1. категорију, одобрени буџет за библиобус драстично је смањен – 2017. године износио је 17%, 2018. године 15%, док је ове, 2019. године, износио свега 1%. Тачније, за библиобус смо ове године могли да наручимо књиге у вредности од 2.424,03 динара, што је било довољно за само шест књига, а све остале добијене књиге биле су обавезни наслови! Поређења ради, највећи буџет

⁵ „Набавна политика библиотека и спровођење откупа публикација за библиотеке Министарства културе и информисања Републике Србије”, *Чишљалиште* год. 14, бр. 27 (2015): 42.

за самостално наручивање књига за библиобус био нам је одобрен 2014. године и износио је 240.000,00 динара.

Табела 1: Одобрен буџет за библиотеку и библиобус 2010–2019

Година	Библиотека	Библиобус	Укупно
2010	143.255,00	69.644,00	212.899,00
2011	410.678,00	199.653,00	610.331,00
2012	370.253,00	180.000,00	550.253,00
2013	375.000,00	180.000,00	555.000,00
2014	493.670,00	240.000,00	733.670,00
2015	464.474,00	165.385,00	629.859,00
2016	406.414,45	144.711,52	551.125,97
2017	259.315,14	44.621,34	303.936,48
2018	215.115,38	32.341,00	247.456,38
2019	243.661,56	2.424,03	246.085,59

Евидентно је да се након извршене категоризације јавних библиотека у шест група потпуно неједнако одређују средства за откуп публикација, а посебно је негативно то што све јавне библиотеке, без обзира на то колико им је укупно средстава намењено, добијају апсолутно иста обавезна издања, тј. у истом износу, а не сразмерно средствима која су им одобрена. Било би једино исправно да за сваку библиотеку, у односу на одобрени буџет, буде процентуално иста заступљеност обавезних наслова, а не да је неким библиотекама то скоро 100%, а неким мање од 20%. То доводи до ситуације у којој су мање библиотеке онемогућене да самостално изаберу књиге за своје кориснике, односно књиге које ће бити у складу са фондом који поседују. И уз прихватање става да откуп публикација не би требало да представља само попуњавање библиотечких фондова, већ промовисање вредних и квалитетних издања из претходне године, односно да се тако афирмише културна политика земље, треба имати у виду да је за многе библиотеке то једини, или, пак, значајан, начин набавке нових књига.

Обавезни наслови

У години када смо први пут добили књиге из откупа Министарства културе и информисања Републике Србије и за библиобус (2010. године), имали смо нешто мањи износ за избор књига, па је укупно изабрано свега 128 наслова за библиобус, док је наредних година тај број био много већи – 2014. године износио је 557! За ових десет година укупан број наслова које смо добили захваљујући откупу публикација јесте врло импозантан – реч је о непуних девет и по хиљада наслова, од којих је библиотека добила тачно 6.001 наслов а библиобус 3.465.

Табела 2: Број изабраних наслова (и обавезних наслова од 2017. год.) 2010–2019

Година	Библиотека		Библиобус		Укупно
	Обавезни наслови	Наручени наслови	Обавезни наслови	Наручени наслови	
2019	532		227		759
	221	311	221	6	
2018	579		315		894
	254	325	254	61	
2017	617		311		928
	204	413	204	107	
2016	634		343		977
2015	783		381		1.164
2014	764		557		1.321
2013	563		375		938
2012	673		376		1.049
2011	687		452		1.139
2010	169		128		297
Укупно	6.001		3.465		9.466

Не залазећи у структуру обавезних наслова које је одабрала стручна комисија, треба указати на нашу ситуацију: поред тога што библиобус, као и све врсте покретних библиотека, првенствено има ограничен простор

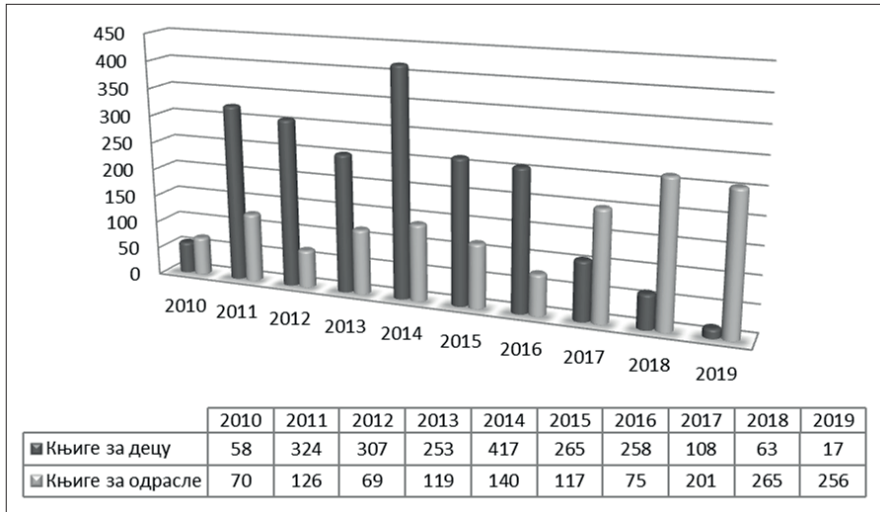

за смештај књига, скоро сви корисници нашег библиобуса јесу деца до 14 година, па би требало да је и библиотечка грађа у библиобусу таква да задовољава њихове потребе, односно да обухвата претежно дечју литературу.

Све до 2017. године, до када смо имали могућност самосталног одлучивања и избора наслова, откуп публикација је значајно допринео квалитету књижног фонда библиобуса у смислу да је био у складу с потражњом корисника и њиховим читалачким интересовањима, а допринео је и повећању статистичких показатеља позајмљене грађе, тј. већем броју позајмица добијених књига. С аспекта библиотеке и библиобуса, као и њихових корисника, овакав откуп био је врло делотворан и успешан. Значили су нам и потпуно одговарали нашим потребама и откупи публикација 2015. и 2016. године, када је стручна комисија у оквиру свог избора издвојила одређене публикације сматрајући да су вредне посебне пажње и обележила их звездицом. За библиотеку смо већину тих публикација тада и наручили (осим оних наслова које смо пре тога набавили), док је за библиобус изабрано само оно што је процењено да одговара специфичној структури корисника. Али, ове публикације нису биле обавезне!

Од 2017. године наслове вредне пажње стручна комисија обележила је „звездицом”, и тако их означила као обавезне за све библиотеке, па и библиобусе, што значи да смо ми све обавезне наслове добијали у по два примерка. На тај начин почеле су да нам се гомилају књиге за одрасле које нису имале своје кориснике у библиобусу као специфичној средини с одређеним узрастом корисника. Овогодишњи откуп, односно публикације које смо добили, корисницима покретне библиотеке нису одговарале, јер су све то књиге за одрасле које углавном стоје на полицама, ретко ко их позајмљује, а након неког времена се склањају, односно замењују новим књигама и њихов употреба занемарљива је или је, пак, уопште нема. Све док смо били у могућности да самостално бирамо књиге наш избор су, наравно у много мањој мери, поред актуелних наслова домаће и стране књижевности, углавном биле књиге за децу (ако занемаримо период када смо били у обавези да из сваке понуђене групе одаберемо барем по један наслов). Ове године ми смо одабрали шест дечјих наслова (толико је било могуће у односу на одобрени буџет), а комисија је издвојила, односно обележила звездицом, још 11 наслова за децу. То значи да смо овогодишњим откупом публикација, ако изузмемо поједине публикације за одрасле, увећали активни фонд библиобуса за 17 дечјих наслова (књига). А претходних година, број дечјих књига, приновљених у фонду библиобуса захваљујући откупу, био је много већи и износио је 417.

Графички приказ уписаних књиџа за библиотеку (за децу и одрасле)
из откупа 2010–2019

Нека општа питања и примедбе на овогодишњи откуп

Да ли су издавачи обавезни да пошаљу књиџе објављене оне године са којом су конкурисали или да ли је у реду да шаљу старија издања? Добијемо издања која нису из претходне године, односно године с којом су издавачи конкурисали, већ примерке из њихових магацина. Примера ради, ове године смо добили књиџу из 2007. године, то је *Монџаџа* Владимира Волкова (Центар за изучавање традиције Укронија), књиџу из 2011, *Вечииа смрџ од љубави јача* 1. део (Танеси), и овде посебно треба напоменути да је реч о књиџама (и 1. и 2. део) које су поново штампане 2018. године и означене „звездицом” као обавезни наслови, иако су се исте књиџе већ нашле у откупу публикација 2012. и 2013. г. када их је наша библиотека и набавила, затим 1. и 2. део наслова из 2016. г. *Ошироумни џлемић Дон Кихоџ и Манче* Мигела де Сервантеса (Нова књиџа плус).

Зашто комисија више пута исте наслове означава „звездицом”, односно зашто у обавезне наслове ставља издања која нису прва? Велики проблем представљају књиџе са „звездицом”, а које су друга или трећа издања, односно дешава се да су исте књиџе, тј. наслови, обележени звездицом и већ други пут обавезни за све библиотеке. Књиџа *Циџела на крају*

свѣта Дејана Алексића у издању Креативног центра први пут је била на списку откупа књига 2015. г. (прво издање наведене књиге објављено је 2014), које смо ми тада наручили и за библиотеку и за библиобус. Друго издање је објављено 2016. г. и на списку откупа 2017. г. први пут је означено звездицом, односно одређено као обавезно, тако да смо ми добили још два примерка (и за библиотеку и за библиобус), а потом је у овогодишњем откупу и треће издање наведене књиге које је објављено 2018. г. добило „звездицу” и поново смо добили још два примерка. Превид или намера?! Навешћу још неколико примера са „звездицом” за поновљена издања (по други пут су обавезни за све), а некако ми се чини да је апсолутно било довољно само их уврстити у шири избор: *Књижевности и коменџари* Слободана Владушића, *Писма о добром и лејом* Димитрија Лихачева, *Бранко Ћопић: „Кујем своју жицу”* (издања Службеног гласника), као и *Чудна књија* Енеса Халиловића (Албатрос плус).

Што се тиче обавезних наслова који нису прва издања, многе библиотеке, а да ли је реч о већини не може се са сигурношћу рећи, у свом фонду већ поседују прва издања, па су им сада наметнута и друга издања (чак и шесто, односно седмо издање!?). Конкретно: књига, која је већ била понуђена у откупу из 2016. г. и коју је могао набавити ко год је сматрао да му је потребна, *Нешићо лејо* Слободана Стојановића (издавач РТС), сада је у овогодишњем откупу била обавезна и ми смо добили шесто издање за библиобус, а седмо за библиотеку, а претходно смо већ имали довољан број примерака исте књиге јер смо је и сâми набавили, сматрајући је корисном за фонд. Друго издање књиге *Четири лудила* Милоша Латинковића (Вулкан), такође је било обавезно, а ми у свом фонду већ имамо прво издање из 2017. године, које је, такође, било у откупу 2018. г. Слично се догодило и са књигом Марине Абрамовић *Пролазим кроз зидове*, која је ове године добила „звездицу”, а реч је о другом издању, иако ми у свом фонду већ имамо прво издање из 2017. године.

У априлу ове године обрадовао нас је поклон Министарства културе и информисања Републике Србије, када смо добили комплет од 15 књига које чине *Анџолоџијску едицију Први свѣтски рат у српској књижевности*, а који представља капитални издавачки пројекат Службеног гласника. Ми смо добили два комплета књига – и за библиотеку и за библиобус. И то је било одлично! Једини је проблем што смо сада добили још два комплета, јер је издање у овом откупу, очекивано, добило „звездицу”, тако да ми сада у фонду имамо четири комплета наведене едиције, тј. по два за библиотеку и два за библиобус. С обзиром на то да едиција не подразумева неке нове књиге, први пут штампане, већ су све то прештампане књиге Добрице

Тосића, Стевана Јаковљевића, Растка Петровића, Драгише Васића и др., ми смо их већ поседовали у свом фонду и то од различитих издавача и у више издања, а сада смо их поново добили. Мислим да би било боље да, због претходно већ добијене едиције на поклон, сада те књиге нису биле обележене звездицом; било би сасвим довољно да буду понуђене у оквиру ширег избора, па ко сматра да су му потребни додатни примерци, може да их наручи, а коме је довољан један комплет, не мора затрпавати свој фонд, поготово фонд библиобуса. Није мање важно ни то што новчана средства издвојена за наведену едицију нису уопште мала, па смо, уместо тих књига које већ имамо, могли изабрати неке друге.

Оно што је такође било занимљиво у последњем откупу, превасходно због наше минималне могућности избора књига за библиобус, јесте износ најскупљих наслова. За пет најскупљих наслова обавезних примерака (засебних књига, комплета књига или антологијских едиција), односно појединачних ставки са списка откупљених публикација, чија се цена кретала у распону од 5.280,00 до 7.920,00 динара, укупни износ је 32.184,00 динара. Ако претпоставимо да је просечна цена једне дечје књиге 500,00 динара, а можда и мање, за тај новац могли смо изабрати 65 књига за децу, које би корисници библиобуса свакако користили.

Треба овде навести и проблем који нам се дешава сваке године а то је ситуација у којој нам дистрибутер брзом поштом испоручи књиге од десетак или више издавача, са отпремницама које морамо одмах да потпишемо и оверимо без претходне провере послатих књига, па онда накнадно утврдимо да неке од њих недостају. Тада морамо да контактирамо дистрибутере, јер нас издавачи обавесте да они не сносе одговорност за књиге које недостају, већ искључиво дистрибутери, и захтевамо да нам накнадно пошаљу књиге, а то понекад буде успешно а понекад не, што значи да нам се дешава да останемо без одређених књига, које смо претходно већ евидентирали као примљене. И кад сам већ споменула издаваче, навела бих и да се ове године први пут десило да је, у директном контакту с малом издавачком кућом из Крагујевца, након констатације да нам нису испоручили наслов који смо одабрали, као и питања да ли ће то учинити ускоро, речено да они ове године *нису у могућности* да библиотекама испоруче одабрани наслов, а притом, тај наслов је и једини са којим су конкурисали. Поставља се питање зашто су онда уопште и конкурисали?!

Закључак

Уназад већ неколико година водила се јавна полемика у медијима око откупа публикација. С једне стране имали смо издаваче који су изражавали озбиљне замерке на набавну политику коју спроводе библиотеке јер су по њиховом мишљењу занемаривале уметнички вредна и стручна дела, а бирали комерцијална издања или „лаку” литературу. С друге стране, имали смо библиотеке и библиотекарe који су тежили да избором публикација одговоре на све захтеве својих корисника, да омогуће слободан приступ свим областима знања и да све потребне информације буду одмах на располагању, при томе не дискриминишући читалачки укусу најшире публике, односно не тежећи искључиво ка књижевности високог домета.

С увођењем обавезних наслова, библиотекарима је делимично или у целости ускраћена могућност самосталног избора књига. За велике библиотеке које имају већи буџет то је изражено у мањем обиму, док је у мањим библиотекама и библиобусима ове године потпуно укинут самостални избор. Притом су *намејнуше* књиге сасвим сигурно врло квалитетне, али су у већем делу, конкретно с аспекта корисника библиобуса, њима незанимљиве и не позајмљују се, већ се само гомилају на полицама или одлажу у кутије. Нису им занимљиве из простог разлога, што се мора стално понављати, зато што су корисници наше покретне библиотеке деца, па је и потребна она литература која одговара дечјем узрасту. То не значи истовремено да се преферира стручна литература или она која то није, већ су потребне оне књиге које сврставамо у књижевност за децу и младе. А ове године у откупу је број таквих књига био занемарљив. Самим тим, не верујем да је сврха нашег откупа испуњена, јер књиге које нико не чита су нам ипак бескорисне и непотребне.

Посматрано с аспекта библиотечке струке, најбоље би било омогућити нам потпуно самосталан избор наслова, јер смо једино ми библиотекарe упознати како са читалачким потребама својих корисника, тако и са стањем свог фонда (посебно с већ обављеном набавком књига у претходној години), чиме бисмо спречили гомилање неодговарајуће, односно већ набављене грађе. Друго решење које би могло допринети већој успешности откупа, а притом могло бити и одговарајуће за све актере у процесу селекције наслова, јесте првенствено саветодавна улога комисије која својим предлозима помаже библиотекарима и олакшава избор књига, односно онај модел откупа по коме стручна комисија издваја и обележава звездом све оне наслове вредне посебне пажње, али без обавезујућег услова.

Сматрам, као библиотекар из једне мале средине, али истовремено и из библиотеке, једне од свега четири у Србији, која се може похвалити да у свом саставу поседује библиобус, да је потребно више рада на развијању узајамног поверења и међусобне комуникације свих учесника у откупу публикација, али да је првенствено потребно допустити нам да, зарад бољег и ефикаснијег откупа, а у складу с нашим потребама, сами бирамо наслове за наше кориснике, односно да би ипак требало имати вере у нас библиотекаре, као и у нашу стручност и знање.

Literatura:

1. Brofi, Piter. *Biblioteka u dvadeset prvom veku*. Beograd: Clio, 2005.
2. Klejton, Piter i Gari Judžin Gorman. *Upravljanje izvorima informacija u bibliotekama*. Beograd: Clio, 2003.
3. „Nabavna politika biblioteka i sprovođenje otkupa publikacija za biblioteke Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije”. *Čitalište* god. 14, br. 27 (2015): 41–59. (na ćirilici)
4. Perunović, Nevenka. *Principi nabavne politike u bibliotekama*. Beograd: Zadužbina Andrejević, 1997.
5. Stokić Simončić, Gordana. „Biblioteke i izdavači”. *Čitalište* god. 14, br. 27 (2015): 1. (na ćirilici)
6. Trailović, Goran i Dragana Sabovljević. „Biblioteke i izdavači: Tačka Omega”. *Čitalište* god. 14, br. 27 (2015): 16–40. (na ćirilici)

Sabina Đurkić

sabina.djurkic@gmail.com

Library “Cultural Centre” Kladovo

THE PURCHASE OF BOOKS FOR LIBRARIES IN DISCREPANCY WITH SMALL LIBRARIES USERS' NEEDS

Abstract: The library in Kladovo is among only four Serbian libraries that include mobile library (in a bus) known as bibliobus. Kladovo's bibliobus has been operating since 2010, and 95% of its users are children under the age of 14, so that the most used and the most needed library material is children's literature. The purchase of publications for libraries by the Ministry of Culture and Information of Republic of Serbia used to be a very significant means of books acquisition for bibliobus users, but this year it has not been the case. Only 1% of the budget allocated to the library has been allotted to its bibliobus, instead of up to 50% as in previous years. In 2019, only 6 books were actually ordered for the bibliobus, and all the other purchased books were obligatory, not chosen by librarians. Thus, the paper shows why the current model of purchase is absolutely inconvenient for smaller libraries and bibliobuses. The author thinks that if librarians could freely choose the titles for their libraries, with the Commission in the advisory role, the purchase of publications for libraries would be better and more effective.

Keywords: public library, mobile library (bibliobus), library users, the purchase of books for libraries, obligatory titles.

Примљено: 23. октобра 2019.

Прихваћено: 12. новембра 2019.

Пракса

Татјана Брзуловић Станисављевић

Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд
brzulovic@unilib.rs

Прегледни рад
UDK 342.738(497.11)

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.4>

НОВО ДОБА ЗАШТИТЕ ПОДАТАКА О ЛИЧНОСТИ

Сажетак: Убрзани технолошки развој и глобализација доводе до појаве нових изазова у заштити података о личности. Интернет је преплављен мноштвом података и у сваком тренутку постоји латентна опасност од могућих злоупотреба путем појединих сајтова, социјалних мрежа, платформи. Треба пре свега истаћи да је право на заштиту података о личности у Србији зајемчено Уставом¹ (што говори и о значају заштите овог права) и то Чл. 42, који одређује да се прикупљање, држање, обрада и коришћење података о личности уређују законом. Забрањена је и кажњива употреба података о личности изван сврхе за коју су прикупљени, у складу са законом, осим за потребе вођења кривичног поступка или заштите безбедности Републике Србије, на начин предвиђен законом. Као последица процеса придруживања Републике Србије Европској унији, хармонизације права и директне примене права ЕУ, али и потребе, тј. недостатака старог законског решења, Србија је крајем 2018. године донела нови *Закон о заштити података о личности*², с одложеним роком примене од девет месеци. У раду ћемо говорити о новом *Закону о заштити података о личности*,³ објаснићемо основне појмове (податак о личности, врсте података, руковалац, обрађивач, обрада података, заштита података, пренос података, повереник, лице за заштиту података о личности) и новине које нам ЗЗПЛ доноси.

Кључне речи: податак о личности, заштита података, *Закон о заштити података о личности*, Србија.

¹ „Устав РС”, *Службени гласник РС* бр. 98 (2006), доступан на: https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html (приступљено 23. 9. 2019).

² „Закон о заштити података о личности”, *Службени гласник РС* бр. 87 (2018), доступан на: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-zastiti-podataka-o-licnosti.html> (приступљено 29. 8. 2019).

³ У даљем тексту биће у употреби акроним ЗЗПЛ.

Увод

Нови Закон о заштити података о личности донет је 21. новембра 2018. године саодложеном применом од девет месеци. Тачније, ЗЗПЛ је почео да важи 21. августа 2019. године. Овај закон није новина у нашем законодавству јер се већ трећи пут доноси (1998, 2008). Према мишљењу стручњака из области права Закон има бројне недостатке, пре свега нејасне формулације и одредбе закона, као и преписане механизме који не постоје у домаћем законодавству, што доводи у питање његову примењивост⁴. Па, ипак и само нормативно ЗЗПЛ представља највиши стандард заштите података о личности. Према Члану 4, тачка 25. ЗЗПЛ се односи на државне органе, установе и друге јавне службе, организације и друга правна и физичка лица која имају јавна овлашћења. Прецизније речено, закон се примењује на све који обрађују податке о личности.

Новина у Закону је проширење обима важења и на промет робе и услуга на интернету. Закон треба тумачити заједно са ГДПР⁵ који има преамбулу и 173 тачке које нам помажу у разумевању целе приче. Примењује се територијално, руковалац и обрађивач морају бити са територије Србије. У неким ситуацијама овај се закон може примењивати и на стране компаније уколико је обрада података везана за понуду робе и услуга грађанима с територије Србије или ако је радња обраде везана за праћење активности лица на које се подаци односе, а активности се врше на територији Србије.

Основни циљ ЗЗПЛ је омогућити људима да поново поврате контролу над својим подацима (нови услови за пристанак на обраду података, нема бланко сагласности). Нови Закон се не примењује када обраду врши физичко лице за своје личне потребе. На пример: лице које у бази свог телефона има лична имена и бројеве телефона, а које користи у приватне сврхе, нема обавезе према новом Закону. Затим, не примењује се ни на податке који су анонимни, односно на податке уз помоћ којих се не може

⁴ *Водич кроз ЗЗПЛ и GDPR, тумачења новој јавној оквира*, доступан на: https://www.sharefoundation.info/Documents/vodic_zzpl_gdpr_share_2019.pdf.

⁵ General Data Protection Regulation, GDPR је скраћеница коју ћемо користити у овом тексту, будући да је у том облику већ у широкој употреби код нас. Интегрални текст европског прописа доступан је у преводу на хрватски језик, на адреси: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&rid=1> (приступљено 16. 9. 2019).

идентификовати лице (ни посредно, ни непосредно). Примена *Закона* се може избећи и онда када не постоји збирка података, односно подаци нису систематизовани и структурирани.

Основни појмови

Податак о личности⁶ је сваки податак који се односи на неко физичко лице, уз помоћ кога је идентитет тог физичког лица посредно или непосредно одређен или се може одредити. Идентитет лица може се одредити или идентификовати посредно или непосредно, посебно помоћу идентификатора као што су име, идентификациони број (ЈМБГ), подаци о локацији, један или више фактора својствених за физички, физиолошки, генетски, ментални, економски, културни или друштвени идентитет тог физичког лица.

Ми овде не говоримо више само о имену и презимену, ЈМБГ-у, адреси и свему што нас директно идентификује. Мисли се на мноштво података преко којих се индиректно може доћи до неког лица. Ти подаци подразумевају велики број наших података на интернету (ИП адреса, ИМЕИ броја уређаја којим приступамо интернету, локација преко ГПС-а, шифре, налози електронске поште и налози на друштвеним мрежама итд.). Све набројано спада у податке о личности и ужива посебну заштиту.

Дакле, податак о личности се увек односи на физичко лице, никако на неки правни ентитет, али ако податак о неком правном лицу може довести до идентификације неког физичког лица, такав се податак сматра податком о личности (Тачка 27. Преамбуле *ГДПР*).

Под посебним подацима личности подразумевају се: расно или етничко порекло, политичко опредељење, верска или филозофска убеђења, припадност синдикату, генетски подаци, биометријски подаци, здравствено стање, сексуални живот или сексуална оријентација.

Обрада ових категорија података је начелно забрањена, с изузецима који су таксативно побројани у *Закону*, а уколико је испуњен неки од следећих услова:

- постоји изричит, добровољан и претходно дат пристанак лица чији се подаци обрађују,

---

⁶ Сви појмови су обрађени у Члану 4. *ЗЗПЛ*.

- извршавање законских дужности и права руковоаца или лица на које се подаци односе у области права запошљавања и права социјалног осигурања и социјалне заштите,
- када лице није физички или правно способно да да пристанак, а обрада је у његовом интересу,
- уколико обраду врши фондација, удружење и непрофитно тело, а односи се искључиво на чланове,
- обрада се односи на податке о личности за које је очигледно да их је објавило лице на које се подаци односе,
- обрада је неопходна за успостављање, остваривање или одбрану правних захтева пред судом,
- обрада у јавном интересу, уз обавезно поштовање мера безбедности и начела уредбе,
- обрада неопходна за потребе јавног здравља, превентивне медицине или медицине рада, медицинске дијагнозе, пружања здравствене или социјалне заштите, с тим што је руковалац обавезан да за обрађивача ангажује стручну особу, и
- архивирање у јавном интересу, потребе научног или историјског истраживања или статистичке потребе.

Иако *ЗЗПЛ* експлицитно не предвиђа да лице на које се подаци односе мора бити живо лице, наше је схватање да овај услов мора бити испуњен.⁷

Обрада података о личности је свака радња или скуп радњи које се врше аутоматизовано или неаутоматизовано с подацима о личности или њиховим скуповима. То су: прикупљање, чување, разврставање, увид, брисање, уништавање и похрањивање података.

Руковалац је физичко или правно лице, орган власти који самостално или заједно са другима одређује сврху и начин обраде података. Он одређује који ће се подаци прикупљати, о ком појединцу, како ће се чувати, да ли ће се и коме дистрибуирати подаци и колики је временски период чувања података.

Обрађивач је физичко или правно лице, орган власти који обрађује податке о личности у име руковоаца, а на основу уговора. Они самостално одлучују које ће методе користити за прикупљање података, како ће их похрањивати, старају се о њиховој безбедности, брину о средствима преноса података, као и начинима брисања података.

⁷ *Водич кроз ЗЗПЛ и GDPR, њумачења новој њравној оквира*, доступан на: https://www.sharefoundation.info/Documents/vodic_zzpl_gdpr_share_2019.pdf.

Прималац је физичко или правно лице, орган власти којем су подаци предочени.

Збирку података чини сваки структурисани скуп података о личности којем се може приступити или који се може претраживати по неком критеријуму. Дакле, да би се радило о збирци података у законском смислу, потребно је да су подаци систематизовано и структурно груписани на једном месту, било да су то фасцикле у орману, флеш меморија, диск, рачунар или нешто друго. Збирком података у смислу *Закона* не сматрају се лични адресари и фото-албуми ако их власник користи само у личне и непословне сврхе.

Руковалац и обрађивач⁸

Руковалац је дужан да предузме одговарајуће техничке и организационе мере како би обезбедио да се обрада врши у складу с овим законом и био у могућности да то предочи, узимајући у обзир природу, обим, околности и сврху обраде, као и вероватноћу наступања ризика и ниво ризика за права и слободе физичких лица.

Руковалац је дужан да сталном применом одговарајућих техничких и организационих мера обезбеди да се увек обрађују само они подаци о личности који су неопходни за остваривање сваке појединачне сврхе обраде. Та се обавеза примењује у односу на број прикупљених података, обим њихове обраде, рок њиховог похрањивања и њихову доступност. Руковалац је дужан да води евиденцију о свим предузетим радњама током обраде (Члан 49. *ЗЗПЛ*).

Ако два или више руковоаца заједнички одређују сврху и начин обраде, они се сматрају заједничким руковоацима. Своје деловање и поштовање одредаба *Закона* одређују споразумом. Заједнички руковоаци на транспарентан начин одређују одговорност сваког од њих за поштовање обавеза прописаних овим законом, а посебно обавеза у погледу остваривања права лица на које се подаци односе и испуњавања њихових обавеза да том лицу пруже информације.

Обрађивачи – физичка или правна лица која обрађују податке према писаним упутствима руковоаца (уговора о обради). Самостално одлучују које ће методе користити за прикупљање података, како ће их складишти-

---

⁸ Чланови 41–49. *ЗЗПЛ*.

ти и брину о безбедности података, о средствима за пренос података о личности, као и о средствима за брисање и одлагање података. Они гарантују одговарајућу примену техничких и организационих мера приликом обраде података (Члан 43. ЗЗПЛ).

И руковалац и обрађивач имају законску обавезу да сарађују са Повереником за информације од јавног значаја и заштиту података о личности⁹ (Члан 49. ЗЗПЛ). Уколико дође до повреде права лица чији се подаци обрађују, обрађивач одмах обавештава руковоаца. Руковалац обавештава Повереника (Члан 52. ЗЗПЛ) у року од 72 сата и лице на које се подаци односе (Члан 53. ЗЗПЛ). Руковаоц је дужан да документује повреду података о личности, чињенице о повреди и последице, и о предузетим мерама за њихово отклањање (Члан 52. ЗЗПЛ).

Заједничка обавеза руковоаца и обрађивача је да воде рачуна о безбедности података¹⁰ који се обрађују током трајања целог процеса. У том смислу препоручене мере заштите обухватају:

- 1) псеудонимизацију и криптозаштиту података о личности;¹¹
- 2) способност обезбеђивања трајне поверљивости, интегритета, расположивости и отпорности система и услуга обраде;
- 3) обезбеђивање успостављања поновне расположивости и приступа подацима о личности у случају физичких или техничких инцидената у најкраћем року;
- 4) поступак редовног тестирања, оцењивања и процењивања делотворности техничких и организационих мера безбедности обраде.

Приликом процењивања одговарајућег нивоа безбедности посебно се узимају у обзир ризици обраде, а нарочито ризици од случајног или незаконитог уништења, губитка, измене, неовлашћеног откривања или приступа подацима о личности који су пренесени, похрањени или обрађивани на други начин. Руковалац и обрађивач дужни су да предузму мере у циљу обезбеђивања да свако физичко лице које је овлашћено за приступ подацима о личности од стране руковоаца или обрађивача обрађује ове податке само по налогу руковоаца или ако је на то обавезано законом.

Ако је вероватно да ће нека врста обраде, посебно употребом нових технологија и узимајући у обзир природу, обим, околности и сврху обраде, проузроковати висок ризик за права и слободе физичких лица, руковалац

⁹ У даљем тексту користиће се скраћени облик – Повереник.

¹⁰ Члан 50. ЗЗПЛ.

¹¹ У самом ЗЗПЛ-у није објашњен појам криптозаштите и Повереник је ставио примедбу на нацрт Закона.

је дужан да пре него што започне с обрадом изврши процену утицаја¹² предвиђених радњи обраде на заштиту података о личности. Приликом процене утицаја руковаца је дужан да затражи мишљење лица за заштиту података о личности, ако је оно одређено (Члан 55. ЗЗПЛ). Повереник је дужан да сачини листу радњи за које се захтева процена ризика.

Начела обраде података¹³

Начело законитости

Свака обрада података о личности мора да има јасно одређену, изричиту и оправдану сврху. Осим тога, сврха мора да буде законита. Шта то значи? Да би обрада била законита, неопходно је да се сврха обраде може подвести под један од шест законских правних основа. Обрада је законита уколико је:

1. лице чији се подаци прикупљају дало свој пристанак,
2. потребна за извршење уговора у којем је лице на које се подаци односе уговорна страна,

¹² Члан 54. ЗЗПЛ.

¹³ Чланови 5–20. ЗЗПЛ.

3. потребна за извршење законске обавезе која се примењује на руковоаца,

4. потребна ради заштите животно важних интереса лица на које се подаци односе или другог физичког лица,

5. потребна за извршење послова у јавном интересу,

6. потребна због легитимних интереса чијем остварењу тежи руковалац или треће лице.

Лице које је једном дало пристанак има право да га у сваком тренутку повуче на једнако једноставан начин као што је то прописано и за давање сагласности. Повлачење не утиче на законитост обраде извршене пре повлачења. За прикупљање и обраду података лица млађих од 16 година потребно је прибавити сагласност родитеља. Национална законодавства ову границу могу померити до тринаесте године. Карактеристично код прибављања сагласности родитеља је то што је закон, поред терета доказивања да је сагласност прибављена, обавезао руковоаца да учини све што је у његовој моћи да провери да ли је пристанак заиста дао родитељ, односно законски заступник детета.

Начело сврсисходности

Обрада је сврсисходна уколико се подаци о личности користе само за одређену сврху за коју је лице дало пристанак. Сврха мора бити изричита, конкретна, оправдана и законита. Уколико дође до промене сврхе приликом прикупљања података о личности, неопходна је нова сагласност лица чији се подаци обрађују.

Начело транспарентности

Деловање руковоаца мора бити законито, транспарентно и јасно према лицу чији се подаци користе. Лицу чији се подаци користе мора се јасно и недвосмислено рећи која су његова права у погледу заштите података о личности.

Начело примерености и ограничености

Подаци о личности могу се користити само у оном обиму који је неопходан да би се извршила обрада. Препорука је да обрађивачи прикупљају само неопходне податке, дакле минималне податке о личности.

Начело тачности

Подаци о личности морају бити тачни а лицу чији се подаци користе треба омогућити увид и могућност да укаже на нетачност, ажурирање или

брисање података. Подаци који се користе у обради морају бити усклађени с евентуалним променама.

Начело минимизације

Подаци који се користе морају се минимизовати, дакле само оно што је неопходно да би се испунила сврха обраде.

Начело ограниченог времена обраде и чувања

Подаци се чувају у што краћем временском року, не смеју се чувати дуже него што је неопходно у сврхе за које су прикупљени, а лице мора бити обавештено о дужини чувања његових података. Ово начело садржи у себи две компоненте:

1. Обавезу да се унапред одреди период чувања података у зависности од сврхе обраде.
2. Брисање и анонимизацију података¹⁴.

Начело интегритета и безбедност

Руководалац и обрађивач морају учинити све да се обезбеди безбедност података, укључујући и заштиту од неовлашћене и незаконите употребе података или евентуалног губитка.

Права лица чији се подаци обрађују

Закон осим начела обраде података о личности прописује и која су права лица чији се подаци обрађују.

Право на информисаност¹⁵

Руководалац предузима одговарајуће мере како би се лицу на које се подаци односе пружице све информације и сва саопштења у вези с обрадом у сажетом, транспарентном, разумљивом и лако доступном облику, уз употребу јасног и једноставног језика, што се посебно односи на све информације које су изричито намењене детету. Руководалац на захтев пружа лицу на које се подаци односе информације о предузетим радњама без непотребног одлагања, а најкасније у року од месец дана од пријема захтева.

---

¹⁴ Анонимизација података је поступак обраде личних података којим се неповратно спречава идентификација појединца из обрађених података.

¹⁵ Члан 26. ЗЗПЛ.

Право на приступ и копију¹⁶

Лице на које се подаци односе има право да добије потврду од руковоаца о томе да ли се обрађују његови подаци о личности и ако се такви подаци о личности обрађују, има право приступа и право на њихову копију. Информације се пружају у уобичајеном електронском облику, осим ако лице захтева другачије.

Право на исправку¹⁷

Лице на које се подаци односе има право да му руковалац без непотребног одлагања омогући исправку нетачних података о личности који се на њега односе. Узимајући у обзир сврху обраде, лице на које се подаци односе има право да допуни непотпуне податке о личности, између осталог давањем додатне изјаве.

Право на заборав¹⁸

Лице на које се подаци односе има право да му руковалац без непотребног одлагања омогући брисање података о личности који се на њега односе (и обрише податке код свих обрађивача или трећих лица код којих се налазе), ако је испуњен један од следећих услова:

- подаци о личности више нису неопходни за сврхе за које су прикупљени,
- лице на које се подаци односе је повукло сагласност и ако не постоји друга правна основа за обраду,
- лице на које се подаци односе је уложило приговор на обраду,
- подаци о личности су незаконито обрађени,
- подаци о личности морају да буду обрисани ради поступања у складу са законском обавезом према праву Уније или праву државе чланице које се примењује на руковоаца,
- подаци о личности су прикупљени у вези с понудом услуга информационог друштва лицу млађем од 16 година.

Право на ограниченост обраде¹⁹

Лице на које се подаци односе има право да захтева ограничење обраде од стране руковоаца ако је испуњен један од следећих услова:

---

¹⁶ Члан 26. ЗЗПЛ.

¹⁷ Члан 29. ЗЗПЛ.

¹⁸ Члан 30. ЗЗПЛ.

¹⁹ Члан 31. ЗЗПЛ.

- лице на које се подаци односе оспорава тачност података о личности, у року који руковаоцу података омогућава да провери тачност података о личности,
- обрада је незаконита, а лице на које се подаци односе се противи брисању података о личности и уместо тога тражи ограничавање њихове употребе,
- руковаоцу података више нису потребни подаци о личности за потребе обраде, али их лице на које се подаци односе тражи због успостављања, остваривања или одбране правних захтева,
- лице на које се подаци односе је уложило приговор на обраду, а још није потврђено да ли легитимни разлози руковаоца преовлађују над разлозима лица на које се подаци односе,
- лице чији се подаци обрађују такође има право на исправку већ прикупљених података, као и право на заборав, односно на њихово брисање под одређеним условима.

Право на преносивост података²⁰

Руковалац има право да (непосредно) преноси те податке другом руковаоцу података без ометања од стране руковаоца којем су подаци о личности пружени, ако:

- је обрада заснована на пристанку,
- се обрада врши аутоматски.

Право на приговор²¹

У било ком тренутку лице чији се подаци обрађују има право да уложи приговор, иако је претходно дало сагласност за обраду података. Руковалац је дужан да обустави даљу обраду података, осим ако не докаже легитимне разлоге за обраду. У случају приговора поводом коришћења у директном маркетингу, подаци се више не смеју користити. Независно од права на приговор надзорном органу, лицу чији се подаци обрађују у сваком случају је на располагању право на покретање судског поступка ради накнаде штете.

---

²⁰ Члан 36. ЗЗПЛ.

²¹ Члан 37. ЗЗПЛ.

Надзорни орган

Законодавац је кроз институцију надзорног органа са свим својим овлашћењима обезбедио јаку заштиту над подацима. А руковооцима и обрађивачима је наметнуо обавезу информисања надзорног органа о свим питањима која се тичу кршења правила уредбе, нарочито злоупотребе и одлива података трећим лицима. Држање руковооца у овим ситуацијама ће бити узимано у обзир приликом процене висине административних новчаних казни чије им плаћање може бити наметнуто.

Лице за заштиту података

Руковалац и обрађивач могу да одреде Лице за заштиту података о личности (Члан 56. ЗЗПЛ). Ако обраду података врше органи власти или у тој обради учествује већи број лица, онда су дужни да то ураде. Лице за заштиту података о личности је особа стручне квалификације, нарочито знања и искустава из области заштите података о личности у националном и међународном законодавству. Он је спона између организације која обрађује податке о личности и свих лица на која се ти подаци односе, у смислу информисања и остваривања законом гарантованих права. Пове- реник води листу лица за заштиту података о личности, а руковооци или обрађивачи су дужни да обезбеде независност лица задужених за заштиту података о личности (Члан 57. ЗЗПЛ).

Делокруг послова Лица задуженог за заштиту података нарочито подразумева: активно учествовање у припреми општег акта о заштити података о личности, предлагање његових измена и допуна, као и одговорност за примену, контролу и предузимање мера у вези са заштитом, надзор над обрадом података, предлаже и покреће дисциплинске поступке у случају кршења закона односно уредбе, да брине о посебним мерама за заштиту података из категорије осетљивих, предлаже и предузима мере за обавештавање лица чији се подаци обрађују, води рачуна о неопходности, обиму и сврси обраде података, о времену чувања података и да се стара о поштовању начела минимализације, да обезбеђује доступност права лицима чији се подаци прикупљају и обрађују, обавештава лица о промени сврхе обраде и захтева додатне сагласности када је потребно, да обавештава лица и надзорни орган о проблемима безбедности или другом виду кршења правила закона и уредбе, у року предвиђеном оредбом, да

води или организује регистар евиденција података, односно обраде, обезбеђује политику заштите података међу запосленима, едукује и обучава запослене у циљу што ефикасније примене правила уредбе и умањења могућности кршења, да прати регулативу и информише надлежне о новим правилима и потребама које се морају имплементирати у пословање и опште и појединачне акте, да извештава надлежне о стању података и мерама безбедности (Члан 58. ЗЗПЛ).

Повереник за заштиту података од јавног значаја и заштиту података о личности

1. Врши надзор и обезбеђује његову примену,
2. поступа по притужбама,
3. врши инспекцијски надзор над применом ЗЗПЛ-а,
4. израђује стандардне уговорне клаузуле,
5. сачињава и јавно објављује листе у вези с проценом утицаја,
6. води евиденцију лица за заштиту података о личности,
7. прописује и објављује критеријуме за акредитацију сертификационог тела,
8. има инспекцијска и друга овлашћења (ЗЗПЛ Чланови 73–81).

Казне

Казне за непоштовање ЗЗПЛ-а у Србији су знатно ниже него у Европској унији. Новчана казна за руковоаца је од 50.000 до 2.000.000. динара. За више истовремених прекршаја руковалац може бити кажњен максималном казном од 4.000.000 динара. Поред казни које изричу Прекршајни суд и Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности може да казни руковоаца прекршајним налогом од 100.000 динара.

Повреда ЗЗПЛ-а повлачи и кривичну одговорност уколико неко неовлашћено прикупља, складишти и дистрибуира податке о личности. *Кривични законик Републике Србије* предвиђа новчану казну и казну затвора до годину дана за неовлашћено прикупљање података о личности. На територији ЕУ казне изричу надлежни повереници у виду административних казни у износу од 20.000.000 евра или 4% од глобалног годишњег прихода.

Практични кораци ка усаглашавању са ЗЗПЛ-ом

Практични кораци:

1. евиденција свих података о личности који се прикупљају и обрађују,
2. утврдити политику приватности и заштите података о личности,
3. уграђена и подразумевана приватност,
4. подићи ниво безбедности – мере заштите података,
5. пренос података у друге државе,
6. припремити се за остваривање права лица о којима се прикупљају подаци,
7. обучити особље,
8. именовати лице за заштиту података о личности,
9. припремити интерна акта.

Закључак

Према досадашњим сазнањима везаним за сам ЗЗПЛ и његову примену, бар што се тиче библиотека у блиском окружењу и библиотеке у којој радим, није се одмакло даље од почетка. За већину институција сам *Закон* је непознаница а колеге често нису свесне да је заправо свакодневни посао у библиотекама везан за обраду неких података о личности. То практично значи да смо сви ми обрађивачи и да морамо обраду личних података да ускладимо са *Законом*. Неопходно је урадити мапирање података, утврдити степен поверљивости и осетљивости података, начин обраде и чувања података, увести систем привилегија (ко може приступити подацима) и извршити процену ризика. Наравно, следећи практични корак подразумева едукацију свих запослених и детаљне и писане инструкције везане за обраду података о личности. Осим тога, нужно је донети правилник којим прописујемо које податке о личности обрађујемо кад су у питању корисници библиотеке, а које у случају запослених. Колико ће тај процес трајати и колики је временски период у коме ћемо усаглашавати библиотечку делатност са *Законом*, у овом тренутку је немогуће предвидети. Свакако је пред нама врло напоран и тежак процес навикавања, учења и усаглашавања процеса рада с новим *Законом о заштити података о личности*.

Literatura:

1. Direktiva EU 2016/680 o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom podataka o kretanju, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HR/TXT/?qid=1569498370383&uri=-CELEX:32016L0680>.
2. Direktiva EU 95/46/EC o zaštiti podataka o ličnosti. eur-lex.europa.eu.
3. General Data Protection Regulation. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&rid=1>.
4. „Ustav Republike Srbije”. *Službeni glasnik RS* br. 98 (2006). https://www.paragraf.rs/propisi/ustav_republike_srbije.html. (na ćirilici)
5. *Vodič kroz ZZPL i GDPR, tumačenja novog pravnog okvira*. https://www.sharefoundation.info/Documents/vodic_zzpl_gdpr_share_2019.pdf.
6. „Zakon o zaštiti podataka o ličnosti”. *Službeni glasnik RS* br. 87 (2018), dostupan na: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2018/2959-18.pdf>. (na ćirilici)

Tatjana Brzulović Stanisavljević

University Library “Svetozar Marković”, Belgrade

brzulovic@unilib.rs

NEW AGE OF PERSONAL DATA PROTECTION

Abstract: The intensive technological development and globalization are giving rise to new challenges in the protection of personal data. The internet is overflowing with information and at any moment there is a latent risk of possible misuse through particular websites, social networks, or platforms. It should be emphasized, first of all, that the right to protection of personal data in Serbia is guaranteed by the Constitution (which also indicates the importance of protecting this right) where Article 42 stipulates that collecting, holding, processing, and using of personal data are governed by law. The use of personal data outside the purpose for which they were collected in accordance with the law, except to conduct criminal proceedings or protect the security of the Republic of Serbia in the manner prescribed by law, is also prohibited. As a consequence of the process of accession of the Republic of Serbia to the European Union, the harmonization of legislation and the direct application of EU laws, but also because of the shortcomings of the old legal solution, Serbia adopted a new Law on Personal Data Protection at the end of 2018, with a delayed application period of nine months. This paper presents the new Law on Personal Data Protection, explains the basic concepts (personal data, types of data, controller, processor, data processing, data protection, data transfer, commissioner, data protection officer) and certain novelty elements brought by the Law on Personal Data Protection.

Keywords: personal data, data protection, Law on Personal Data Protection, Serbia.

Примљено: 25. септембра 2019.

Прихваћено: 21. октобра 2019.

Адам М. Софронијевић
Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд
sofronijevic@unilib.rs

Прегледни рад
UDK 027.7:06.051(497.11)
005:027.7(497.11)

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.5>

ПРОЈЕКТИ У УНИВЕРЗИТЕТСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ У БЕОГРАДУ

Сажетак: Универзитетска библиотека у Београду успешно је реализовала већи број пројеката са међународним и националним финансирањем у периоду после 2000. године. Многи од ових пројеката поставили су основе за тренутно постојеће радне процесе који дефинишу неке од доминантних токова библиотечко-информационе делатности у Србији и региону. У раду се презентују неки од најважнијих резултата пројектног пословања Универзитетске библиотеке из Београда у претходном периоду и описују најважнији и најуспешније реализовани пројекти са међународним и националним финансирањем. Размотрени су резултати и управљање овим пројектима, а указује се на могућности даљег развоја библиотечко-информационе делатности кроз успешну реализацију пројектних активности и комбиновање пројектних редовних радних активности као стратешко опредељење менаџмента библиотека.

Кључне речи: пројекти, пројектно управљање, међународни пројекти, национални пројекти, Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Србија.

Увод

Библиотечко-информациона делатност се у последњим деценијама, као и готово све области пословања и занимања, убрзано и стално мења. Сложеност ових промена може се мерити само са њиховом брзином, и готово сваке године потребно је изнова дефинисати многе појмове, концепте, а следствено томе и њихову имплементацију у библиотечко-информационој пракси. Пројекти су широм света, у готово свим секторима пословања,

у претходном периоду препознати као успешан начин да се остваре нове и комплексне активности.¹ Тако је и у библиотекама, у којима се највећи део нових радних процеса и послова уводи путем пројеката.²

По стандарду ISO10006 пројекат је јединствен процес, који се састоји од скупа координираних и контролираних активности, са датумом почетка и краја активности, које се предузимају да би се остварио циљ који је одређен специфичним захтевима, укључујући и временска и ресурсна ограничења. Три најважније димензије које дефинишу један пројекат су: време, трошкови и обим активности. Параметри ове три димензије су међусобно повезани и интерактивни.³ Сваки пројекат карактерише специфичан животни циклус. Нема универзалне дефиниције пројектних фаза, нити сви пројекти пролазе кроз исте фазе, али најшире би се могло дефинисати да се пројекат може састојати од следећих фаза: концептуализација, планирање, извођење и завршетак, где се свака фаза дефинише и где сваку фазу означава важан документ као што је извештај о изводљивости, план изведбе, план алокације ресурса или извештај о евалуацији пројекта.⁴

Пројект менаџмент је специфична област менаџмента која омогућава успешне функције менаџмента у пројектном окружењу. Обухвата три кључна елемента који је чине различитим од других облика менаџмента: пројектни менаџер, пројектни тим и пројект менаџмент систем. Пројект менаџмент систем се састоји од организационе структуре, сегмента за порецесуирање информација и доношење одлука и процедура које омогућавају интеграцију хоризонталних и вертикалних елемената пројектне организације.⁵ Добро заснован и угодан пројект менаџмент систем фокусиран је на интегративно планирање и контролу као функције менаџмента које се издвајају по важности у пројектном контексту.

Управљање пројектима у контексту креативних индустрија или шире културне делатности, институција културе и науке, подразумева специфичности у планирању и извођењу пројеката, посебно ако је у питању

---

¹ Andrew Munns and Bassam Bjeirmi, "The role of project management in achieving project success", *International journal of project management* 14, 2 (1996): 81–87.

² Mark Winston and Tara Hoffman, "Project management in libraries", *Journal of Library Administration* 42, 1 (2005): 51–61.

³ Harold Kerzner, "Project management best practices: Achieving global excellence" (New York: John Wiley & Sons, 2018).

⁴ Jack, Meredith, Samuel Mantel and Scott Shafer, "Project management: a managerial approach" (New York: John Wiley & Sons, 2017).

⁵ Stefano Tonchia, "Project Cost Management and Finance", in *Industrial Project Management* (Berlin: Springer, 2018), 153–170.

мултипројектно управљање. Потребно да се организациона структура и организациона култура прилагоде успешној реализацији пројектних задатака и усклађивању редовних радних процеса с пројектним токовима, као и преношење новоусвојених знања, вештина и радних процедура из пројектног у редовне радне токове захтева посебно систематско развијање менаџмент функција планирања и контроле.⁶

Историјат пројектног пословања у Универзитетској библиотеци у Београду

Почетак пројектног пословања у Универзитетској библиотеци у Београду везује се за 2002. годину и имплементацију ГЕМПУС пројеката Европске уније, као и за националне пројекте које у првој деценији 21. века финансира Министарство културе Републике Србије. Дуализам пројектног финансирања, кроз фондове ЕУ и министарства Владе Републике Србије, до данас карактерише пројектно пословање Библиотеке, где је карактеристична разлика у обиму пословних захвата по ове две линије пројектног финансирања. Пројекти ЕУ већег су опсега и омогућавају значајније иновације у пословању, док пројекти националног финансирања претежно обезбеђују мање пословне опсеге, и уз неколико изузетака, резултују значајним, али релативно мањим иновацијама у пословању. Показало се, међутим, да успешно пројектно управљање које у мултипројектном моделу пословања уклапа предности и карактеристике ове две врсте пројеката, омогућава готово оптималне резултате пословања, имајући у виду основне организационе капацитете и редовне радне процесе који се реализују у Библиотеци. До сада је у Библиотеци успешно реализовано више од 20 пројеката националног финансирања, 6 пројеката са ЕУ финансирањем, а у току је реализација 3 пројекта националног финансирања. Такође, важно је напоменути да је библиотека кроз форму пројектног партнерства с великим бројем установа културе из Републике Србије и региона остварила завидне пословне резултате успешном реализацијом више од 10 оваквих пројеката, а тренутно је у току реализација 6 пројеката у којима је Библиотека партнерска установа и у том статусу је носилац пројектних активности.

По резултатима као најважније издвајамо пројекте с ЕУ финансирањем и неколико пројеката с националним финансирањем већег опсега

⁶ Dejan Petrović, Vesna Milićević i Adam Sofronijević, "Application of Project Management in Creative Industry", *European Project Management Journal* 7, 2 (2017): 59–66.

пројектних активности. Два ТЕМПУС пројекта су омогућила увођење система за аутоматизацију пословања библиотека COBISS у Србију и то: TEMPUS UMI_JEP 16059-2001 “Building cooperative academic library network in Serbia: universities in Belgrade, Nis and Kragujevac” 2002–2004 и Tempus JEP 2009-4930 “New Library Services at Western Balkan Universities” 2010–2012. Кроз CIP ICT-PSP пројекат Europeana Newspapers: A Gateway to European Newspapers први пут су у Србији у библиотечку праксу уведени XML стандарди METS и ALTO који омогућавају машинску читљивост обрађених дигитализованих материјала, као и пуну читљивост текстова уз истовремено задржавање визуелне форме страница и сегментацију елемената материјала на логичке целине. У оквиру CIP ICT-PSP пројекта Europeana Libraries први пут су у већем обиму у домаћој библиотечкој пракси примењени EDM шема метаподатака и методи и организација пословања примерена за послове масовне дигитализације штампаних материјала културног наслеђа из фондова библиотека. У оквиру Horizon 2020 пројекта READ – Recognition and Enrichment of Archival Documents уведена је у Србију, по први пут, револуционарна нова технологија заснована на машинском учењу, која омогућава масовну дигитализацију помоћу уређаја ScanTent и апликације DocScan, као и рашчитавање руком писаних материјала културног наслеђа из фондова библиотека, архива и музеја помоћу програма Transkribus. У случају имплементације технолошких основа програма Transkribus нарочито је успешно примењено мултипројектно управљање пројектима ЕУ и националног финансирања, у оквиру кога су остварени и синергијски ефекти сарадње са више од 10 институција културе и науке у Србији и региону, како би се ефекти нове технологије најбрже и најефикасније пренели до што ширег круга корисника и ефективно из пројектног модела примене пренели у редовне радне процесе. Први, по обиму пројектних активности опсежнији, а тиме и значајнији пројекат националног финансирања у Универзитетској библиотеци у Београду реализован је 2014. године у сарадњи са десетинама других библиотека и установа културе из Србије. У оквиру пројекта Универзитетска библиотека „Светозар Марковић” за мрежу јавних и високошколских библиотека Србије: пренос знања, садржаја и програма одржани су специјални догађаји у готово 30 градова Србије и знања, садржаји и програми развијани пре тога годинама у Универзитетској библиотеци учињени су корисним великом броју библиотекара и других запослених у установама културе и њиховим корисницима. Наредне, 2015. године реализована су два важна пројекта с националним финансирањем, Магична дигитална Србија и Израда целовитог електронског каталога Универзитетске библи-

отеке „Светозар Марковић”. У оквиру ова два пројекта уведени су потпуно нови радни процеси на инфраструктурним основама које до тада нису постојале. Набављен је уређај Магична кутија и успостављен је дигитални лисни каталог са функцијама прегледања и претраге дигитализованог лисног каталога. Пројекти су пример добре сарадње с институцијама јавне управе у Србији, конкретно Министарством културе и партнерским институцијама из иностранства, конкретно Универзитетом у Инзбруку и компнијом CCS из Хамбурга. У периоду 2016–2018. године успешно су реализована три пројекта националног финансирања заснована на технологији доступној кроз ЕУ Horizon 2020 пројекат READ – Recognition and Enrichment of Archival Documents, чиме је показано да је могуће остварити успешну синергијску пројектну активност пројеката националног и ЕУ финансирања у дужем року и кроз модел мултипројектног управљања пројектним активностима. Кроз пројекте Рашчитавање старе српске ћирилице: прошлост и српско писмо у новом веку, Рашчитана стара српска ћирилица: оживљена руком писана прошлост и Рашчитаност старе српске ћирилице: историја и традиција надохват руке свих остварени су изузетно значајни технолошки помаци у библиотечко-информационој делатности у Републици Србији, пре свега увођењем коришћења програма Transkribus у редовне и пројектне радне активности и остваривање конвергентности токова дигитализације руком писаних и штампаних материјала културног наслеђа у претраживу дигиталнубиблиотеку засновану на METS-ALTO стандардима.⁷ Успешан вишегодишњи континуитет пројектних активности које су значајно унапредиле пословање у сегменту обраде и презентације архивске и библиотечке грађе Универзитетске библиотеке у Београду остварен је током 2015. и 2016. године успешном реализацијом пројеката Истраживање, заштита и промоција архивске грађе на ћириличном писму кроз преписку књижевника 19. и 20. века, из Архивске збирке Јоце Вујића и Дигитализација и презентација културног и научног наслеђа Архивске збирке Јоце Вујића и објављивање породичне преписке кнеза Милоша Обреновића.⁸ Током 2018. године покренута су два нова тока мултипројектних активности која се настављају и пројекти-

⁷ Aleksandar Jerkov i Adam Sofronijevic, “University of Belgrade library, Transkribus user experience”, paper presented at *Transkribus User Conference 2017*, 2–3 November, Technical University of Vienna, Vienna, available at: https://read.transkribus.eu/wp-content/uploads/2017/07/Jerkov_Uni_Belgrade_library.pdf (accessed 13 December 2018).

⁸ Tatjana Brzulović-Stanisavljević, „Zaostavština Joce Vujića”, u *Biblionet: zbornik radova sa konferencije Dani matičnih biblioteka Srbije 2016* (Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije, 2016), 165–176.

ма који су током текуће 2019. године у реализацији. У питању је масовна дигитализација кроз национално финансирање штампаног културног наслеђа у складу с препорукама Националног оквира за дигитализацију периодичних издања у Републици Србији у којој учествује већи број институција културе, пре свега библиотека, и где се кроз пројекат Претраживо културно наслеђе Србије: богаћење дигиталне ризнице бисерима периодичних издања који је успешно реализован 2018. године остварио обим дигитализације по највишим светским стандардима у машински читљивој форми, спектабилан у европским размерама, а где се пројектне активности настављају и у 2019. години још амбициознијим пројектом који је подржало Министарство културе и информисања Владе Републике Србије. С друге стране, у 2018. години успешно је реализован пројекат Библиотечко-информациона делатност у функцији повећања видљивости, доступности и утицаја књижевнокритичке мисли у Србији: портал Српска књижевна критика који је донео успешну конкретизацију парадигме дуготрајног чувања и презентације тематски одабраних материјала кроз функционалност тематског репозиторијума. Још амбициозна пројектна активност у овом смислу наставља се 2019. године уз подаршку Министарства културе и информисања Владе Републике Србије.

Анализа резултата пројектног пословања у Универзитетској библиотеци у Београду

Када се анализирају резултати пројектног пословања у Универзитетској библиотеци у Београду у претходно описаном периоду, уочавамо да су најважнији резултати остварени успешном реализацијом пројеката довели до позитивног унапређења радних процеса и резултата рада у областима библиотечног пословања везаним за дигиталне технологије. Општи тренд раста важности дигиталних технологија у библиотекама може се уочити већ више од деценије и највећи део унапређења библиотечких услуга и увођења нових сервиса који се догодио у том периоду везан је управо за ове технологије.⁹ У том смислу Универзитетска библиотека је пројектним активностима на најбољи начин смањила опортунитетне трошкове, који могу бити изузетно велики уколико стратешки правац

---

⁹ Lyman Ross and Pongracz Sennyey, "The library is dead, long live the library! The practice of academic librarianship and the digital revolution", *The Journal of Academic Librarianship* 34, 2 (2008): 145–152.

развоја установе почне дивергирати у односу на опште трендове развоја делатности, у овом случају библиотечно-информационе. Увођењем система за аутоматизацију пословања који омогућава ефикасну имплементацију онлајн претраге каталога и имплементацијом дигиталног лисног каталога Универзитетска библиотека у Београду постала је прва велика библиотека у Србији и региону за чији је цео фонд омогућена доступност метаподатака на интернету. Развојем целокупног пословног процеса за дигитализацију – до машински читљивог облика фајлова, периодичних и осталих штампаних и руком писаних артефаката културног наслеђа, библиотека је омогућила увођење читавог низа нових услуга базираних на претраживости и расположивости свих елемената који чине садржај једног артефакта културног наслеђа, и још важније – претрагу и ефективан избор из великих колекција чиме је омогућено, на пример, креирање тематских колекција везаних за градове, историјске личности, догађаје или друге концепте за које је сада, на основу машинске читљивости материјала, лако објединити веће количине библиотечног материјала, а за шта је у претходном периоду било потребно уложити значајне временске и људске ресурсе. На овај начин омогућена је промена парадигме истраживачког рада у библиотекама и архивима, где је фокус сада могуће преbacити с временског улагања у проналажење материјала на повезивање материјала који је сада лако пронаћи, одабир и примену напредних техника обраде пронађених материјала који омогућавају нове увиде. У наредном периоду потребно је на пројектима засноване радне процесе у довољној мери ресурсно засновати како би се постигао довољан обим дигитализованог материјала у формату машинске читљивости. У сегменту организовања, чувања и презентабилности библиотечких материјала у окружењу репозиторијума постигнути су такође значајни помаци захваљујући успешно реализованим пројектима. Посебно су драгоцени разутати који се односе на презентовање посебних библиотека и рукописне заоставштине историјски важних личности кроз приватну кореспонденцију и комбиновање штампаних и дигиталних извора везаних за ову тему.

Веома важни резултати остварени су пројектним активностима у домену обуке и усавршавања запослених. Нови радни процеси били би немогући без нових знања и вештина запослених за рад у програмском окружењу обезбеђеном кроз пројектне активности. Такође, не треба занемарити ни улогу коју запослени играју као тренери и предавачи приликом преноса новоусвојених знања другим запосленима, волонтерима и запосленима у партнерским институцијама. Светска искуства, посебно у сектору академских библиотека, указују на велику важност менторског приступа и дуго-

рочнијег праћења обуке запослених.¹⁰ Управо овакав приступ омогућен је у Универзитетској библиотеци у Београду захваљујући континуираним пројектним активностима, у оквиру којих се из године у годину наставља обука запослених по стратешки осмишљеним и развијаним векторима развоја библиотечко-информационе делатности и праксе, а везано за опредељење дигитализације штампаног и руком писаног културног наслеђа до машински читљивих формата, изградње репозиторијумске инфраструктуре и презентације одабраних сегмената библиотечких колекција за посебне корисничке групе. На овај начин постепено се гради организациона култура у којој се цени учење и стицање нових знања, вреднује предани рад и иновативност, а покушај да се створи нова вредност на најефикаснији начин се вреднује неvezано од успешности крајње реализације.

Неопходно је истаћи и улогу успешне реализације пројеката у специфичној области изградње инфраструктуре која носи и пројектне и касније редовне радне процесе и формирања ове инфраструктуре како би се у перспективи остварио потребан обим пословне операције који оправдава придев национални, који често иде уз пројекте националног финансирања. Захваљујући оваквом приступу у реализацији пројектних активности које граде дигиталну инфраструктуру, као и јединственом менаџмент приступу пројектним и редовним радним процесима, омогућено је да се крајем 2018. године створе услови за усвајање важног стратешког документа који су иницирале наше највеће библиотеке, а прихватило Министарство културе и информисања Владе Републике Србије – Националног оквира за дигитализацију периодичних издања у Републици Србији, препоруке за дигитализацију периодичних и осталих штампаних издања у највишем светском стандарду до форме METS-ALTO фајлова који су машински читљиви. Дигитална инфраструктура, изграђена кроз више конзекутивно успешно реализованих пројеката националног и ЕУ финансирања, делимично заснована на готовим корпоративним производима, а већим делом на софтверским решењима која су производ домаће памети и прилагођавања софтвера у отвореном приступу за специфичне потребе библиотечке делатности и установа културе у Србији¹¹, данас омогућава да Србија

---

¹⁰ Siobhan Stevenson and Julie Hannaford, "Workplace-integrated-learning: Preparing tomorrow's academic library workforce", *The Journal of Academic Librarianship* 45, 3 (2019): 234–241.

¹¹ Smolenski, Nikola, Milena Kostic i Adam Sofronijevic, "Intrapreneurship and Enterprise 2.0 as Grounds for Developing In-House Digital Tools for Handling METS/ALTO Files at the University Library Belgrade", in *Developing In-House Digital Tools in Library Spaces* (Hershey, PA, USA: Igi Global, 2018), 92–116.

као прва земља у региону и ширем окружењу има претраживу дигиталну библиотеку коју заједнички граде највеће установе културе у држави као централну тачку приступа претраживим и машински чиљивим подацима насталим дигитализацијом руком писаног и штампаног културног наслеђа. Ово достигнуће, можемо слободно рећи, у потпуности је остварено захваљујући успешној реализацији пројеката у Универзитетској библиотеци у Београду и пратнерским установама и захваљујући успешној примени пројектног менаџмента и мултипројектног присутпа управљању пројектима у дужем временском интервалу. Као такво може послужити као одлична препорука и пример најбоље националне праксе и у Србији и у региону за даље спровођење пројектних активности којима се граде нове дигиталне инфраструктуре или остварују други значајни циљеви на националном или регионалном нивоу.

Закључак

Пројектно пословање у Универзитетској библиотеци у периоду после 2000. године постајало је све више повезано с редовним радним процесима у смислу усклађивања пројектних задатака с остваривањем стратешких, дугорочних циљева који су омогућили унапређење редовних радних процеса и остваривање нових услуга за широке корисничке групе. Мултипројектно управљање постало је део редовног менаџмент процеса кроз године конзекутивног успешног реализовања више пројектних циљева истовремено кроз имплементацију више пројеката националног и међународног финансирања. Овакав приступ донео је нове инфраструктуре у дигиталној сфери, нову организациону културу која погодује доживотном учењу и сталном образовању запослених, као и нове односе са бројним партнерским установама у Републици Србији, региону и у свету. Кроз пројектно пословање Универзитетска библиотека у Београду значајно је осавременила и унапредила своје укупно пословање, омогућила увођење нових услуга, не само за својекориснике, већ и за кориснике библиотечких услуга многих библиотека у Србији и региону и поставила добре основе за даље унапређење пословања и наставак континуираног спровођења успешне реализације пројеката на националном нивоу и у партнерству с најважнијим институцијама културе у региону и Европи.

Literatura:

1. Brzulović-Stanisavljević, Tatjana. „Zaostavština Joce Vujića”. U *Biblionet: zbornik radova sa konferencije Dani matičnih biblioteka Srbije*, 165–176. Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije, 2016.
2. Kerzner, Harold. “Project management best practices: Achieving global excellence”. New York: John Wiley & Sons, 2018.
3. Jerkov, Aleksandar i Adam Sofronijevic. “University of Belgrade library, Transkribus user experience”. Paper presented at *Transkribus User Conference 2017*, 2–3 November, Technical University of Vienna, Vienna, available at: https://read.transkribus.eu/wp-content/uploads/2017/07/Jerkov_Uni_Belgrade_library.pdf (accessed 13 December 2018).
4. Meredith, Jack, Samuel Mantel and Scott Shafer. *Project management: a managerial approach*. New York: John Wiley & Sons, 2017.
5. Munns, Andrew and Bassam Bjeirmi. “The role of project management in achieving project success”. *International journal of project management* 14, 2 (1996): 81–87.
6. Petrović, Dejan, Vesna Milićević i Adam Sofronijević. “Application of Project Management in Creative Industry”. *European Project Management Journal* 7, 2 (2017): 59–66.
7. Ross, Lyman and Pongracz Sennyey. “The library is dead, long live the library! The practice of academic librarianship and the digital revolution”. *The Journal of Academic Librarianship* 34, 2 (2008): 145–152.
8. Smolenski, Nikola, Milena Kostic i Adam Sofronijevic. “Intrapreneurship and Enterprise 2.0 as Grounds for Developing In-House Digital Tools for Handling METS/ALTO Files at the University Library Belgrade”. In *Developing In-House Digital Tools in Library Spaces*, 92–116. Hershey, PA, USA: Igi Global, 2018.
9. Stevenson, Siobhan and Julie Hannaford. “Workplace-integrated-learning: preparing tomorrow’s academic library workforce”. *The Journal of Academic Librarianship* 45, 3 (2019): 234–241.
10. Tonchia, Stefano. “Project Cost Management and Finance”. In *Industrial Project Management*, 153–170. Berlin: Springer, 2018.
11. Winston, Mark and Tara Hoffman. “Project management in libraries”. *Journal of Library Administration* 42, 1 (2005): 51–61.

Adam M. Sofronijević

University Library “Svetozar Marković”, Belgrade

sofronijevic@unilib.rs

PROJECTS AT THE BELGRADE UNIVERSITY LIBRARY

Abstract: The Belgrade University Library has successfully realized many projects with international and national funding since 2000. Many of these projects have laid foundations for the current working processes that define some of the dominant vectors of development of the library and information sector in Serbia and the region. This paper presents some of the most important results of project activities at the Belgrade University Library in the previous period and describes the most important and most successfully implemented projects with national and international funding. The results and management of these projects have been discussed and the possibilities for further development of the library and information sector in Serbia through the successful implementation of project activities and the combination of project and regular work activities as a strategic orientation of library management.

Keywords: projects, project management, international projects, national projects, University Library “Svetozar Marković”, Serbia.

Примљено: 25. септембра 2019.

Прихваћено: 28. октобра 2019.

Саша Луковић Васиљевић
Народна библиотека
„Стеван Сремац”, Ниш
sasa_bib@yahoo.com

Стручни рад
UDK 027.022:061.2(497.11)
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.6>

ЗАЈЕДНО ГРАДИМО НАЈЛЕПШЕ МЕСТО ЗА ОДРАСТАЊЕ ДЕЧЈА БИБЛИОТЕКА У НИШУ: ИСКУСТВА У РАДУ СА НЕВЛАДИНИМ ОРГАНИЗАЦИЈАМА

Сажетак: Већина едукативних и креативних програма Одељења књиге за децу Народне библиотеке „Стеван Сремац” у Нишу у последње две деценије реализује се захваљујући сарадњи ове институције с невладиним сектором и појединцима-волонтерима огромног ентузијазма и љубави према деци. Из богате палете активности остварене на овакав начин у раду ће посебно бити представљене две, по којима је Дечје одељење ове Библиотеке постало препознатљиво: Радионица цртаног филма, намењена старијим (од десет година) основцима и средњошколцима, и програм за малишане не старије од пет година *Читај ми, причај ми...* Деценија сарадње нишке *куће књиџа* са Удружењем грађана АНИМА Ниш и Студиом за цртани филм '98, омогућила је да до сада неколико стотина малишана савлада основе анимације и направи свој први филм, а неким од њих је учешће у овој радионици било пресудно за избор будућег животног позива. Од непроцејивог је значаја да бебе и деца најмлађег узраста одрастају уз књигу и да им први доживљај и сусрет са библиотеком буде пријатан, радостан и инспиративан. Све то је основни циљ једног од најпопуларнијих програма нишке Библиотеке *Читај ми, причај ми...*, који је организован уз помоћ чланица (преко хиљаду) Фејсбук групе *Таскалиште за маме из Ниша*. Ова активност је привукла велики број не само мама из *Таскалишта* већ и васпитача и учитеља, па су дружења са најмлађима постала још занимљивија, необичнија и квалитетнија. Број чланова млађих од пет година се удвостручио и сваки од њих ће у живот *донети* ову своју библиотеку као сигурно и пријатно место одрастања.

Кључне речи: рад са децом, радионица цртаног филма, дечја библиотека, сарадња, програми за децу, *Читај ми, причај ми...*

Увод

Народна библиотека „Стеван Сремац” у Нишу улаже велике напоре да њено Одељење књиге за децу¹ постане једно од најлепших места за одрастање нишког подмлатка. Тако се у овој сигурној и безбедној оазису усред града деца и млади осећају опуштено и слободно, задовољно и срећно, што је, уз бројне активности које се овде организују, одлична основа за испуњење једног од основних задатака IFLA/UNESCO Манифеста за јавне библиотеке: Подстицање маште и креативности код деце². Саставни део овог, за развој малишана надахњујућег амбијента, јесу програми, који се у осамдесет процената реализују у сарадњи ове нишке установе са другим институцијама, невладиним сектором и појединцима-волонтерима огромног ентузијазма и љубави према најмлађима. У раду су представљене најуспешније и најпопуларније активности нишке Дечје библиотеке, настале захваљујући спреси са помагачима волонтерима и организацијама из невладиног сектора. Међутим, сваку организацију и удружење чине појединци, те ћемо се у раду позабавити и њима. Посебна пажња посвећена је Радионици цртаног филма, са *библиотечким сјајом* од четрнаест година. Ништа мање интересантна није ни радионица намењена најмлађима Читај ми, причај ми... Палета активности нишког Дечјег одељења је много, много богатија, неки програми су постали саставни део имиџа ове установе, али о њима неком другом приликом.

Радионица цртаног филма

Права је реткост да једна јавна библиотека у свом окриљу има студио за цртани филм, намењен њеним корисницима. Управо такву привилегију имају млади Ниша, који у читаоници Одељења књиге за децу, под будним оком инструктора СЦФ '98³, од 2005. могу да откривају тајне анимације.

---

¹ Библиотечки фонд намењен деци први пут у историји Народне библиотеке „Стеван Сремац” у Нишу издвојен је 18. септембра 1947. формирањем Пионирског одељења (прим. С. Л. В).

² IFLA/UNESCO Public Library Manifesto (serbian translation), <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm> IFLA UNESCO Public Library Manifesto (преузето 10. 1. 2019).

³ Више о овом студију на: Radionice-SCF98, www.scf98.rs (преузето 25. 7. 2019).

Студио функционише као школа и као радионица, али и као атеље, односно кроз радионичарски, практични рад полазници се упознају с историјом цртаног филма, најбољим светским остварењима у овој уметности, разним техникама *покрећућа* слика, а круна похађања Студија је креирање, стварање новог анимираног филма. Ова активност намењена је старијим (од десет година) основцима и средњошколцима, мада су и студенти веома чести гости дружења. Не може се тачно рећи колико (али их је сигурно било више од три стотине) младих је прошло кроз ову радионицу, зато што је отвореног типа. Неки су се у њој задржали само накратко, информативно, а неки су се пак захваљујући уласку у њу определили за будући позив: једанаесторо их је уписало уметничке академије, а двадесет осморо радионичара је завршило средњу уметничку школу. Значај овог атрактивног програма је утолико већи уколико се има у виду старосна доб учесника: предтинејдерски и тинејдерски узраст. Много је стручних скупова одржано на тему како ову групу младих заинтересовати за библиотеку и конструктивно и креативно коришћење слободног времена. Студио цртаног филма је једно од решења.

Обавезни програм Радионице

Обавезни програм школског дела радионице чине: анимацијске технике, анимације предмета, људи и животиња, лутка филм, цртање на филмској траци, анимирање пластелина, класичан цртани филм, 3Д анимација, видео презентација, израда зоотропа, анимација у малом блоку, филмски језик, технолошки процес израде цртаног филма, аутори у цртаном филму, израда књиге снимања, рад на анимацијском столу, дизајнирање ликова, анимација лика, анимација корака, радња у циклусу, планови кадра, распоред цртежа, говор, израда позадине, компјутер и скенер као замена за филмску камеру и монтажни сто, снимање тона, избор музике, завршна монтажа, финална монтажа... Иако ово *традиво* делује веома захтевно, стални полазници га са лакоћом савладавају. Тајна те лакоће усвајања *нечеј обавезној* је у појединцима који воде радионицу, пријатном и опуштеном амбијенту Дечје библиотеке, осећају заједништва и креативног заноса.

СЦФ '98, или – Појединци огромног ентузијазма

Радионицу воде реномирани инструктори⁴, односно аутори који имају богато искуство у овој области и који умеју на одговарајући и занимљив начин да пренесу знање својим ученицима. Екипа учитеља, којој су поверени будући аниматори, јесте стручна, поуздана, заљубљена у *цртанофилмску уметност* и пуна ентузијазма у раду са својим младим наследницима. Ови појединци, окупљени око удружења АНИМА и СЦФ '98, већ четрнаест година, сваке суботе, по два школска часа, потпуно бесплатно, несебично преносе своја знања радозналим следбеницима и помажу им у њиховом осамостаљивању. Да поменемо и библиотекаре Одељења књиге за децу који будно прате радионице и саучествују у свим њиховим догађањима.

Остварења, награде, Колонија

За ових четрнаест година постојања Студија у Дечјој библиотеци светлост дана је угледало четрдесет и шест анимираних филмова, аутора млађих од осамнаест година. До идеје за филм долази се заједно, кроз разговор, који се често претвара и у конструктивну полемику. Теме су најчешће проблеми који муче младу популацију, или пак неке немиле појаве у друштву, а барем половина филмова је настала на основу књижевних дела за децу, што и није чудо с обзиром на то да се Студио налази у библиотеци. Навећемо наслове само неких остварења: *Пронађи себе, Гледаносић, Алкохоличар, Буцка, Шуйљолава ила, Тишаник II, Љуша банана, Сладолед, Рибица, Пчела и мед, Жаба чисти новине, Плави Зеџ, Кад је био мрак, Мачак иде мишу у сватове, Зеџ и миш...* Урађен је и филм о Одељењу књиге за децу, поводом његовог шездесет и петог рођендана.

Захваљујући учешћу на многим фестивалима анимираног филма⁵, за СЦФ '98 и Одељење књиге за децу Народне библиотеке „Стеван Сремац” у

⁴ Инструктори СЦФ '98: Зоран Стефановић, Слободан Милошевић, Дејан Дабић и Бата Златковић (прим. С. Л. В).

⁵ Неки од фестивала на којима је СЦФ '98 освојио награде: Златни витез у Русији, Вафи и АНИМАФЕСТ у Хрватској, Балканима, Фестивал анимираног Србије и Црне Горе, Ривија филмских остварења деце и омладине Србије, Фестивал хумора за децу... (Погледати: Radionice-SCF98, www.scf98.rs).

Нишу сазнало се не само у нашој, већ и у многим земљама бивше Југославије, али и шире.

У организацији Општине Пантелеј, од 2007. се у Нишу одржава Међународна децја колонија анимираног филма, чији се део програма одвија и у Одељењу књиге за децу. Учесници Колоније су деца из разних земаља, а најчешће су то гости из Словеније, Словачке, Бугарске, Републике Српске, Хрватске и Русије. На свакој Колонији ради се један заједнички филм на задату тему, а инструктори и предавачи су светски познати и признати уметници и стручњаци из филмске уметности и анимације.⁶ Део свега тога је и Одељење књиге за децу нишке библиотеке.

Морамо поменути да се у последње време примећује како полазнике све мање интересује класична анимација, и како су све више заинтересовани за друге, савременије врсте *йокрејшања слика*.

Библиотечка радионица цртаног филма у нашој земљи постоји још само у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани” у Краљеву.⁷

Читај ми, причај ми...

Рад на популарисању књиге и читања наглас међу најмлађима саставни је део програма већине европских и америчких библиотека. Код нас су активности тог типа само спорадичне. Почетком 2016. нишка библиотека је покренула радионице за малишане до пет година, под називом Читај ми, причај ми... Инспирација за њу потекла је из непосредног искуства аутора ових редова, стеченог приликом посете јавних библиотека америчког града Хјустона.⁸ Концепција тексашког програма Време за читање мало је модификована и прилагођена нашим условима. Да би нека активност заживела, неопходно ју је уврстити у стални распоред програма.

⁶ На Колонији су гостовали и: Сајоко Киношита, директор Фестивала у Хирошими, Боривој Довниковић, чувени аниматор Загреб филма, Пенчо Кучев, аниматор из Софије, Никола Мајдак, председник АСИФА-е Србије, Галина Мешчерјакова, режисер и директор Московских школа Королев, Сесил Гонар, аниматор из Атељеа ААА из Анесија, Колин Артур (Енглеска), двоструки оскаровац и специјалиста за филмске ефекте, Радостина Нејкова, професор анимације са софијског Универзитета... (Погледати: Radionice-SCF98, www.scf98.rs).

⁷ Милица Матијевић и Елизабета Георгиев, *Култура читања: йраво дейетиа и обавеза библиотекара* (Лазаревац: Библиотека „Димитрије Туцовић”, 2014), 97.

⁸ Саша Луковић Васиљевић, „Широм отворених врата: систем јавних библиотека Хјустона”, *Читалиште* год. 15, бр. 28 (2016): 43.

Након анкетирања заинтересованих мама, определили смо се за време њеног одржавања, а циљна група је била: малишани до пет година, који не похађају вртиће. Ова радионица је реализована у сарадњи са чланицама Фејсбук групе Ћаскалиште за маме из Ниша, која броји више од хиљаду пријатеља. Маме разних занимања одушевљено су прихватиле позив да и саме учествују у реализацији програма. Једна од највећих предности друштвених мрежа јесте веома брзо и ефикасно обавештавање њених чланова, као и могућност успостављања непосредне комуникације са, односно, међу њима. Окосницу ових једносатних сусрета чинило је читање одабране књиге, наглас, у трајању од петнаестак минута. Остало време учесници радионице проводили су у играма које су у вези с актуелном темом, а најлепши део је онај када малишани сами препоручују једни другима омиљену *лиџераиџуру* и разговарају о њој на неком свом, само њима разумљивом језику. Наслови су се бирали у сарадњи са библиотекарицама, а водитељице су имале слободу у интерпретацији. Да наведемо теме само неких сусрета: Пријатељство (*Добри друџари* из књиге *Да ли сџе ви жаба*, Ј. Петровић), Здрава храна (*Шџа Ана зна... Здрава храна*, С. Маринковића), Осећања (*Осећања*, С. Маринковића и Д. Беговића), Домаће животиње (*Домаће животиње*, С. Маринковића), Коза и седам јарића (*Мама коза и седам јарића*, Т. Иванишевић Радојковић), Шта је то рециклажа? (*Чудна ми чуда: Порука у боџи: Прича о рециклаџи*, М. Манинга и Б. Гренстром)...

Иако су радионице имале заједнички концепт, свака је била занимљива на свој начин. Инструкторке су глумиле, играле и анимирале захтевне гледаоце. Све што је прочитано и практично је дочарано, деца су сама постајала актери приче. Мало више пажње посветићемо најзанимљивијим програмима.

Гусеница њам, њам... или *јоја-јусаничарење*

Први пут у историји нишке библиотеке јога је коришћена као *меџијум* за представљање књиге. Ирена Пауновић, инструкторка ове древне методе саморазвоја је кроз деци прилагођене асане, покрете, дисање и певање, интерпретирала и дочарала две сликовнице: *Гусеница... њам, њам* и *Веома јладна јусеница*. Малишани и њихове маме су *јусеничарили* све док се нису претворили у *јраве лејџире*, уз причу о књигама, о читању, о односу дете-мама, о здравој храни..

Читање на плажи или лејтовање у библиотеци

У читаоници-плажи интерпретиране су сликовнице *Морска звезда Звездана* и *Насмејана ајкула*. Петнаесторо малишана и две бебе дошло је са својим мамама под *јуном ојремом* за сунчање и купање на мору. Лежаљке, сунцобран, шешири... а напред пода море од плаве завесе из купатила. Испод *воде* су смештене папирнате рибе, медузе, морске звезде (од папира са штампаним словима, зато што *живе* у библиотеци и *многио су чийтале*), а на самој плажи су се налазили реквизити за безбедно сунчање и пливање (креме, наочари, маске за роњење, рукавићи и гуме за пливање...). Док се чекало да се сви окупе, седело се на *обали* и сви су правили бродиче од папира и *јушћали* их да плове. Када је и последњи учесник пристигао, све малишане смо одвели до најудаљеније просторије у библиотеци и заједно смо замислили да смо у аутобусу с највећим воланом на свету (реквизит хула-хоп) и да га сви заједно возимо, до мора! Путовање између полица с књигама је представљено као обилазак разних занимљивих *десћинација*, уз објашњења *туристичкој водича-библиотекара*. Када се појавило *море*, *искочили смо* из аутобуса, изули се, намазали кремом, сели на обалу и *бућкали* ногама, уз причу на тему *море* (вода, мокро, слано, провидно, плаво, узбуркано...) и живота у њему. Када су мали туристи ставили ронилачке маске на главу, симулирали смо буру и таласе, да бисмо на крају сви истовремено *заронили испод морске површине* не би ли видели ко све живи у *дубини*! Извучене *животињице*, о којима се најпре разговарало, *сиустили смо* назад у воду да се одморе, а ми смо након тога *йливали* по читавој библиотеци свим могућим стиловима, уобичајеним, али и стиловима различитог расположења, да би се по повратку *избрисали* пешкирима, удобно сместили на простирке и слушали причу о звезди Звездани и о томе како је то бити *друјачији*, глумили *насмејану ајкулу*... Након овог *озбиљној* дела, на плажи смо се лоптали, читали, цртали, ђускали. Ово *лејтовање* трајало је нешто више од шездесет минута, након чега су учесници са *сувениром* (папирнатом морском животињицом) и позајмљеном књигом тешка срца кренули кући. Програм су водиле једна библиотекарка и једна „фејсбук мама”.

Срећа је у даривању

На иницијативу неких мама, чија су се деца налазила на лечењу и рехабилитацији у нишкој болници, у оквиру овог програма организоване су и две хуманитарне акције под називом Срећа је у даривању. За српску Нову годину група Читај ми, причај ми... обрадовала је своје другаре, који су лежали на Онколошком одељењу Дечје клинике, цртежима-честиткама и великим бројем прикупљених играчака и књига. Након ове направљена је још једна акција у којој су Нина Спасић из Удружења Дедина гаража и најмлађи чланови Библиотеке од дрвета направили играчке за развијање fine моторике, које су биле поклоњене Дечјој клиници за рехабилитацију у Нишу. Нина је припремила одговарајуће дрвене предмете, а малишани су имали задатак да их шмирглају и боје. Било је фасцинантно гледати како су се тако мали *мајстори* потпуно занели у шмирглање и фарбање будућих корисних реквизита. Обе акције биле су одлично медијски праћене, а њени учесници су, иако тако млади, осетили радост не само у стварању и дружењу, већ и у даривању и помагању другарима у невољи.

Циљ програма Читај ми, причај ми... је био да подстакне родитеље да што раније отпочну са читањем наглас детету и да се то читање претвори у пријатно дружење, како родитеља, односно особе која чита и детета, тако и малишана, учесника радионице, међусобно. Подједнако је важан циљ и подстицање родитеља да с најмлађом децом што раније почну да долазе у библиотеку. Један од показатеља оправданости и успешности организовања програма Читај ми, причај ми... јесте статистика: у току девет месеци, колико је трајала ова активност, број уписаних чланова млађих од шест година, у односу на раније године, удвостручио се. Полазници ових радионица су остали наши највернији и најактивнији чланови, а већина мама наставила је да долази са својим малишанима и да им у кутку са сликовницама наглас чита књиге.

Закључак

Народна библиотека „Стеван Сремац” у Нишу улаже велике напоре да заједно с пријатељима и помагачима своје Одељење књиге за децу *прећивори* у сигурну и безбедну оазу за најмлађе, јер једино у таквом амбијенту они могу да се осећају опуштено и слободно, што је основни предуслов за испољавање њихове креативности и маште. Захваљујући сарадњи с Удружењем АНИМА и СЦФ`98 више од деценије нишки тинејџери имају привилегију да у библиотеци стварају анимиране филмове. Пионирски програм у овом граду је активност за малишане до пет година под називом Читај ми, причај ми... који се организовао у сарадњи с мамама чланицама Фејсбук групе Ђаскалиште за маме из Ниша. У раду смо представили ове две изузетно успешне активности, које су пример сјајне сарадње стручњака различитих профила у васпитању деце, утемељене на комбинацији знања и искуства и у сарадњи с родитељима. Стварање читалаца је озбиљан посао и захтева љубав према књизи, заједници и деци. Да би мали читалац израстао у великог, неопходан је посвећени библиотекар.

Literatura:

1. *IFLA/UNESCO Public Library Manifesto* (Serbian translation). <http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm> IFLA UNESCO Public Library Manifesto (preuzeto 10. 1. 2019).
2. Luković Vasiljević, Saša. „Širom otvorenih vrata: sistem javnih biblioteka Hjustona”. *Čitalište* god. 15, br. 28 (2016): 43–50. (na ćirilici)
3. Matijević, Milica i Elizabeta Georgiev. *Kultura čitanja: pravo deteta i obaveza bibliotekara*. Lazarevac: Biblioteka „Dimitrije Tucović”, 2014. (na ćirilici)
4. Radionice-SCF98, www.scf98.rs (preuzeto 25. 7. 2019).

Saša Luković Vasiljević

Public Library “Stevan Sremac”, Niš

sasa_bib@yahoo.com

**TOGETHER WE ARE BUILDING THE MOST BEAUTIFUL PLACE FOR
GROWING UP
EXPERIENCES OF NIŠ LIBRARY CHILDREN’S DEPARTMENT WORKING
WITH NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS**

Abstract: Most of the educational and creative programs of Children’s Department of the Public Library “Stevan Sremac” in Niš in the last two decades have been realized thanks to great cooperation of this institution with the non-governmental sector and individual volunteers with enormous enthusiasm and love for children. Among many workshops and programs accomplished in this way, this paper presents only two by which the Children’s Department is recognizable: Cartoon workshop intended for children aged ten years or older, and a program for children aged five years or younger called “Read to me, talk to me...”. A decade of cooperation between the “Niš house of books”, the Association ANIMA Niš, and the Animated Film Studio 98 enabled the existence of Cartoon workshop. Several hundred children went through this workshop and learned the basics of animation and successfully made their first cartoon. Some of them were even influenced by this workshop in choosing their careers. It is extremely important that babies and young children grow up reading books and have a pleasant, joyful, and inspiring first experience and encounter with the library, which is the exact goal of one of the most popular programs of the Children’s Department “Read to me, talk to me...”. This program has been organized with a huge help of members (more than a thousand) of a Facebook group “Časkaliste za mame iz Niša” (Chat room for moms from Niš). This activity has attracted a large number of not just moms from “Časkalište”, but also creative teachers, so the meetings with children have become even more interesting, unusual, and amusing. The number of members under the age of five has doubled, and each of them will remember this library as a safe and enjoyable place to grow up.

Keywords: working with children, cartoon workshop, Children’s Department, cooperation, programs for children, “Read to me, talk to me...”.

Примљено: 5. септембра 2019.

Исправке: 8. октобра 2019.

Прихваћено: 15. октобра 2019.

Кристина Ковачевић
Народна библиотека Србије
kika9301@hotmail.com

Прегледни рад
UDK 027.8:024(497.11)"2017"
028.8-057.874(497.11)"2017"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.7>

КРЕАТИВНЕ РАДИОНИЦЕ, ПРОМОЦИЈЕ И ИЗЛОЖБЕ У ШКОЛСКИМ БИБЛИОТЕКАМА КАО ВИДОВИ РАЗВИЈАЊА ЧИТАЛАЧКИХ НАВИКА КОД УЧЕНИКА ОСНОВНИХ ШКОЛА

Сажетак: У данашњем свету модерних технологија библиотекари имају тежак задатак, да одрже традицију а уједно и приме новине којима ће заинтересовати и задржати ђаке уз књигу. Библиотекари морају бити иновативни и књигу представити на креативан и занимљив начин. С тога школски библиотекари морају одржати корак с временом, да стално истражују и прихватају иновације. На веште начине да буду посредници у интеракцији ученика и књиге и тако поспеше њихове читалачке навике. У школским библиотекама одавно постоји пракса промоције читања кроз различите видове креативних радионица. У овом раду, предмет истраживања је сам утицај и значај школских библиотека у развоју читалачких навика код школске деце од V до VIII разреда. Истраживање је обухватило две школске библиотеке у основним школама „Ђорђе Крстић” и „Дринка Павловић”. Код њих је спроведено истраживање о читалачким навикама код школске деце.

Кључне речи: школска библиотека, библиотекар, читалачке навике, креативне радионице, ученици.

Увод

Поставља се питање зашто школска деца, поготову у вишим разредима основне школе, имају све мање интересовања за школску библиотеку и књигу? Одговор се крије у самој библиотеци. Колико је она окренута својим корисницима-ученицима? Да ли активно учествује у образовном процесу школске деце? Да ли уме да привуче ученике и на занимљив начин промовише читалачке навике?

Адекватан простор у склопу школске библиотеке један је од предуслова да се ученицима приближе културно-образовни програми. Према подацима који се могу пронаћи у бази Мрежа библиотека Србије веома мали проценат школских библиотека има услове за организовање ових врста библиотечких услуга. Посебно издвојену читаоницу, која би се могла користити у ту сврху, има само 29% библиотека. Илустративан је податак да 26,1% школских библиотека у Србији нема ниједно читалачко место, чак ни у постојећем простору за смештај фонда.¹ Колики значај представља поседовање адекватног простора за школску библиотеку имамо у примеру ОШ „Ђорђе Крстић” и „Дринка Павловић”. Ове две школе константно у склопу свог годишњег плана рада користе просторије школске библиотеке у циљу промовисања културно-образовног програма младих.

Питамо се како вратити ученике виших разреда у библиотеку и поново их заинтересовати за књигу у свету модерне технологије? Одговор је прилагодити се модерном добу и користити нове технологије као средство које ће их привући.

Новији облик библиотечног рада засигурно су едукативне радионице. Оне не само да подстичу на креативно размишљање него и социјално описмењују, а то се све остварује контактном сарадњом. Библиотекари са својим стручним сарадницима они су који осмишљавају програме за едукативно-креативне радионице тако да се на један атрактиван, а опет ненаметљив начин приближавају областима којима се радионица бави.² Радионице пре свега морају бити добро осмишљене, а тема пажљиво одабрана. Прилагођен начин рада како би се ученицима дојмило као интересно, оно што би им на први поглед било досадно и сувопарно. Помоћу едукативних радионица ученици основних школа подстичу се на учење, креативност и читање.

Појава и потреба радионица у школским библиотекама проистиче из разлога да се међу тинејџерима створе навике да библиотеку не посећују само када им је потребна лектира, већ да добију потребу да долазе у библио-

---

¹ Марина Митрић, „Коришћење фондова и услуга школских библиотека у Србији”, *Читалишће* бр. 16 (2010): 31.

² Тијана Качаревић, „Едукативно-креативно радионица - Мислионица”, у *Библиотеке и тинејџери*, уредници Елизабета Георгиев и Надица Костић (Пирот: Народна библиотека; Димитровград: Народна библиотека „Детко Петров”, 2012), 75.

теку и остану њени верни чланови.³ Радионичарски рад обезбеђује размену мишљења, ставова и искустава било да је у питању колективни или индивидуални рад ученика. Неки од успешних примера ових радионица су осмишљени на основу жеља тинејџера и њихових родитеља. Неке од идеја су: мали филозофски разговори, креативно писање, форум театар и језичке недоумице. Овакве креативне радионице могу служити школским библиотекама као метод обогаћивања плана и програма школске библиотеке.

Сарадња библиотекара са професором српског језика

Да би могла делотворно и стручно да ради, библиотека за децу мора имати обучене и предане дечије библиотекарe.⁴ Вештине које библиотекар треба да поседује у раду са децом јесу пре свега: ентузијазам, способност за добру комуникацију са децом, разумевање њихових потреба, жеља да се усвоје нове вештине и да се стручно усавршавају итд. Школски библиотекар мора бити упућен у дечију психологију и њихов начин размишљања и понашања да би на адекватан начин могао да им приближи чари књиге. Од значаја је и ниво информисаности библиотекара о различитим културним манифестацијама и такмичењима, који могу заинтересовати ученике да искажу своју креативност. Библиотечко-информациону делатност у школској библиотеци обавља стручни сарадник-школски библиотекар, у складу с прописима из области образовања и васпитања и библиотечко-информационе делатности.

Школска библиотека је уско везана за наставу српског језика и књижевности. Спајају их књиге и писана реч, стога је школска библиотека најчешће место где се одржава настава српског језика. Између осталог, професор Српског језика има тежак задатак да током наставе књижевности константно одржава пажњу ученика на одређено књижевно дело, било поезију или прозу. Оправдано је да је предмет Српски језик и књижевност у свим школама на првом месту, како по броју часова тако и по

---

³ Кристина Арсеновић, „Библиотеке и тинејџери”, у *Библиотеке и тинејџери: зборник радова са Међународној стручној скупи одржаној у Пироту 11-12. октобра 2012*, уредници Елизабета Георгиев, Надица Костић (Пирот : Народна библиотека ; Димитровград : Народна библиотека „Детко Петров”, 2012), 99.

⁴ Ифла, „Смернице за библиотечке услуге за децу”, *Гласник Народне библиотеке Србије* бр. 1 (2006): 208.

важности очувања матерњег језика. Мотивација за читањем и развијањем читалачких навика код школске деце представља главно поље заједничког деловања библиотекара и наставника српског језика.⁵ Професори српског језика су у сталној сарадњи са школским библиотекарима. Заједнички могу да осмисле час књижевности који може бити и ван оквира школске лектире. На тај начин ученици ће изаћи из традиционалних облика учења и одржавања наставе српског језика. У контексту савремене наставе књижевности школска библиотека улази у фокус интересовања ученика и наставника као радни простор и библиотечки ресурс који удовољава новим читалачким потребама својих корисника, посебно њиховом истраживачком односу према наставним садржајима који се проучавају и усвајају у предметној области књижевности.⁶ Часови одржани у школским библиотекама показали су да су деца заинтересованија и знатижељнија него када се настава одржава у учионици. Разлог томе је сигурно амбијент који се разликује од типичне учионице и који им пружа осећај лежерности. Наравно, у присуству школског библиотекара не осећају се као да ће бити оцењени за своје знање, стога су школски библиотекар у великој предности наспрам професора српског језика. Како је обавеза и задатак библиотекара да буде стално информисан о различитим дешавањима, литерарним конкурсима и такмичењима, такође је и обавеза да те информације подели са професорима српског језика, а професор са ученицима.

Школска библиотека је место које подстиче креативност и стваралачки потенцијал код ученика. Често је место где се одржавају књижевне трибине, књижевне вечери, дани поезије или прозе, културне приредбе поводом успешног завршетка литерарних конкурса. У њој се такође организују сусрети са познатим књижевницима, песницима или творцима прозних остварења. Ученици су тада у могућности да директно разговарају са њима и на тај начин добију одговоре на нека питања. По речима библиотекарке Славице Хорват, иначе школског библиотекара Основне школе „Дринка Павловић”, када се у њиховој школи одржавају књижевни скупови или представљања нових дела, ученици буду веома заинтересовани да чак унапред прочитају дело, а потом с нестрпљењем ишчекују да поставе питања аутору.

Свакако да су предуслов за одржавање било које наставе у школској библиотеци добра опремљеност саме библиотеке, креативно опремљен

---

⁵ Александра Вранеш и др., *Школа и библиотека* (Београд: Филолошки факултет, 2013), 151.

⁶ Вранеш и др., *Школа и библиотека*, 147.

и ученицима допадљив простор. Потребно је развити свест код ученика о потреби дружења са књигом, а библиотекар ће успети у томе једино заједничком сарадњом са колегама, а првенствено професорима језика књижевности и културе.

Сарадња наставника српског језика и књижевности и библиотекара и њихово укључивање морају постати императив, утолико више ако библиотека постане саставни део ученичких потреба и навика као место извора сазнања. Сам амбијент међу књигама, најбољим човековим пријатељима, као и другим изворима информација подстиче на стваралаштво и на неки начин обавезује на културу рада и понашања у модерном духу, те библиотека мора постати, а верујемо у то да хоће – језгро сваке школе.⁷

Када смо поставили исто питање библиотекаркама у ОШ „Ђорђе Крстић” и ОШ „Дринка Павловић” – шта је најважније у односу школског библиотекара и професора српског језика и књижевности? добили смо исти одговор: „здрава сарадња”.

Школска библиотека има важну и велику улогу у раду сваке школе и неопходно је активно учешће ученика у њеном раду.⁸ Библиотеке треба да постану омиљени ученички кутак сваке школе где ће се ученици редовно окупљати. То ће бити место где ће се дружити и са књигом, а уједно и уживати. Свакако у овоме не може успети сам библиотекар. Ка овом заједничком циљу треба да се стреми цела школа, а библиотекар мора бити иницијатор, то је њихов позив.

Радионица креативног писања

Креативни часови и радионице су иницијална каписла која води ка квалитетној тимској настави у школи где се сваком ученику даје иста могућност да напредује. Они му помажу да савлада технику учења, указују му на то како да савладане вештине током радионице примени на друге садржаје, да буде креативан, радознао и спреман за даља самостална

---

⁷ Никола Петаковић, „Школска библиотека – изазови и подршка тинејџерима приликом извођења наставе српског језика и књижевности”, у *Библиотеке и тинејџери*, ур. Елизабета Георгиев и Надица Костић (Пирот: Народна библиотека; Димитровград: Народна библиотека „Детко Петров”, 2012), 178–179.

⁸ Вељко Брборић, „Настава српског језика у школској библиотеци”, у *Школски библиотекар сарадник у настави*, уредници Александра Вранеш и Љиљана Марковић (Београд: Филолошки факултет, 2008), 119.

истраживања, на самообразовање, они стварају од њега свестрану личност.⁹

Основна школа „Ђорђе Крстић” има своје новине које састављају ученици и уређују наставници, под називом *Свиџање*. Лист садржи разне рубрике везане за дешавања у школи, препоруке за читање, неке занимљивости из културе и књижевности. Новине објављују разноврсне литерарне радове, почев од поезије и прозе, хронике, школске новости, па све до ликовних радова који су награђивани на различитим такмичењима. На тај начин се указује на њихов значај и пружа мотивација за даљи рад и труд. Ученици стичу жељу да наставе да стварају и тиме шире своје поље знања, маште и стварања. Промоција добре слике о школи веома је важна за побољшање њеног рада, али, шире гледано, утиче и на побољшање слике о образовању у јавности.¹⁰

Значајну улогу у овом процесу имају школски библиотекари. Они стално треба да информишу ученике о занимљивим публикацијама за њихов узраст, да непрестано промовишу нове наслове и нова издања. Највише се читају препоручене књиге – књиге о којима деца добијају информације од пријатеља, професора, родитеља и библиотекара. Овај период је веома важан, јер се развијањем културних потреба развијају и културне навике. Библиотекари су ти који често организују различите врсте изложби едукативног и креативног карактера. Тема изложби често може бити неко књижевно дело, где ће ученици, како кроз ликовне тако и кроз литерарне радове представити књижевно дело а најзанимљивије радове треба истаћи и наградити. На тај начин они ће се осетити као посебни и битни, што ће подстакнути њихову креативност и пробудити жељу за даљим радом. Свакако главни и основни циљ одржавања изложби у школским библиотекама или просторијама школе јесте пропагирање књига и других публикација.

---

⁹ Силвија Богдановић, „Креативне радионице у школским библиотекама – водич ка савременој школи”, у *Креативне радионице у школској библиотеци књ. 1*, ур. Александра Вранеш и Љиљана Марковић (Београд: Филолошки факултет, 2011), 128.

¹⁰ Слађана Галушка, „Школски библиотекар и промоција рада школе”, *Читалиште* бр. 26 (2015): 25.

Пројекат Оштро перце 2016/2017

Пројекат Друштва школских библиотекара Србије Оштро перце, организује се за ученике основних и средњих школа, а циљ је побољшање читалачке културе и развијање информационе и медијске писмености ученика.

Пројекат Оштро перце 2016/2017. се одвијао кроз следеће активности¹¹:

- подстицање деце на читање и побољшање информационе и медијске писмености ученика,
- развијање способности критичког размишљања и креативности кроз разумевање, анализу и стварање медијског садржаја,
- афирмација постигнућа ученика у области литерарног и ликовног стваралаштва кроз израду зборника радова,
- промовисање рада школских библиотекара.

У пројекту је учествовало петнаест основних и средњих школа, педесет библиотекара и наставника и око хиљаду ђака. Пројекат је започет у новембру 2016. године представљањем књижевних дела која су у програму. Библиотекари и наставници су организовали радионице на којима се разговарало о теми толеранције у збирци прича *Риба риби тризе реј* и романима *Ово је најстрашнији дан у мом животи* и *Лейџо кад сам научила да лејџим* ауторке Јасминке Петровић. То је био и део обележавања Дана толеранције 16. новембра. У наставку пројекта ученици су читали приче, бајке и романи, пратили лекције у вези са информационом и медијском писменошћу и израђивали задатке: писали су приказе и правили тизере, илустровали текстове које су читали и драматизовали их, цртали плакате и корице за књиге, опробали се у књижевном стваралаштву писањем оригиналних бајки и направили кратки видео приручник за медијску писменост.

Према подацима које смо добили у школи „Ђорђе Крстић” на пројекту Оштро перце учествовао је шездесет један ученик од I до V разреда.

¹¹ <http://skolskibibliotekari.edu.rs/sajt/index.php/aktuelno/12-konkursi/54-ostro-perce> (преузето 3. 9. 2017).

Истраживање

Проблеми истраживања

Школска деца се све мање интересују за књижевност. Књиге су им досадне и читају само када за то имају потребе. Своје слободно време радо ће провести у друштву рачунара, телефона. Библиотекари и професори књижевности имају све захтевнији задатак, да на креативан и домишљат начин, уз помоћ медија и технологије приближе књигу тинејџерима. Циљ овог истраживања је да се утврде основне читалачке навике код ученика од V до VIII разреда основних школа. Доласком до обрађених узорака циљ је између осталог био да се они представе на глобалном нивоу основних школа а такође и да се међусобно као појединци пореде. Задатак истраживања је да се дође до неких одговора на честа питања попут: Колико ученици школских библиотека проводе времена читајући?; Колико често посећују своју школску библиотеку?; Које услуге користе у библиотекама? Да ли су информисани о новим насловима публикација?; Које све то публикације ученици најчешће користе у школским библиотекама? ...

Истраживачка хипотеза

Полазишне претпоставке за истраживање су:

1. Школска деца немају велика интересовања за читање књига,
2. Читалачке навике код основаца од V до VIII разреда су слабо развијене,
3. Читају врло ретко и то зато што морају,
4. Школску библиотеку посећују једном месечно,
5. Најчешће користе књиге,
6. Школску библиотеку највише користе због позајмљивања књига и школских секција.

Методологија истраживања

Истраживање је спроведено међу ученицима од V до VIII разреда основних школа. Укључене су две школе, ОШ „Ђорђе Крстић” и ОШ „Дринка Павловић” које имају развијену школску библиотеку и предане библиотекарке. Испитана су четири разреда основне школе V; VI; VII; VIII; у обзир је узет једнак број узорака по разредима у обе школе. Истраживање је обухватило 202 ученика у обе школе. Међу анкетираним ученицима 106 ученика је мушког пола (52,5%) а 96 ученика женског пола (47,5%). У истраживању је примењен метода анкетирања. Писање анкете је било анонимно

и добровољно. Анкетни листић састављен је од 11 питања. Свако питање је било обавезно. На питања су одговарали заокруживањем једног одговора, а у два случаја било је могуће заокружити више одговора или допунити одговор. Резултати су обрађени статистичком методом израчунавања добијених узорака, а резултати су приказани у датој табели. Истраживање је спроведено пред крај школске године, у мају месецу 2017. године.

Резултати истраживања и интерпретација добијених података

Чишћалачке навике код школске деце ученика од 5. до 8. разреда

Питања	ОШ „Дринка Павловић”	ОШ „Ђорђе Крстић”	Укупни одговори
Разред испитаника:			
– V	25,7%	25,7%	25,7%
– VI	25,7%	25,7%	25,7%
– VII	21,8%	21,8%	21,8%
– VIII	26,7%	26,7%	26,7%
Пол испитаника:			
– мушки	54,5%	51,5%	52,5%
– женски	45,5%	48,5%	47,7%
Ученици у слободно време читају:			
– редовно	18,8%	6,9%	13,4%
– повремено	70,3%	74,3%	71,8%
– никад	10,9%	18,8%	14,9%
Читају јер:			
– воле	64,4%	42,6%	54%
– морају	30,7%	46,5%	38,1%
– не читају уопште	5%	10,9%	7,9%
Позајмљују књиге:			
– из школ. библиотеке	30,7%	31,7%	30,2%
– из других библиотека	17,9%	2%	8,4%
– од друга/другарице	5,9%	12,9%	9,4%
– купују	44,6%	44,6%	5,5%
– не читају	4%	8,9%	6,4%
Читају:			
– 1 књигу недељно	16,8%	5,9%	11,4%
– 1-2 књиге месечно	38,6%	24,8%	31,7%
– врло ретко	42,6%	61,4%	52%
– не читају	2%	7,9%	5%
Библиотеку посећују:			
– сваког дана	0%	2%	1%
– једном недељно	16,8%	16,8%	17,8%
– једном месечно	57,4%	48,5%	52%
– не посећују	25,7%	32,7%	29,2%

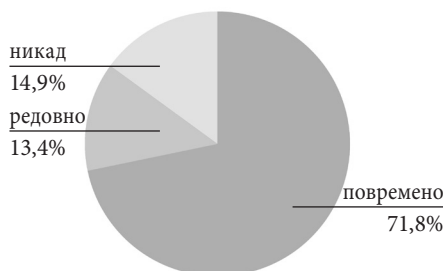
Питања	ОШ „Дринка Павловић”	ОШ „Ђорђе Крстић”	Укупни одговори
Публикације које најчешће користе:			
– књиге	76,2%	71,3%	74,3%
– часописе	23,8%	25,7%	25,7%
– приручнике	30,7%	20,8%	25,%
– стрипове	24,8%	29,7%	27,7%
Најинтересантније су им књиге:			
– пустоловине	21,8%	27,7%	23,8%
– љубавне	18,8%	14,9%	16,8%
– мистерије	19,9%	27,7%	20,3%
– научно-фантастичне	26,7%	20,8%	24,8%
– историјске	11,9%	6,9%	9,4%
– неке друге	7%	2%	4,9%
Библиотека има нове и занимљиве наслове:			
– да	63,4%	46,5%	55%
– не	36,6%	53,5%	45%
До сада сам библиотеку користио/ла због:			
– ваннаст. активности	33,7%	10,9%	22,3%
– коришћења рачунара	3%	12,9%	7,9%
– читаонице	23,8%	16,8%	19,8%
– учења	55,4%	44,6%	49,5%
– позајмљив. књига	53,5%	49,5%	53%
– не користим школ. библиотеку	8,9%	22,8%	16,3%

Анализа

У анкети је учествовало 202 ученика у обе основне школе. Укупан проценат испитаника износи 106 ученика мушког пола (52,5%) и 96 ученика женског пола (47,5%). Ученици у обе школе на питање колико често читају већином одговарају да повремено читају (71,8%) док редовно читају (13,4%) а никад чак (14,9%).

Табела 1: Слободно време

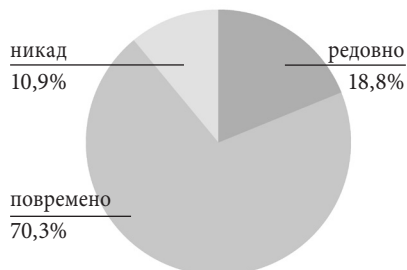
3. Да ли у слободно време читаш књиге:

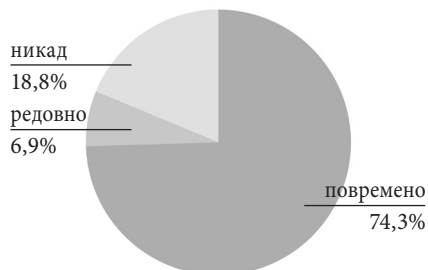
У Основној школи „Дринка Павловић” повремено чита (70,3%), редовно (18,8%) а никад (10,9%) док у Основној школи „Ђорђе Крстић” повремено чита (71,8%) ученика, редовно (6,9%) а никад (18,8%).

Табела 2: Слободно време
(ОШ „Дринка Павловић”)Табела 3: Слободно време
(ОШ „Ђорђе Крстић”)

3. Да ли у слободно време читаш књиге:

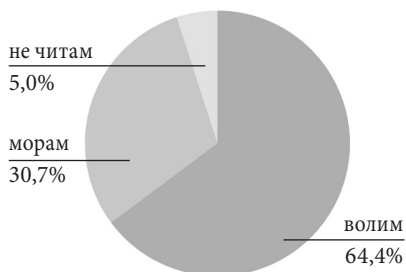
3. Да ли у слободно време читаш књиге:

Разлика између школа „Дринка Павловић” и „Ђорђе Крстић” није драстична, али је уочљива. У ОШ „Дринка Павловић” воли да чита (64,4%) ученика, мора (30,7%), не чита уопште (5%) док у ОШ „Ђорђе Крстић” воли да чита (42,6%) ученика, мора (46,5%) а не чита уопште (10,9%) ученика.

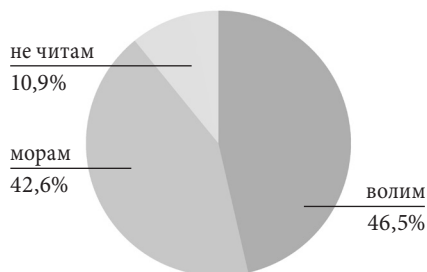
Табела 4: Разлози (не)чињања
(ОШ „Ђорђе Крсћић”)

4. Читају, јер:

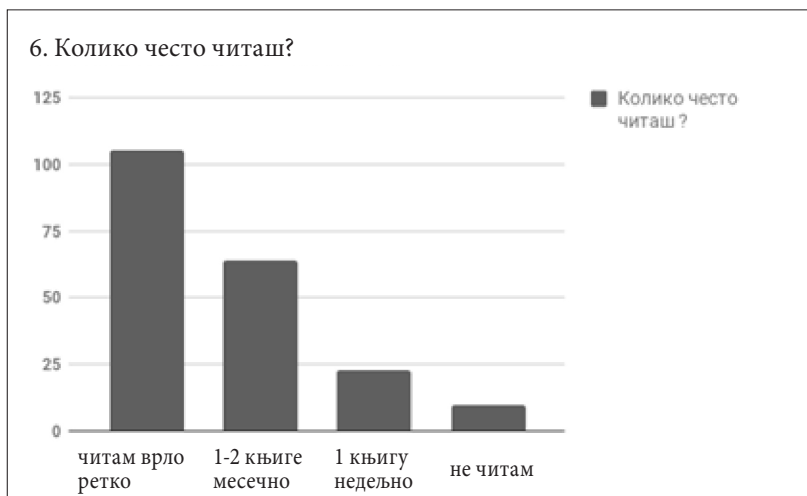
Табела 5: Разлози (не)чињања
(ОШ „Дринка Павловић”)

4. Читају, јер:

Читају врло ретко (52%) ученика, 1-2 књиге месечно (31,7%), 1 књигу недељно (11,4%) а не чита (5%) од укупног броја ученика.

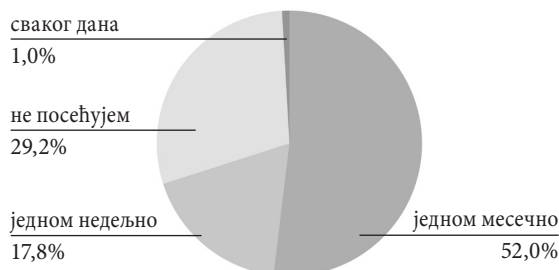
Табела 6: Колико често читаш?

Ученици своје школске библиотеке посећују највише једном месечно (52%), не посећују (29,2%), једном недељно (17,8%) а само (1%) ученика свакога дана посећује библиотеку.

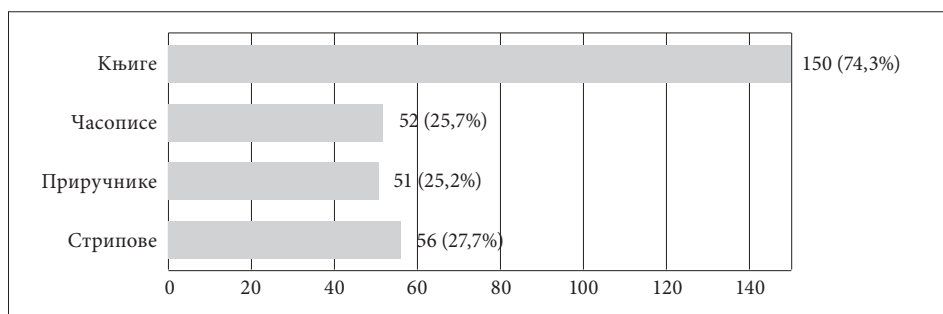
Табела 7: Посете

3. Да ли често посећујеш школску библиотеку:

Најчешће у библиотеци позајмљују књиге (74,3%), затим стрипове (27,7%), часописе (25,7%) и приручнике (25,2%).

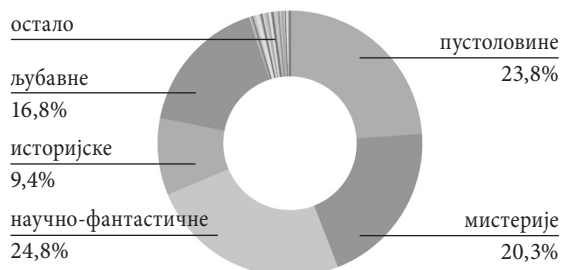
Табела 8: Позајмљене публикације у библиотеци

Најинтересантније су им научно-фантастичне (24,8%), књиге пустиловине (23,8%), мистерије (20,3%), љубавне (16,8%), историјске (9,4%), а на одговор *неке групе* где је постојала допуна одговорило је (4,9%) ученика. Лична допуна на одговор *неке групе* углавном је био : хорор, трилер, манге, епска фантастика...

Табела 9: Најинтересанијије књије

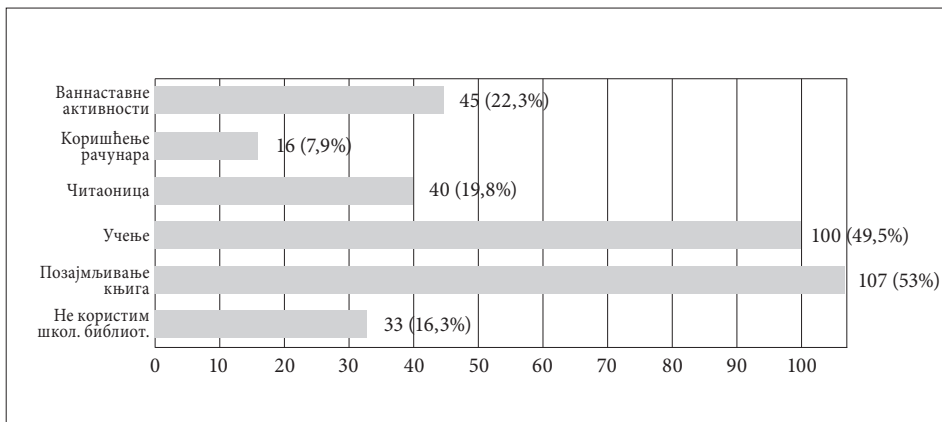
9. Најинтересантније су ми књиге:

Половина испитаника свакако је информисана о новим насловима у библиотеци и то (55%) ученика је одговорило да њихова библиотека има нове и занимљиве наслове, док је (45%) рекло да их њихова библиотека нема. Овај податак није значајан јер ученици често ни не обрате пажњу на истакнуте плакате о новим публикацијама на вратима њихових библиотека, или једноставно не посећују редовно саму библиотеку.

Свакако није зачуђујуће да библиотеку највише користе због позајмљивања књига (53%), због учења (49,5%), због ваннаставних активности библиотеку користе у (22,3%) случајева, читаонице (19,8%), не користе школску библиотеку (16,3%) ученика и због коришћења рачунара (7,96%).

Табела 10: Разлози коришћења библиотеке

Закључак

Школске библиотеке представљају важан сегмент сваке школе. Законским регулативама прописано је да свака школа у склопу својих просторија мора имати своју сопствену библиотеку. Оне су пре свега подршка образовном процесу и мисији школе, али су такође и значајна подршка деци у развијању навика читања, учења и стицања нових знања.¹² Осим самог постојања библиотеке, за развој интересовања младог читаоца веома је значајна личност библиотекара. Библиотекари су ту да их уче да користе библиотеку тако да им то постане база знања током даљег живота. Поред наставника, они су један од значајнијих посредника између младог читаоца и књиге. Предан рад школског библиотекара свакако је сигуран успех у освешћивању ученика и њихових читалачких навика. Школе које имају развијену школску библиотеку имају и успешније ученике који постижу високе резултате и успехе на различитим такмичењима. Школска библиотека је изузетно важна подршка у развоју читалачких способности својих ученика, тиме што је отворена за њих она представља важног преносиоца и колектора знања. Друштвено је активна, омогућује приступ свој деци без обзира на године, здравствену способност, пол, расу, социјално порекло и место у којем живи, како се наводи у *Смерницама за библиотечке услуге за децу* које је IFLA донела 2003. године. Библиотекари треба непрестано да се боре са стереотипима и предрасудама, јер библиотекар није само неко ко издаје књигу, а библиотека место где се књиге чувају. Библиотекари су особе које представљају значајну везу између ученика и књиге. Свакако, школски библиотекари треба да се боре за своја места у школама и да истичу њену важност, мада без заједничког залагања свих запослених, тешко је постићи такав успех. „Порука коју библиотека као профанизација шаље у јавност проистиче из укупног деловања свих запослених. Но, чињеница да сви запослени својом активношћу утичу на слику библиотеке у њеном окружењу и потреба да се односима библиотека с јавношћу баве професионалци нису супротстављене категорије, нити одговорности које се међусобно искључују.”¹³ Заједничко освешћивање је успех целог колектива.

¹² Драгана Грујић, „Читалачке навике и интересовања ученика”, у *Управљање знањем у школској библиотеци*, приредиле Александра Вранеш, Љиљана Марковић (Београд: Филолошки факултет, 2013), 77.

¹³ Gordana Stokić Simončić, *Best practice u 22 priče: Komunikacija, kultura organizacije, odnosi biblioteka s javnošću*, (Pančevo: Gradska biblioteka; Novo Sarajevo: Matična biblioteka, 2009), 237.

Школске библиотеке су се током година развијале и прилагођавале, својим корисницима, да би данас постале место које се под утицајем савремених технологија преобразило у место где ученици лако долазе до жељених информација и где радо проводе своје слободно време у организованим креативним радионицама.

У спроведеном истраживању о читалачким навикама код школске деце ученика од V до VIII разреда у ОШ „Дринка Павловић” и „Ђорђе Крстић” може се закључити да без обзира на глобални пад читалачке публике, већина ученика воли да чита иако то раде повремено. Међутим, књиге се више купују него што их позајмљују из школских библиотека. Жанр који их највише привлачи јесте научна фантастика, пустоловине и мистерије. Ученици најчешће, макар једном месечно, посете библиотеку и упознати су са најновијим насловима, али и са свим услугама које библиотека пружа. Из анкете јасно видимо да ученици бар једном месечно посете своју школску библиотеку и да је већина ученика информисана о новим насловима који се налазе у њиховој библиотеци. Такође, може се закључити да итекако знају за све услуге које пружа њихова библиотека попут коришћења читаоница, како због коришћења грађе, учења тако и због ваннаставних активности, коришћењу рачунара и интернета, а не смо због позајмљивања књига. Подаци овог истраживања не могу се узети за стопостотно релеванте с обзиром на број узорака ученика и претежно развијених библиотека, али свакако може бити огледало тренутног стања у овим развијеним школским библиотекама и показатељ којим путем треба кренути.

Свакако се против кризе читања у школама непрестано треба борити, јер школа је незамислива без књиге и читања. Позитивним радом и залагањем школског библиотекара и целог колектива усадићемо у младе нараштаје здраве читалачке навике.

Literatura:

1. Arsenović, Kristina. „Biblioteke i tinejdžeri”. U *Biblioteke i tinejdžeri: zbornik radova sa Međunarodnog stručnog skupa održanog u Pirotu 11-12. oktobra 2012*, urednici Elizabeta Georgiev, Nadica Kostić, 99–108. Pirot: Narodna biblioteka; Dimitrovgrad: Narodna biblioteka „Detko Petrov”, 2012.
2. Bogdanović, Silvija. „Kreativne radionice u školskim bibliotekama – vodič ka savremenoj školi”. U *Kreativne radionice u školskoj biblioteci, knj. 1*, ur. Aleksandra Vraneš. Beograd: Filološki fakultet, 2011. (na ćirilici)
3. Brborić, Veljko. „Nastava srpskog jezika u školskoj biblioteci”. U *Školski bibliotekar saradnik u nastavi*, ur. Aleksandra Vraneš, Ljiljana Marković, Predrag Stanojević. Beograd: Filološki fakultet: Bibliotekarsko društvo Srbije, 2008. (na ćirilici)
4. Društvo školskih bibliotekara Srbije. <http://skolskibibliotekari.edu.rs/sajt/index.php/aktuelno/12-konkursi/54-ostro-perce> (preuzeto 3. 9. 2017)
5. Galuška, Slađana. „Školski bibliotekar i promocija rada škole”. *Čitalište* br. 26 (2015: 24–32. (na ćirilici)
6. Grujić, Dragana. „Čitalačke navike i interesovanja učenika”. U *Upravljanje znanjem u školskoj biblioteci*, priredile Aleksandra Vraneš, Ljiljana Marković, 69–77. Beograd: Filološki fakultet, 2013. (na ćirilici)
7. IFLA. „Smernice za bibliotečke usluge za decu”. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, br. 1 (2006: 204 – 209. (na ćirilici)
8. Kačarević, Tijana. „Edukativno-kreativno radionica – Mislonica”. U *Biblioteke i tinejdžeri*, urednici Elizabeta Georgiev i Nadica Kostić, 75–87. Pirot: Narodna biblioteka; Dimitrovgrad: Narodna biblioteka „Detko Petrov”, 2012. (na ćirilici)
9. Mitrić, Marina. „Korišćenje fondova i usluga školskih biblioteka u Srbiji”, *Čitalište* br.16 (2010: 27–35. (na ćirilici)
10. Petaković, Nikola. „Školska biblioteka – izazovi i podrška tinejdžerima prilikom izvođenja nastave srpskog jezika i književnosti”. U: *Biblioteke i tinejdžeri: zbornik radova sa Međunarodnog stručnog skupa održanog u Pirotu 11-12. oktobra 2012*, ur. Elizabeta Georgiev, Nadica Kostić, 173–179. Pirot: Narodna biblioteka; Dimitrovgrad: Narodna biblioteka „Detko Petrov”, 2012. (na ćirilici)
11. Stokić-Simončić, Gordana. *Best practice u 22 priče: Komunikacija, kultura organizacije, odnosi biblioteka s javnošću*. Pančevo: Gradska biblioteka; Novo Sarajevo: Matična biblioteka, 2009.
12. Vraneš, Aleksandra, Ljiljana Marković, Ljiljana Bajić, Stana Smiljković. *Škola i biblioteka*. Beograd: Filološki fakultet, 2013. (na ćirilici)

Kristina Kovačević

National Library of Serbia, Belgrade

kika9301@hotmail.com

CREATIVE WORKSHOPS, PROMOTIONS, AND EXHIBITIONS IN SCHOOL LIBRARIES AS WAYS TO DEVELOP READING HABITS IN PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Abstract: Today, in addition to basic services such as book lending and preservation, school libraries offer creative workshops and school classes. In today's world of modern technology, librarians have a difficult task to preserve the tradition, but also to accept innovations which will draw students closer to books. Librarians must be innovative and present books in a creative and interesting way. They should, therefore, keep pace with the time, constantly explore and accept changes. Their task is to be skilful mediators in the interaction between students and books, but also to enhance their reading habits. School libraries are promoting reading through variety of creative workshops. The subject of this paper is the impact and importance of school libraries in development of reading habits among school children from the fifth to eighth grade. The study included two school libraries in primary schools "Đorđe Krstić" and "Drinka Pavlović" in which a research was conducted on reading habits among school children.

Keywords: school library, librarian, reading habits, creative workshops, students, book.

Примљено: 14. марта 2019.

Исправке: 19. маја 2019.

Прихваћено: 3. јуна 2019.

Ксенија В. Илић
Народна библиотека
„Ђура Јакшић”, Петровац на Млави
ksenijailic@yahoo.com

Стручни рад
UDK 027.022-053.2(497.11)
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.8>

СЕДАМ ГОДИНА ПОСТОЈАЊА И АКТИВНОСТИ ДЕЧЈЕГ ОДЕЉЕЊА У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ „ЂУРА ЈАКШИЋ” У ПЕТРОВЦУ НА МЛАВИ

Сажетак: Тема овог рада је развој Дечјег одељења које је оформљено и издвојено као засебна целина са читаоницом за децу тек 2012. године, преласком у нови простор библиотеке. Формирањем Дечјег одељења у Народној библиотеци „Ђура Јакшић” постављају се нови приоритети, а то су првенствено активности на популаризацији књиге и читања код деце и континуирано планирање новина у раду са најмлађим читаоцима. У раду се излажу и резултати испитивања ставова ученика основне школе у Петровцу на Млави према библиотеци уопште. У раду смо се осврнули и на конкретне активности које библиотека спроводи у циљу популаризације књиге и читања код најмлађих. Циљ делатности сваке библиотеке било би перманентно образовање становништва, неговање националне препознатљивости, као и помоћ у укључивању у светске информативне токове, а да би се радило на остварењу ових циљева, потребно је благовремено започети рад на афирмацији књиге и читања, и то са најмлађим корисницима.¹ Отуда истичемо важност и значај активности Дечјег одељења, јер: „Дете које чита постаће човек који мисли.”

Кључне речи: деца, библиотека, читање, Народна библиотека „Ђура Јакшић”, дечје одељење.

---

¹ Светлана Љубичић, „Каква треба да буде савремена дечја библиотека”, *Јавне библиотеке* год. 1, бр. 1 (2005): 47–53.

Увод

Иако основана још у другој половини деветнаестог века, Народна библиотека „Ђура Јакшић” у Петровцу на Млави дуго није имала наменску зграду, већ најпре простор од 50 метара квадратних, без читаонице, и без издвојеног дечјег одељења. У тако скученом простору, библиотека се налазила све до 2006. године, када је пресељена у нешто мало веће и модерније просторије, да би се коначно 2012. године библиотека преселила у наменски грађен простор. Данашња библиотека је савремен и функционалан објекат који се простире на више од 300 квадратних метара, пројектован специјално за потребе те установе. Њени корисници имају могућност коришћења читаонице, Дечјег одељења, као и Позајмног одељења за одрасле. Издвојено је Завичајно одељење, Одељење за обраду књига, као и Референсна збирка коју чине енциклопедије, научна и стручна литература.

Већ седам година Народна библиотека „Ђура Јакшић” у Петровцу на Млави смештена је у нови, адекватно опремљен простор, а без лажне скромности можемо рећи да је прави драгуљ библиотеке издвојено и са великом љубављу опремљено Дечје одељење, омиљени кутак не само деце, већ и библиотекара. До тада, фонд дечјих књига био је физички издвојен само у оквиру полица које су се налазиле у просторији где су се чувале и књиге које припадају фонду књижевности за одрасле, као и фонду који чини стручна литература. Неке чак и у затвореним полицама, биле су скривене од ока најмлађих читалаца. У библиотеци је радио мали број запослених (два књижничара и један или, повремено, два библиотекара) који су били задужени за све послове у библиотеци. Најмлађи читаоци су били у другом плану, није постојао никакав план активности које би допринеле већем интересовању деце за коришћење услуга библиотеке. Укратко речено, није се поклањала никаква посебна пажња раду са децом.

Данас, комплетан фонд књига за децу смештен је у посебној просторији, у којој постоји и одређени број читалачких места за децу, а величина и опремљеност овог простора омогућавају и групни рад са децом у оквиру Дечјег одељења. У библиотеци је запослено шест библиотекара и један виши књижничар, два стручна радника опредељена су само за рад са децом, али како је то најчешће и случај у највећем броју општинских библиотека, често са децом раде и запослени који раде и са одраслима. Како је код деце визуелни утисак пресудан, приликом опремања дечјег одељења водило се рачуна о томе да се створи дружељубив, привлачан и

необичан простор, наменски сачињен само за њих.² Зидови су офарбани веселим бојама, намештај прилагођен деци и лејзи бегови интензивних боја испуњавају простор који је деци привлачан и пријатан за боравак. Шарени панои, дечји радови, плакати, својом садржином намењени деци, још више доприносе томе да се деца у овом простору осећају добродошљима. Књиге су постављене на шарене полице на којима су јасна обележја како би се деца лако сналазила у фонду. Сликовнице су спаковане у шарене кутије и на ниске полице, лако доступне и најмлађим корисницима. Четири стола са столицама чине идеалан простор за организовање различитих радионица. Компјутерска опрема деци је на дохват руке, а четири лејзи бега доприносе потпуној релаксацији корисника.

Колико ће бити успешан процес формирања младог читаоца, зависи пре свега од самог детета, његовог интересовања за књигу и породичног усмерења, али најзначајнији фактор је ипак библиотекар, његово знање, љубазност и способност да заинтересује дете за одређене садржаје. Дакле, можемо нагласити да су креативне идеје и ентузијазам библиотекара предуслови за добро функционисање активности усмерених ка деци. Настојимо да наши библиотекарски буду образовани, инвентивни, флексибилни, склони иновацијама.³ А ако уз то имамо добро решен простор Дечјег одељења, с веселим бојама зидова и намештаја, интересантним сликама и маштовито уређеним деловима простора, квалитетан и деци привлачан фонд књига, богато шаренило сликовница и мноштво енциклопедија из свих области људског сазнања, успех је загарантован!

Овом приликом желим да поделим своје искуство и искуство колега са Дечјег одељења у раду са најмлађима, сазнања до којих смо дошли спроводећи анкете међу школарцима, те да представим наше напоре да децу привучемо читању, књизи и библиотеци.

Анкета о раду Дечјег одељења

Након усељења у нови простор и формирања засебног дечјег одељења 2012. године, кампање у локалним медијима, и једног крајње оптимистичног старта, запослени у библиотеци су пожелели да добију повратну

² Владимир Шекуларац, „Дечја одељења јавних библиотека Републике Србије у 2004. години”, *Јавне библиотеке* год. 1, бр. 2 (2005): 231–240.

³ Светлана Љубичић, „Каква треба да буде савремена дечја библиотека”, *Јавне библиотеке* год. 1, бр. 1 (2005): 47–53.

информацију од стране деце, и одговоре на питања како то деца виде нашу библиотеку, као и која су дечја очекивања када је у питању њихов рад.

Марта 2014. године Народна библиотека „Ђура Јакшић” је спровела анкету у циљу прикупљања података о библиотечком пословању усмереном ка деци школског узраста. Анкета је анонимна, и њоме су обухваћени сви ученици ОШ „Бата Булић” у Петровцу, од првог до осмог разреда. Задатак нам је био да кроз анкету стекнемо реалну слику о томе колико су ученици упознати са радом Дечјег одељења и садржајем његовог фонда, утисцима о нашем раду, као и да се упознамо са евентуалним идејама и визијама библиотеке, и можда да добијемо одређене смернице за даљи рад овог новоформираног одељења.

У нижим разредима основне школе анкетирано је 338 ученика, и дошли смо до следећих одговора:

Прво питање наше анкете односило се на то да ли ученици чешће посећују градску или школску библиотеку.

Градску библиотеку посећује 96 (28,4%) ученика нижих разреда, школску библиотеку користи 163 (48,2%) ученика нижих разреда, а уопште не посећује библиотеку 59 (17,4%) ученика (*Графикон 1*).

Друго питање је било: Ко те је први пут довео у градску библиотеку?

Да су то родитељи, одговорило је 119 (35,2%) ученика, 112 (33,1%) ученика је одговорило да су то били васпитачи, 60 (17,7%) ученика је одговорило да је то био учитељ, а 54 (15,9%) ученика је дописало да су у библиотеку први пут дошли сами или су их довели другови.

Треће питање је било: Колико често идеш у градску библиотеку?

Да не иде, одговорило је 136 (40,2%) ученика, 105 (31%) ученика је одговорило да иде једном месечно, 97 (28,6%) ученика је одговорило да иде више пута месечно (*Графикон 2*). Интересантно је запажање да су редовнији посетиоци градске библиотеке они ученици које су у библиотеку први пут довели родитељи, или неко други од укућана (брат, сестра, баба, деда).

На четврто питање: Постоји ли нешто што би волео да пронађеш у библиотеци, а до сада ниси?, ученици су наводили да су то књиге које се баве следећим темама: о животињама, кућним љубимцима, прошлости, суперхеројима, натприродним створењима, инсектима и биљкама, моди, спорту, свемиру, математици, стрипови, вицеви, књиге на страним језицима.

Ученици траже и конкретене наслове: *Жељко и њејови друјари*, *Хајди Јохане Шпири*, *Ушочишије за бајке* Брендона Мала (делови који недостају), *Хари Поттер* Џ. К. Роулинг (делови који недостају), *Тајне вештине Марше Смарџ* Уроша Петровића, *Силмарилион* Џ. Р. Р. Толкина.

„Ја желим да видим старе књиге и старе рукописе који постоје.”

„Ја бих хтела да нађем књигу света. О земљи, људима, понашању...”

„Нисам никад пронашла књигу да ли постоје ванземаљци и какав је свемир.”

Пето питање анкете било је: Како, по твом мишљењу, треба да изгледа савремена дечја библиотека? Ученици нижих разреда очекују да библиотека буде прилагођена њиховом узрасту и укусу: да има постере на којима су приказана деца која читају или цртани јунаци, да нема гужве, да буде уредна а књиге прегледне. По њиховом мишљењу, недостају компјутер и телевизор.

„Треба да изгледа забавно.”

„По мом мишљењу у библиотеци треба да буде чисто, сређено и тихо, како бисмо могли да читамо.”

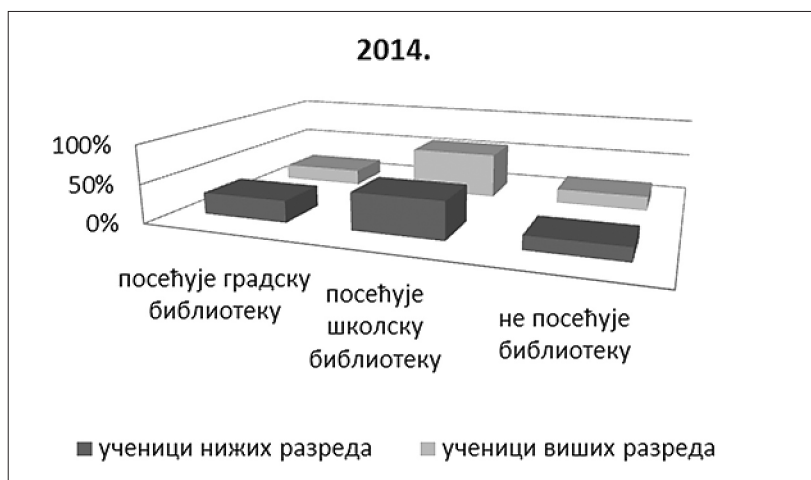
„По мом мишљењу она сада изгледа добро, и не желим да је мењају.”

„Треба да имају дечје књиге, цртеже, и људи који раде у библиотеци треба да нас лепо угосте.”

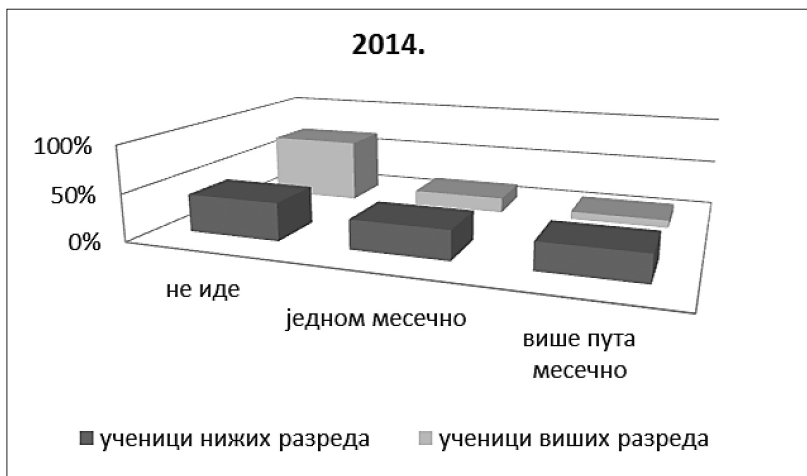
Шесто питање је било: Шта твоји другари мисле о библиотеци, шта им се свиђа, а шта не? На ово питање одговори су углавном били да им се све свиђа, и да ништа не би мењали.

„Моји другари воле библиотеку зато што у њој има пуно забавних књига, и зато што су људи у библиотеци много добри.”

У вишим разредима анкетирана су 402 ученика. Прво питање наше анкете односило се на то да ли ученици чешће посећују градску или школску библиотеку.

Графикон 1 – Одговори ученика на питање „Да ли чешће посећујеш градску или школску библиотеку?”

Графикон 2 – Одговори ученика на питање „Колико често идеш у градску библиотеку?“

Градску библиотеку посећује 85 (21%) ученика виших разреда, школску библиотеку користи 240 (59,7%) ученика виших разреда, а уопште не посећује библиотеку 77 (19,1%) ученика (Графикон 1).

Друго питање било је: Колико често посећујеш градску библиотеку?

Да не иде, одговорило је 275 (68,4%) ученика, 66 (16,4%) ученика је одговорило да иде једном до два пута месечно, 34 (8,4%) ученика је одговорило да иде три и више пута месечно (Графикон 2). Из горе наведеног можемо закључити да више ученика старијих разреда посећује школску, него градску библиотеку. Интересантно запажање је то да што је узраст ученика виши, то је интересовање за градску библиотеку (и библиотеку уопште) мање.

Треће питање било је: Шта ти се у библиотеци свиђа, а шта би променио? Ученици виших разреда који посећују градску библиотеку углавном су задовољни изгледом библиотеке и оним што им она нуди.

„Изглед библиотеке је занимљив и особље је супер.“

„Свиђа ми се што можемо да седнемо и прочитамо књигу, или урадимо домаћи.“

Четврто питање је гласило: Да ли у библиотеци проналазиш све оно што ти је потребно или нешто недостаје? Ученици углавном проналазе жељену литературу, мада сматрају да недостају дечији и тинејџерски часописи, забавници, стрипови, биографије познатих, више књига са научном тематиком прилагођене школском узрасту. Такође сматрају да је потребно обезбедити више примерака неких актуелних наслова и лектира.

„Проналазиш све кад тражиш.”

Пето питање је било: Шта још, поред књига, треба да ти понуди библиотека? Ученици виших разреда су заинтересовани за друштвене игре (шах, карте), сматрају да је Дечјем одељењу потребан компјутер и могућност коришћења интернета, да би било лепо да библиотека организује радионице, такмичења и „помагање око неких предмета”.

Шесто питање било је: Како, по теби, треба да изгледа савремена дечја библиотека? „Онако како изгледа градска библиотека”, мишљење је које преовладава међу ученицима виших разреда.

Након анализе прикупљених резултата приступило се размишљању шта би то могло привући децу да постану корисници библиотеке, на који начин им приближити фондове литературе намењене њиховом узрасту, како афирмисати књигу и читање. Неке од идеја биле су:

1. Организовање радионица за ученике (цртање стрипа, ликовно и литерарне радионице, глума, рецитовање, празничне радионице – ускршња и новогодишња).
2. Такмичења (у друштвеним играма, шаху, квиз знања из свих области).
3. Помоћ у учењу.
4. Довођење дечјих писаца.
5. Покретање дечјег часописа, чији би уредници били ученици, а библиотека издавач.
6. Формирати кутак са књигама на страним језицима.
7. Акција бесплатног учлађења за ученике неким поводом (одредити датум).

У марту наредне године поновили смо анкету међу ученицима са сличним питањима како би се видело да ли се број активних читалаца повећао. Идеја је била да на неки начин проверимо да ли је рад Дечјег одељења на активностима, за које сматрамо да би биле занимљиве деци, дао резултате. Анкета је и овог пута била анонимна и њоме су обухваћени сви ученици ОШ „Бата Булић” у Петровцу, од другог до осмог разреда.

У нижим разредима је овог пута анкетирано 147 ученика, а резултати су били следећи:

Прво питање наше анкете односило се на то да ли ученици чешће посећују градску или школску библиотеку.

Градску библиотеку посећује 61 (41,5%) ученик нижих разреда, школску библиотеку користи 49 (33%) ученика нижих разреда, а уопште не посећује библиотеку 37 (25,5%) ученика (*Графикон 3*).

Друго питање је било: Ко те је први пут довео у градску библиотеку?

Да су то родитељи, одговорило је 78 (53%) ученика, 42 (28,5%) ученика одговорило је да су то били васпитачи, 14 (9,5%) ученика је одговорило да је то био учитељ, 13 (9%) ученика је дописало да су у библиотеку први пут дошли сами или су их довели другови.

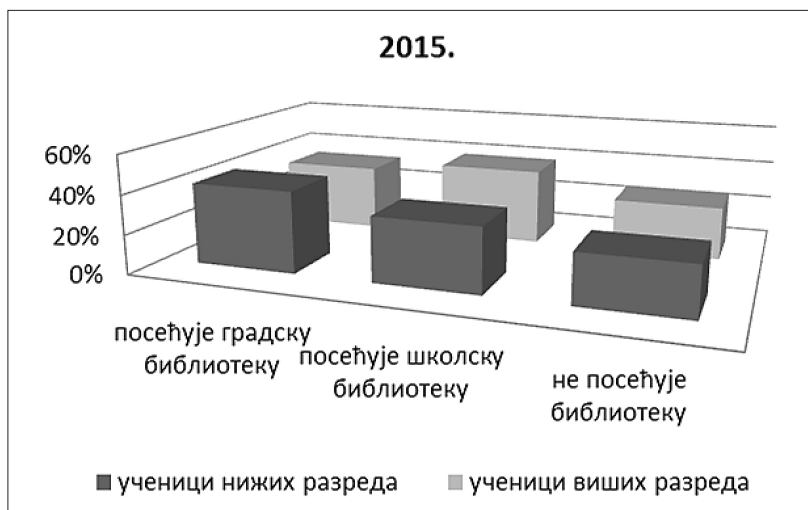
Треће питање је било: Колико често идеш у градску библиотеку?

Да не иде, одговорио је 71 (48%) ученик, 47 (32%) ученика је одговорило да иде једном месечно, 29 (20%) ученика је одговорило да иде више пута месечно (Графикон 4).

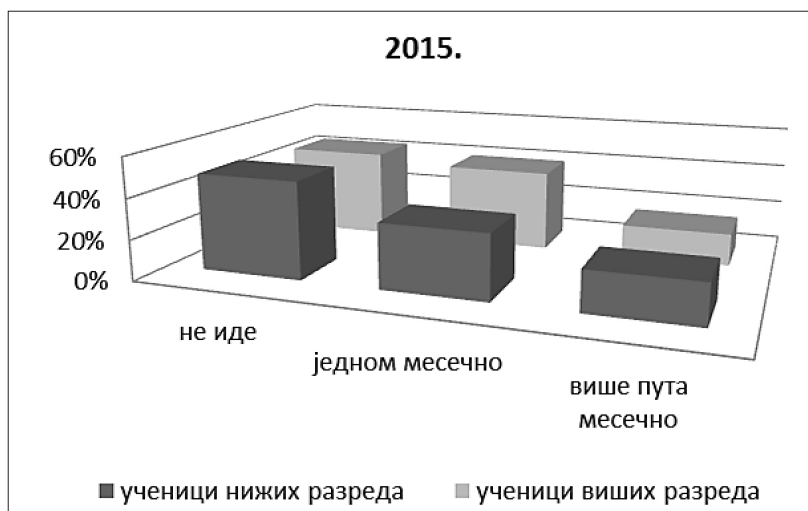
У вишим разредима анкетирана су 282 ученика, и добијени су следећи одговори:

Прво питање наше анкете односило се на то да ли ученици чешће посећују градску или школску библиотеку. Градску библиотеку посећује 96 (34%) ученика виших разреда, школску библиотеку користи 109 (39%) ученика виших разреда, уопште не посећује библиотеку 77 (27%) ученика (Графикон 3).

Друго питање било је: Колико често посећујеш градску библиотеку? Да не иде, одговорило је 123 (44%) ученика, 113 (40%) ученика је одговорило да иде једном до два пута месечно, 46 (16%) ученика је одговорило да иде три и више пута месечно (Графикон 4).

Графикон 3 – Одговори ученика на питање „Да ли чешће посећујеш градску или школску библиотеку?”

Графикон 4 – Одговори ученика на питање „Колико често идеш у градску библиотеку?“

Запажања: Уколико упоредимо резултате поновљене анкете са резултатима анкете из 2014. године, можемо запазити благи пораст броја корисника, чешћу посећеност, веће интересовање за градску библиотеку. Томе су свакако допринеле бројне акције усмерене ка најмлађима, а које организује наша библиотека (групне посете, колективна учлађења, организовање ликовно-литерарних конкурса, гостовања дечјих писаца, организовање представа за децу, као и тематских радионица), те сматрамо да само треба наставити у истом смеру. Верујемо да су најпродуктивније групне посете ученика, реализоване у сарадњи са васпитачима, учитељима или наставницима, јер том приликом они се упознају са простором и фондом библиотеке, као и особљем запосленим у њој.⁴

Интересантно је запажање да су редовнији посетиоци градске библиотеке они ученици које су у библиотеку први пут довели родитељи или неко други од укућана (брат, сестра, баба, деда), што смо приметили и у анкети спроведеној 2014. године. Из овога можемо да закључимо да је јако важно усмерење које потиче из најужег породичног окружења. Такође можемо закључити да више ученика старијих разреда посећује школску библиотеку, него градску. Интересантно запажање је то да што је узраст

⁴ Драган Мрдаковић, „Деца и библиотека“, *Јавне библиотеке* год. 1, бр. 1 (2005): 39–43.

ученика виши, то је интересовање за градску библиотеку (и библиотеку уопште) мање. Активни корисници градске библиотеке сматрају да је библиотека прилагођена њиховом узрасту и укусу и углавном проналазе жељену литературу, а такође су задовољни изгледом библиотеке и оним што им она нуди.

Активности на популаризацији књиге и читања код деце

Народна библиотека „Ђура Јакшић” осмислила је и континуирано спроводи низ активности везаних за промовисање књиге и популаризацију читања код најмлађих, а које имају за циљ да доведу у библиотеку што већи број деце и родитеља, да стимулишу деčју машту и креативност, као и да обогате њихово искуство. Треба нагласити да је у овом амбициозном пројекту кључна сарадња са Предшколском установом „Галеб” и свим основним школама на територији Општине Петровац.

Сарадња са предшколском установом остварује се кроз колективне посете и упознавање најмлађих са библиотеком, док се сарадња са основним школама, осим кроз посете библиотеци, остварује и кроз учешће у разноврсним активностима, као што су ликовно-литерарни конкурси, ликовне радионице и слично. Основна идеја библиотекара је да у сарадњи са васпитачима, ученицима и наставницима развију код деце културу читања и љубав према књизи, како би се повећао број активних читалаца међу децом школског узраста.⁵ Групе из вртића и школа дочекујемо са пригодним програмом, како би им први сусрет са библиотеком донео радост и жељу да поново дођу. Деца до другог разреда имају право на бесплатну чланарину у нашој библиотеци, а већ су постали традиционални доласци и групна учлањења предшколаца и првака из петровачке школе и вртића, као и из подручних, сеоских одељења. Присутна је и сарадња са школским библиотекама, а није ретка ни појава гостовања библиотекара у школама у циљу промовисања активности Дечјег одељења. Од 2016. године издвојена је и картотека Дечјег одељења, а најмлађи су добили прикладне чланске карте дизајниране специјално за њих, у боји, упадљиво различите од чланских карата средњошколаца и одраслих читалаца.

---

5 Владимир Шекуларец, „Дечја одељења јавних библиотека Републике Србије у 2004. години”, *Јавне библиотеке* год. 1, бр. 2 (2005): 231–240.

У задњих пар година усталила су се гостовања дечјих писаца, и то поводом два важна датума: 2. априла, Светског дана књиге за децу, и Дечје недеље, прве недеље октобра. Јасминка Петровић, Дејан Алексић, Бојан Љубеновић, Јован Бундало, Добрица Ерић, само су неки од писаца за децу који су тим поводом били гости наше библиотеке.

Традиционални су постали и ликовно-литерарни конкурси које организујемо за ученике основних школа наше општине, као и литерарни конкурс за ученике Средње школе „Младост”. Ликовно-литерарни конкурс за основце везали смо за Светски дан књиге за децу, и том приликом гост-писац додељује деци награде у виду дипломе и пригодне књиге, док је јесен и почетак нове школске године период резервисан за организовање литерарног конкурса за средњошколце. Теме конкурса се мењају из године у годину (Бајка, Пријатељство, Породица за млађе, а теме инспирисане мудрим мислима Иве Андрића за старије ученике), а гледамо да их вежемо за неку годишњицу или за нешто интересантно из школског градива, неким значајним јубилејима. С обзиром на то да дечје књиге не чини само текст, већ и илустрација, и у складу са чињеницом да је деци млађег узраста лакши ликовни од литерарног израза, конкурс се расписује не само за литерарне, већ и за ликовне радове.⁶

Претходних година усталиле су се и радионице намењене најмлађима које организујемо на Дечјем одељењу библиотеке. То су Новогодишња радионица прилагођена деци узраста до 14 година, а од прошле године организујемо и Ускршњу радионицу. Прошле године унели смо и једну новину, организујући радионицу намењену упознавању руске културе и руског језика, реализовану у сарадњи са професорком руског језика. Тиме смо започели серију радионица посвећених упознавању других култура и учењу страних језика (осим руског, немачки, француски, енглески).

За све ово време фонд књига Дечјег одељења плански је увећан и обogaћен новим издањима, из свих области. Приликом набавке подједнаку пажњу поклањамо и попуњавању фонда лектира, али и куповини сликовница и едукативних књига за најмлађе кориснике, енциклопедија за децу из свих области људског знања. За смештај фонда који расте библиотека сваке године улаже у набавку прикладних полица, примерених дечјем одељењу. Током ових пар година, на Дечјем одељењу формиран је и такозвани Тинејџ кутак, кога чини избор литературе коју сматрамо

---

6 Љубичић, „Каква треба да буде савремена дечја библиотека”, *Јавне библиотеке* год. 1, бр. 1 (2005): 47–53.

прикладном за тинејдере (Стефани Мајер, Џ. Р. Р. Толкин, Тери Прачет, А. К. Роулинг, Александра Потер, Софи Кинсела, Џон Грин и сл.) Кутак књига на страном језику чине сликовнице и романи на енглеском, поклон америчке и јапанске амбасаде, а у плану је и проширење овог кутка новим књигама на страним језицима који се уче у школама наше општине. Све ово резултирало је благим порастом броја чланова старости до четрнаест година, као и повећаним обртом књига из фонда Дечјег одељења.

Планиране новине у раду Дечјег одељења

Формирање Читалачког клуба за основце, у оквиру којег ће ученици међу собом и са библиотекарском размењивати мишљења о прочитаним књигама. Идеја је да се на сваком састанку обрађује по један наслов за децу. Како би мотивисали децу да читају и подстакли интересовање и за савремену дечју литературу, идеја библиотекара је да се не вежу само за лектуру, већ и за савремену дечју књижевност, за све оно што је прикладно и занимљиво за основношколски узраст.

Организовање Ликовне радионице на Дечјем одељењу (учење о ликовним техникама, сликарским мотивима, уметничким епохама, практичан рад у техникама декупаж, колаж, гротаж и све друго што би деци могло бити занимљиво). Реализација – од септембра, са почетком нове школске године. Детаљан план радионица биће формиран у складу са дечјим интересовањем. Кроз реализацију ликовних радионица остварићемо и сарадњу са колегама из других установа (музеј, галерија, локално удружење ликовних уметника).

Закључак

У друштву и средини у којој живимо није лако привући и задржати читаоце, истаћи вредност и значај књиге и читања, подстаћи радозналост и потребу за стицањем нових сазнања. Да би се бар у некој мери ови циљеви остварили, запослени у Народној библиотеци „Ђура Јакшић” у Петровцу, подстакнути добрим примерима из праксе других библиотека, своју главну мисију виде у раду на формирању нових активних корисника, првенствено кроз рад са децом. Значајна усмерења у раду са децом дали су нам одговори основаца прикупљени приликом анкетања ученика основне школе, спроведених у два наврата. У раду смо се осврнули и на конкретне активности које библиотека спроводи у циљу популаризације књиге и читања. Намера рада била је да упознамо колеге библиотекарe из других средина са напорима једне мале локалне библиотеке и запослених у њој да привуче најмање читаоце, као и да их задржи упркос свим изазовима модерног доба. На време започет рад на афирмацији књиге и библиотеке код најмлађих читалаца даће образоване и радознале одрасле људе, и осигурати сталне кориснике. На нама је да покушамо да подигнемо културу на један виши ниво и пружимо деци уточиште од негативних друштвених појава и осигурамо им место на којем ће развијати своју машту и задовољити своју радозналост и потребу за новим сазнањима.

Literatura:

1. Luković Vasiljević, Saša. „Biblioteka je super mesto!”. *Bibliotekar* god. 53, br. 1–2 (2011): 185–191. (na ćirilici)
2. Ljubićić, Svetlana. „Kakva treba da bude savremena dećja biblioteka”. *Javne biblioteke* god. 1, br. 1 (2005): 47–53. (na ćirilici)
3. Mrdaković, Dragan. „Deca i biblioteka”. *Javne biblioteke* god. 1, br. 1 (2005): 39–43. (na ćirilici)
4. Šekularac, Vladimir. „Dećja odeljenja javnih biblioteka Republike Srbije u 2004. godini”. *Javne biblioteke* god. 1, br. 2 (2005): 231–240. (na ćirilici)

Ksenija V. Ilić

Public Library “Đura Jakšić”, Petrovac na Mlavi

ksenijaailic@yahoo.com

SEVEN YEARS OF ACTIVE WORK OF THE CHILDREN’S DEPARTMENT AT THE PUBLIC LIBRARY “ĐURA JAKŠIĆ” IN PETROVAC NA MLAVI

Abstract: This paper follows the development of the Children’s Department, established as a separate unit with a reading room for children only in 2012, when the Library moved to new library space. The establishment of the Children’s Department at the Public Library “Đura Jakšić” brought new priorities, primarily activities to promote books and reading in children and continuous implementation of innovations in the work with the youngest readers. The paper presents the results of a survey of the attitudes of elementary school students in Petrovac na Mlavi towards the library in general. Some specific activities that the Library undertakes to promote books and reading in the youngest readers are also presented. The goal of every library activity should be permanent education of the population, nurturing national specifics, as well as the assistance in the integration into the global information flows. To achieve these goals, it is necessary to start the affirmation of books and reading in a timely manner, with the youngest users. Therefore, the importance of the activities of the Children’s Department is emphasized, because: “A child who reads will be an adult who thinks.”

Keywords: children, library, reading, Public Library “Đura Jakšić”, Children’s Department.

Примљено: 3. септембра 2019.

Исправке: 8. октобра 2019.

Прихваћено: 28. октобра 2019.

Драгана Савин
dragana.nsseme@mail.ru

Прегледни рад
UDK 027.52:025.2(=811.161.2)(497.113)
655.3.066.1(=811.161.2)(497.113)“2013/2017“
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.9>

КОРИСНИЧКИ КЊИЖНИ ФОНД НА РУСИНСКОМ ЈЕЗИКУ У ГРАДСКОЈ БИБЛИОТЕЦИ У НОВОМ САДУ

Сажетак: У раду су приказани историјат настанка и најважнији моменти оснивања и рада Градске библиотеке у Новом Саду у оквиру које постоји књижни фонд на русинском језику Новинско-издавачке установе (НИУ) Руске слово. Издавачка продукција књига НИУ Руске слово у периоду 2013–2017, односно библиографија издавача Руске слово броји 41 наслов, у тиражима од 150 до 500 примерака по наслову. Градска библиотека у Новом Саду поседује само део продукције овог издавачког предузећа и то 12 наслова, који се већином налазе у Завичајној збирци. Приступ књигама у Завичајној збирци је омогућен свим члановима Градске библиотеке у Новом Саду, али је рад организован у форми читаонице.

Кључне речи: Градска библиотека, Нови Сад, Завичајна збирка, НИУ Руске слово, издаваштво, библиографија књига 2013–2017.

Уводна разматрања

Русини у Војводини имају развијену мрежу установа културе¹, а русински језик је у службеној употреби² у администрацији³ Покрајине

¹ Више о русинским установама културе видети у прегледном раду: Драгана Савин, „Русини у Војводини – установе културе”, *MELISSA: Museums, Ethics, Library and Information Science, Studies, Archives* 16/2 (2017): 113–136.

² О службеној употреби русинског видети у: „Закон о заштити права и слобода националних мањина”, *Службени гласник СРЈ* бр. 11 (27. 2. 2002); „Закон о заштити права и слобода националних мањина”, *Службени гласник РС* бр. 72 (3. 9. 2009); „Закон о заштити права и слобода националних мањина”, *Службени гласник РС* бр. 97 (6. 11. 2013). Последњи у низу је „Закон о изменама и допунама Закона о заштити права и слобода националних мањина”, *Службени гласник РС* бр. 47 (20. 6. 2018).

³ О положају русинског и других мањинских језика у Србији су писали и страни научници,

Војводине. Једна од важнијих установа за Русине у Војводини је и Новинско-издавачка установа Руске слово са седиштем у Новом Саду, са својом издавачком делатношћу на русинском језику. Књиге штампане на русинском језику у издању Новинско-издавачке установе Руске слово⁴ налазе своје место у библиотечком фонду Градске библиотеке у Новом Саду.

Циљ овог истраживања⁵ је представљање издавачке продукције НИУ Руске слово кроз приказ урађене библиографије за период 2013–2017. и евидентирање присутности наслова, тј. књига из библиографије у фондовима Градске библиотеке у Новом Саду ради анализе доступности русинске књиге свим заинтересованим корисницима. Замишљено је да се провери да ли сваки наслов појединачно постоји на стању у Градској библиотеци у Новом Саду (и свим њеним огранцима) методом онлајн приступа преко сајта Библиотеке.

Наша очекивања су била да ће већина наслова, ако не и сви, постојати у неком од фондова Библиотеке а највише наслова смо очекивали на стању у Завичајној збирци. Исто тако, почетна претпоставка је била да ће најзаступљеније књиге у фонду Градске библиотеке бити књиге посвећене историјској тематици, културолошким проучавањима русинске традиције на овим просторима, научне монографије из језика (граматика, правопис, речници) и, напослетку, савремена књижевност.

Градска библиотека у Новом Саду – библиотека јавног типа

Градска библиотека у Новом Саду је библиотека јавног типа, припада мрежи јавних библиотека Србије, а уз библиотеку града Београда она је највећа јавна библиотека позајмног типа у земљи. Као јавна библиотека, Градска библиотека у Новом Саду се труди да испуни све дефинисане ви-

---

нпр: Д. А. Катунин, „Языковые права русинов, украинцев и других национальных меньшинств в законодательстве Республики Сербии”, *Русин* №1, 39 (2015): 229–238, Д. А. Катунин, „Русинский язык и языки других национальных меньшинств в законодательстве Воевоины. Статья 2”, *Русин* № 1, 43 (2016): 271–284.

⁴ О оснивању прве новинске редакције с циљем штампања новина (недељника) на русинском језику видети: Дюра Латяк, *Руснаци*, том 1 (Нови Сад: Руске слово, 2017): 223–224. и Михајло Хорњак, „Бачко-сремски Русини (порекло, начин живота, положај и права, институције и организације)”, у: *Русини=Руснаци=Ruthenians: (1745–2005). 1*, уредник Михајло Фејса (Нови Сад: Прометеј, 2007), 54–55.

⁵ Истраживање је урађено у склопу предиспитних активности на докторским студијама на Филолошком факултету у Београду под руководством проф. др Александре Вранеш.

шеструке улоге које савремено библиотекарство поставља пред њу, тј. да обезбеди слободан, подједнак и неограничен приступ тековинама културе и цивилизације, до знања, идеја и информација⁶. А у вишенационалним срединама јавне библиотеке сматрају се и местима где се негује, чува и баштини мултикултурализам и интеркултурализам. Русински фонд у оквиру Библиотеке би требало да буде показатељ спремности и могућности једне мултикултуралне библиотеке „да своје фондове и ресурсе развија у складу са језичким и културним потребама друштва, да подједнако води рачуна о очувању свих културних наслеђа”⁷.

Потребе и захтеви корисника фондова новосадске Градске библиотеке као мултикултуралне и библиотеке јавног типа су многоструке и сложене, због тога ћемо се у овом раду задржати само на једном њеном сегменту – на потребама русинске националне мањине и свих заинтересованих лица за приступ књигама на русинском језику.

Оснивање библиотеке

Градска библиотека у Новом Саду прославља 6. април 1958. као датум оснивања, када је Народни одбор општине Нови Сад – Секретаријат за просвету и културу донео одлуку о оснивању Народне библиотеке⁸ у Новом Саду, која од 1993. носи назив Градска библиотека⁹.

За развој новосадске Градске библиотеке важно је споменути неколико преломних момената, поред оснивања ту си и: 1961. година, када Библиотека Матице српске у договору са Скупштином општине Нови Сад уступа свој позајми фонд од 30.000 књига Народној библиотеци, уз фонд уступа се и стручни кадар, што омогућава убрзани развитак Народне библиотеке. Следећи важан догађај се десио 1. јануара 1962. када је Народни

---

⁶ Жељко Вучковић, *Јавне библиотеке и јавно знање* (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2003), 7.

⁷ Љиљана Башић, „Мултикултуралне библиотеке и заштита идентитета националних мањина”, *Гласник Народне библиотеке Србије* 14, 1 (2014/2015): 124.

⁸ Народна библиотека је настала припајањем и обједињавањем Српске читаонице новосадске (основане 23. септембра 1845. у Новом Саду), са осталим јавним књижницама и читаоницама на подручју Нови Сад (Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 10).

⁹ Мирјана Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду: (1858–2008)* (Нови Сад: Градска библиотека, 2009), 20.

одбор општине Нови Сад доделио Библиотеци зграду¹⁰ у Дунавској 1, на трајно коришћење, и као установу културе ослободио обавеза плаћања закупа.¹¹

Огранци и фондови

Библиотечку мрежу у Градској библиотеци чине огранци (њих 26). То су: 1. „Ђура Даничић”, Дунавска 1 и 2. Дечје одељење на истој адреси, 3. „Стеван Сремац”, 4. „Коста Трифковић”, 5. „Владимир Назор” (Петроварадин), 6. „Вељко Петровић”, 7. „Петефи Шандор”, 8. „Михал Бабинка” (Кисач), 9. „Јован Јовановић Змај” (Футог) 10. „Јован Јовановић Змај” (Сремска Каменица), 11. „Ђорђе Арацкић” (Лединци), 12. „Никола Тесла” (Степановћево), 13. „Петар Кочић” (Ветерник), 14. „Ади Ендре” (Будисава), 15. „Милица Стојадиновић Српкиња” (Буковац), 16. „Лаза Костић” (Ковиљ), 17. „Бранко Радичевић” (Сремски Карловци), 18. „Жарко Зрењанин Уча”, 19. Библиобус – покретна библиотека (1973–1983), 20. „Иво Андрић” (Руменка), 21. „Данило Киш” (основан 1976. кад је носио назив „Вера Павловић”), 22. „Ђура Јакшић” (Каћ), 23. „7. јули” (1978–1997), 24. „Тоша Трифунов” (Бегеч), 25. Посебни фондови – „Б” фонд (фонд стручне литературе из области библиотекарства), British Council – Фонд британске књиге и 26. Завичајна збирка „Арса Пајевић” (Анђелковић, 2009: 38–39).

Према речима Мирјане Анђелковић страни фонд је у периоду оснивања библиотеке био значајан део фонда, касније су се стране књиге слабо принављале, али на језицима националних мањина куповане су сваке године у мањем или већем броју. Те књиге су пристизале од издавача *Magyar szó* и Руске слово, али после 1985. издавачка делатност мањинских кућа слаби, па се у Библиотеци ове књиге слабо принављају. С друге стране, временом оне постају неактуелне, али и физички пропадају¹². Међутим, у истом раду на страни 393 постоји преглед приновљених књига на страним језицима и језицима мањина од 1965. до 2008. у коме се види да се књиге на русинском језику изузетно слабо набављају, тако да годинама нема ниједне нове књиге, а само у неким годинама фонд се проширивао, најберићетније

¹⁰ Зграда је била породично власништво Арсе Пајевића, познатог књижара, штампара, издавача, писца, културног радника и великог добротвора.

¹¹ Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 11.

¹² Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 50.

су биле 1983. са приновљених 90 књига на русинском и 2008. са 137 наслова, године које се још помињу су 1985. са 15, а 1986, 1988, 1989, 1997. и 2006. су све са испод 10 нових наслова по години.

Завичајна збирка

Градска библиотека је од првих дана имала Завичајну збирку коју ствара издавањем књига из постојећих фондова куповином¹³ и поклонима¹⁴. Збирка је неуређена све до 1975. када добија библиотекара Данку Бајић и када се доносе *Основне конципције организовања и рада у Завичајној збирци*¹⁵.

Завичајна збирка¹⁶ 1990. добија име „Арса Пајевић” и сели се у недовољно искоришћени огранак у Улици цара Душана, где се оформљује у потпуности и где постоје услови и за постојање читаонице, тако постаје могућ и истраживачки рад свим заинтересованим грађанима¹⁷. Оно што се, нажалост, не помиње у овој монографији је да, иако сви чланови Градске библиотеке имају приступ овој Збирци, постоје и две ограничавајуће околности: прва је да се књиге не могу износити из зграде Библиотеке (позајмљивати на читање), а друга је радно време које је радним даном до 15.00 сати, што отежава приступ књигама одређеним групама корисника (нпр. запослени, деца предшколског узраста).

¹³ Начин набавке је различит: куповина има предност у односу на куповину књига за друге фондове), поклони (сваки поклон се прво упућује у Завичајну збирку), размена са другим установама, обавезан примерак штампара и издавача (Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 71).

¹⁴ Многе установе поклањају књиге и грађу Градској библиотеци: Библиотека Матице српске 1999. поклања овој збирци 2.416 библиографских јединица. Удружење архитеката поклања грађу из своје архиве. Поклањали су и Удружење Срба у Мађарској, Музеј града Новог Сада, Архив Војводине, Галерија Рајка Мамузића, Српска читаоница из Ирига, АМБ „Графика” (Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 79).

¹⁵ Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 41.

¹⁶ Напоменули бисмо овом приликом и критеријуме за материјал који улази у Завичајну збирку у најважнијим цртама: завичај чини гео-физичка, политичка и административна целина у данашњем смислу речи, тј. Нови Сад, Сремски Карловци, Сремска Каменица, Петроварадин, Лединци, Буковац, Ветерник (...); језик штампања није ничим ограничен, али се посебна пажња посвећује материјалу на: српском, мађарском, словачком, русинском и румунском језику; завичајни материјал представљају штампане ствари ако је аутор рођен на завичајној територији, ако је живео на територији или био везан духовно за њу, садржај књига говори о њој и издавач је са дате територије (Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 69).

¹⁷ Анђелковић, *Прилози за историју Градске библиотеке у Новом Саду*, 77–78.

Издавачка делатност НИУ Руске слово – Библиографија књига у периоду 2013–2017

Циљ истраживања овог рада је презентовање стручној и широј јавности издавачке продукције књига НИУ Руске слове у периоду 2013–2017, односно анализа урађене библиографије књига издавача Руске слово. У току израде библиографије поставили смо задатке: сачинити хронолошки преглед публикованих књига и пропатити доступност у огранцима и фондовима Градске библиотеке у Новом Саду. Током организовања библиографске грађе придржавали смо се следећих правила у раду: према начину библиографског описа библиографија је специјална, према критеријуму времена које обухвата је ретроспективна. По карактеру и намени библиографија је исцрпна (потпуна). Приликом организације грађе, примарни критеријум је био година издања, потом редослед публикација по подацима издавача, као и регистар аутора. Библиографија садржи 41 јединицу, поштовано је писмо публикације, приликом њене израде коришћен је Кобис онлајн информациони систем Библиотеке Матице српске, Библиографија књига у Војводини¹⁸, као и новија библиотечка издања¹⁹. После сваке библиографске јединице смо забележили да ли се књига налази у корисничком фонду Градске библиотеке у Новом Саду и у којем огранку, или књиге нема у фондовима библиотеке. Ове податке смо добили од дежурног библиотекара у огранку „Ђура Даничић” у центру града 3. маја 2018, који нам је проверио сваки наслов понаособ, будући да је тих дана била онемогућена онлајн провера са дистанце због мењања библиотечног софтвера. Регистар аутора садржи 47 јединица у којима су бележени следећи подаци: презиме и име аутора, година рођења (и смрти), врста ауторства (аутор текста, аутор илустрације, аутор поговора, уредник, преводилац, рецензент, приређивач, аутор фотографије) и редни број у библиографији.

Новинско-издавачка установа Руске слово је у периоду од 2013. до 2017. године публиковала 41 наслов у тиражима од 150 до 500 примера-

¹⁸ Селимир Радуловић, гл. уредник, *Библиографија књига у Војводини 2013* (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2015). Селимир Радуловић, гл. Уредник, *Библиографија књига у Војводини 2014* (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2016). Селимир Радуловић, гл. Уредник, *Библиографија књига у Војводини 2015* (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 2017).

¹⁹ Бојана Грујић, *Библиографија издања Градске библиотеке у Новом Саду: 1971–2015* (Нови Сад: Градска библиотека, 2017); Љ. Косијер, *Библиографија свезака за историју Новог Сада (бројеви 11–16)*. Семинарски рад. (Сомбор: Педагошки факултет, 2016).

ка. Од поменуте 41 књиге, само њих 12 се налази у фондовима Градске библиотеке у Новом Саду. То су следеће књиге, поређане по сачињеној библиографији (редни број у библиографији, наслов, аутор, година издања, фонд у коме се налази књига): 1. Чом чомка не ма уха? : писні за дзеци / Ана Тамаш (2013) налази се у Завичајној збирци, 2. Потаргани червени цверни : приповедки / Саша Сабадош (2013) налази се у Завичајној збирци, 4. Чом ше качка з воду мачка : приповедки и писньочки за мали дзеци / Юлијан Пап (2013) налази се у Завичајној збирци, 5. Лядова трава : (нови и стари писні) / Владимир Кочиш (2013) у Завичајној збирци, 6. Жвирки у азбуки : руска азбука / Мелания Римар (2013) налази се у Одељењу за страну књигу, 7. Шніюци гвизду Геутераниї : геутеранистично-белетристични венец. 1. белетристични том, За горами : роман / Владимир Кирда Болхорвес (2013) у Завичајној збирци, 8. Зайда за мирни сон : (писні) / Штефан Гудак (2013) у Завичајној збирци, 20. Галов : критики, огляди, есеї / Ирина Гарди-Ковачевич (2015) у Завичајној збирци, 30. Шантовки : есеї / Микола Шанта (2016) у Завичајној збирци, 36. Конь зоз чудесней ноци : избрани писні / Владимир Гарянский (2017) налази се у огранку „Данило Киш“, 40. Инисурика княза : фантастични роман за младих / Себастијан Нјради (2017) у Завичајној збирци, 41. Дармоеди : писні / Саша Сабадош (2017) у Завичајној збирци. Као што се види, од дванаест књига, њих десет се налази у Завичајној збирци, једна у фонду стране књиге и једна у огранку „Данило Киш“. Из списка наслова који се налазе у фондовима Градске библиотеке примећујемо да је највише њих из 2013. године, 7 од 12, потом 1 из 2015, 1 из 2016. и 3 из 2017. Што се тиче тематике, насупротив очекивањима да ће највише наслова бити из историје, културологије и језика, највише наслова је посвећено дечијој књижевности и оригиналним делима русинских аутора млађе и средње генерације за децу (песме за децу, приповетке, успаванке, фантастичан роман за младе).

На основу ових података може се закључити да се фонд књига на русинском језику изузетно слабо принавља, да је највише књига из 2013. године, док нема ниједне из 2014, једна је из 2015. и једна из 2016. и свега три из 2017. Наслови који се налазе у фондовима Библиотеке већином се – њих 10 од 12 – чувају у Завичајној збирци која јесте доступна свим члановима Библиотеке, али је њен рад организован у форми читаонице без могућности позајмљивања књига, као и са ограниченим радним временом до 15.00 сати, што умногоме органишава доступност књига на русинском језику већем броју заинтересованих корисника.

У вишенационалним срединама, као и у градовима с богатом историјом, традицијом и културом – какав је и Нови Сад – значај и важност

постојања и развијања рада јавне мултикултуралне библиотеке, као што је Градске библиотека у Новом Саду, огроман је. Поред обученог, школованог и вредног библиотекарског кадра за добар рад и пружање услуга што већем и ширем кругу корисника потребан је и богат и разноврстан књижни фонд. Библиотекари у Градској библиотеци у Новом Саду су школовани, обучени, изузетно вредни и предусретљиви, али су фондови, поготово у анализираним аспектима који се односе на издања на русинском језику издавача Руске слово – врло оскудни. Узрок те појаве бисмо приписали ограниченим материјалним средствима за обнављање/куповину књига, уз логичну претпоставку да се прво принављају најновији наслови и најпопуларнији за најширу читалачку публику а тек потом на страном језику и језицима националних мањина. С друге стране, остаје нам само да се надамо да ће издавачи са подручја Новог Сада почети да достављају обавезни примерак јавној библиотеци града.

Закључак

На основу изнетих података, можемо закључити да Градска библиотека у Новом Саду чини све да испуни задатке и улоге који се стављају пред савремену мултикултуралну библиотеку. Нажалост, Градска библиотека у Новом Саду не успева у томе у потпуности. Књижни фонд на русинском језику је недовољно богат и разноврстан, а доступност издањима је умногоме лимитирана радним временом и организацијом рада у форми читаонице. Позитивна чињеница јесте да се у Библиотеци посебна пажња поклања избору књига намењених деци и младима на русинском језику, али је нејасно зашто се ти наслови чувају у слабо доступном фонду Завичајне збирке.

Наша скромна жеља би била да овај рад посветимо и уједно се захваљимо на несебичној помоћи преданим библиотекарима Градске библиотеке у Новом Саду, али и да позовемо и подсетимо издаваче са територије Новог Сада, поготово оне који издају књиге на језицима националних мањина, да донирају примерке Градској библиотеци, јер на тај начин не помажу само суграђанима него и сами они, као и њихова издања, постају јавности „видљивији”, препознатљивији и доступнији.

Literatura:

1. Anđelković, Mirjana. *Prilozi za istoriju Gradske biblioteke u Novom Sadu: (1858–2008)*. Novi Sad: Gradska biblioteka, 2009. (na ćirilici)
2. Bašić, Ljiljana. „Multikulturalne biblioteke i zaštita identiteta nacionalnih manjina”. *Glasnik Narodne biblioteke Srbije* 14, 1 (2014/2015): 121–129. (na ćirilici)
3. Grujić, Bojana. *Bibliografija izdanja Gradske biblioteke u Novom Sadu (1971–2015)*. Novi Sad: Gradska biblioteka, 2017. (na ćirilici)
4. Hornjak, Mihajlo. „Bačko-sremski Rusini (poreklo, način života, položaj i prava, institucije i organizacije)”. U: *Rusini=Rusnaci=Ruthenians: (1745–2005)*: 1, urednik Mihajlo Fejsa, 23–73. Novi Sad: Prometej, 2007. (na ćirilici)
5. Kosijer, Lj. *Bibliografija svezaka za istoriju Novog Sada (brojevi 11–16)*. Seminarski rad. Sombor: Pedagoški fakultet, 2016. (na ćirilici)
6. Radulović, Selimir, gl. urednik. *Bibliografija knjiga u Vojvodini 2013*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske 2015. (na ćirilici)
7. Radulović, Selimir, gl. urednik. *Bibliografija knjiga u Vojvodini 2014*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske 2016. (na ćirilici)
8. Radulović, Selimir, gl. urednik. *Bibliografija knjiga u Vojvodini 2015*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske 2017. (na ćirilici)
9. Savin, Dragana. „Rusini u Vojvodini – ustanove kulture”. *MELISSA : Museums, Ethics, Library and Information Science, Studies, Archives* 16/2 (2017): 113–136.
10. Vučković, Željko. *Javne biblioteke i javno znanje*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 2003. (na ćirilici)
11. „Zakon o izmenama i dopunama Zakona o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina”. *Službeni glasnik RS* br. 47 (20. 6. 2018). (na ćirilici)
12. „Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina”. *Službeni glasnik SRJ* br. 11 (27. 2. 2002). (na ćirilici)
13. „Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina”. *Službeni glasnik RS* br. 72 (3. 9. 2009). (na ćirilici)
14. „Zakon o zaštiti prava i sloboda nacionalnih manjina”. *Službeni glasnik RS* br. 97 (6. 11. 2013). (na ćirilici)
15. Катунин, Д. А. „Языковые права русинов, украинцев и других национальных меньшинств в законодательстве Республики Сербии”. *Русин*, №1 (39) (2015): 229–238.
16. Катунин, Д. А. „Русинский язык и языки других национальных меньшинств в законодательстве Воевоины. Статья 2”. *Русин*, № 1 (43) (2016): 271–284.
17. Латак, Дюра. *Руснаци*, том 1. Нови Сад: Руске слово, 2017.

Dragana Savin

dragana.nsseme@mail.ru

COLLECTION OF BOOKS IN RUSYN LANGUAGE AT THE NOVI SAD CITY LIBRARY

Abstract: This paper presents the history and the most important moments related to the establishment of the Novi Sad City Library which also houses a collection of books in Rusyn language published by the Newspaper Publishing Institution Ruske Slovo. The subject of this paper is the publishing activity of the Newspaper Publishing Institution Ruske Slovo in the period 2013-2017. The bibliography of books contains 41 titles, with the circulation of 150 to 500 copies per title. The Novi Sad City Library holds only a part of the production of this publishing company, 12 titles, mainly belonging to the Local Collection. All members of the Novi Sad City Library have access to the books in the Local Collection, but they can be used only in a reading room with limited working hours.

Keywords: City Library, Novi Sad, Local Collection, Newspaper Publishing Institution Ruske Slovo, publishing, bibliography 2013-2017.

Примљено: 13. децембра 2018.

Исправке: 3. априла 2019.

Прихваћено: 21. маја 2019.

Хроника

Дејан Вукићевић
Народна библиотека Србије
dejan.vukicevic@nb.rs

UDK 821.163.41-5
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.10>

О ПОТРЕБАМА МЛАДИХ НЕВИДЉИВИХ БИБЛИОТЕКАРА¹

Верујем да сте нотирали један важан детаљ одлуке о додељивању награде који је истакнут и у главној вести – да сам био једини кандидат. Жири је, дакле, донео такву одлуку јер, да цитирам оног анонимног лучанског генија, чини ми се индивидуалног пољопривредног произвођача, бољег није имао, а горег није могао наћи.

Када сам својој веома блиској нешто старијој колегиници и пријатељици, која је, држим, заслужила ову награду и пре мене, поменуо да сам прихватио кандидатуру, рекла је: значи, усудио си се. Усудио си се изговорила је колегиница која је могла да стоји сада на овом месту. Ако она тако мисли, шта ће тек да помисли неко млађи или много млађи од ње?!

Дошао сам данас овде да кажем млађим колегама следеће: усудите се! Разголићујте медиокритете! Рушите лажне ауторитете, они зато и постоје да би били срушени. Када сте сигурни у себе, успротивите се! Реците попу поп, а бобу боб! Бунтујте! Не везујте баш увек коња где вам газда каже, почесто ће се десити да коњ крепа, а нема потребе да било ко крепа. У први мах, биће болно по вас, али у коначној рачуници, добар вам стојим, бићете на добитку, ако ништа друго, имаћете самопоштовање.

Нема потребе да се стидите! Нема потребе да се плашите!

Дошао сам данас овде да вам кажем и ово: у неколико наврата покушао сам текстовима у Политици и Вечерњим новостима да скренем пажњу на видљивост, прецизније – невидљивост библиотекара и библиотекарства. Толико смо постали невидљиви да нас, са све културом заједно, више

---

¹ Изговорено за Дан Народне библиотеке Србије, 28. фебруара 2019.

и не помињу као неку озбиљну категорију. Приликом недавног повећања плата у јавном сектору били смо на зачељу, с најмањом цифром, без имена, спали смо у категорију Остало, па смо били приморани да се запитамо: постојимо ли ми уопште. Библиотеке и култура нису и не смеју бити ОС-ТАЛО! Нема потребе за тим.

Медицинске сестре добиле су највеће повећање с образложењем да ће се тако зауставити њихов одлив у иностранство. Како ће то успети било ко да заустави миграцију неког с повећањем од 12%, ако га тамо негде чека повећање од 1000%!? Нема потребе бити наиван.

Да ли то мора да дође до рапидног одлива мозгова и у библиотекарству, а тренд, верујте, сигурно постоји, само ја лично познајем њих двадесет шесторо који су се у последњих пар година одселили у Канаду, Катар, Емирате, Кувајт... (само из УО БДС двоје у последње две године) Одливу мозгова узрок је најчешће одлив мозга. Дошао сам данас да вам кажем још и ово: нема потребе да се потцењују библиотекари!

А један од славних је и Јанко Шафарик, чије одличје данас примам. Странац који је пригрлио нову домају, српска средина пригрлила је, како то углавном и чини, странца. Доктор наука, управник Народног музеја, председник Друштва српске словесности, државни саветник, посвећеник у заштити културних добара, како бисмо данас то што је радио назвали, дошао је после Ђуре Даничића, а онда посао препустио свом ђаку Стојану Новаковићу. Даничић, Шафарик, Новаковић, громада до громаде. На послу библиотекара националне библиотеке, а данас бисмо рекли управника, успео је да у одвећ лошим условима (био је једини запослени, ако се не рачуна помоћник којег нису превише занимали библиотечки послови, простор је, није ли то случај и данас, био недовољан), дакле да у таквим условима доведе у ред до тада нестручно вођене каталоге (а постојали су онда и оба алфabetска и стручни), попуњава минусе у фонду, набавља старе рукописе и књиге за које је говорио да су „верни сведоци душевног живота и развитка старих Срба”, те да више него дуплира затечени фонд и са 10.383 мукотрпним даноноћним радом изведе фонд до 23.409 књига. Поред осталог био је и практично први српски нумизматичар, што смо данас заправо и сви ми, само што скупљамо вазда исте монете, које нам непрестано клизе пребрзо добијајући новог власника.

Ова кућа слави данас 187. рођендан, Библиотека Матице српске за шест лета још је времешнија дама, Библиотекарско друштво Србије ове године пуни 71 годину, дакле много више од било ког министарства или мандата било које владе, било чије политике, а напосе дневне. Култура, а

библиотекарство је њен важан део, угаони је камен не сваког народа и не сваке државе, но само оних успешних и напредних, требало би да знају то они који су изабрани да воде државу, да буду слуге народа.

Праштајте ви што мислите да сам рекао превише, али и ви што цените да сам рекао одвећ мало.

Ето, шта сам имао данас да вам кажем, ја, „последњи од свих вас”.

Драган Милошевић
Народна Библиотека Србије
dragan.milosevic@nb.rs

Прегледни рад
UDK 061.23(495)"1996/2018"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2019.61.2.11>

ФОНДАЦИЈА „СТАВРОС НИАРХОС” „Моћ и Моћ”

Сажетак: Фондација „Ставрос Ниархос” (ФСН) постоји од 1996. године и наставља мисију посвећености и помоћи у области културе, уметности, спорта, здравства и социјалне заштите свог утемељитеља по коме носи име. Ставрос Ниархос, веома познато име у пословном свету, за живота је одредио велика новчана средства за будући рад и донације у наведеним областима. Културни центар Фондације Ставрос Ниархос у свом новом комплексу трајно је угостио Националну библиотеку Грчке и Грчку националну оперу 2018. године. Сви програми Културног центра биће бесплатни за посетиоце.

Кључне речи: Фондација „Ставрос Ниархос” (ФСН), Ставрос Ниархос, Национална библиотека Грчке (НЛГ), Атина, Пиреј.

Моћ знања свакако никада неће доћи у сумњу. Инспирисала је и мотивисала многе умове који су задужили нашу цивилизацију. Управо та моћ је довела до најбољих резултата које човечанство користи већ столећима. Друга „моћ” која доминира животом кроз векове је моћ новца. Такође је значајно утицала на животе људи у свим епохама омогућавајући глобални напредак, али веома често производећи и негативне последице. Моћ знања помогнута новцем имала је резултате од најчудеснијих до најмонструознијих.

Примери када моћ новца, интелигентно промишљање, посвећеност напретку и хуманост идеја доведу до ојачавања моћи знања на срећу нису малобројни. Један од сјајних примера је и деловање Фондације „Ставрос Ниархос” (Stavros Niarchos Foundation; Ίδρυμα Σταύρος Νιάρχος).

Фондација „Ставрос Ниархос“ (ФСН) је основана 1996. године¹ с циљем пружања широке подршке у областима образовања, културе, спорта, здравствене и социјалне заштите. Мисија фондације је произишла из личне посвећености Ставроса Ниархоса хеленизму, својој родној Грчкој, али и филантропским идејама које је гајио читавог живота.

Ко је био Ставрос Ниархос?

Рођен је 3. јула 1909. године² у Атини у породици која се бавила трговином житом. Породица потиче са Пелопонеза. Ставрос Ниархос је студирао право, а 1929. године улази у посао своје породице. Веома брзо схватио је да куповином сопственог брода може знатно да смањи трошкове транспорта и тако увећа зараду. У периоду познатом као „Велика депресија“ успева да купи шест бродова. Вероватно је само он веровао у успех који доноси будућност у тренутку када је цео свет поклекао под великим финансијским ломом. Баш је тако и било. Ставрос Ниархос је постао један од водећих бродовласника и самим тим један од најбогатијих људи планете, а не само своје родне Грчке. Дуги низ година управљао је једном од највећих приватних флота на свету са преко 80 танкера.

Ставрос Ниархос је током Другог светског рата служио у грчкој морнарици и учествовао са савезницима у операцији искрцавања у Нормандији. Носилац је неколико значајних медаља и ордена. Након рата наставио је са приватним пословањем у оквиру сопственог предузећа (Niarchos Group) основаног још 1939. године. Хеленско бродоградилште подиже 1956. године, оно прелази у државне руке 1985. године и то је један од најбољих примера приватне иницијативе која је директно помогла привредни развој државе. Сам Ниархос, који је имао глобални начин размишљања, остао је запамћен као један од најиновативнијих и најуспешнијих пословних људи 20. века.

Фондација је започела са радом 1996. године када је умро Ставрос Ниархос који је лично определио велики део средстава своје финансијске империје за рад будуће фондације. ФСН је једна од водећих приватних међународних филантропских организација која помаже и додељује бесповратна средства за рад и програме непрофитних организација које раде у области културе, уметности, спорта, здравства и социјалне заштите. Од

---

¹ Stavros Niarchos Foundation, <https://www.snf.org/en/about/history-mission/> (преузето 21. 10. 2019).

² Stavros Niarchos Foundation, <https://www.snf.org/en/about/history-mission/> (преузето 21. 10. 2019).

1996. године ФСН је издвојила више од 2,8 милијарди долара за преко 4.500 пројеката (грантова) за непрофитне организације у 124 земље света.

Суштина деловања ФСН је финансијска помоћ непрофитним организацијама или програмима који за циљ имају постизање широког, трајног и позитивног утицаја на друштво у целини. У истом смислу финансијски помаже и пројекте који подстичу јавно-приватну иницијативу и сарадњу која може довести до трајне добробити за заједницу.

Овде ће бити наведени само неки од највећих пројеката финансијске помоћи коју је пружила ФСН³:

– 2016. године издвојено је 150 милиона долара за оснивање Института Агора Фондације „Ставрос Ниархос” у оквиру Универзитета „Џон Хопкинс” у Балтимору у САД (Stavros Niarchos Foundation Agora Institute at Johns Hopkins University). Тиме је основан центар чији је циљ да промовише грађанско друштво и дијалог у свету.

– 75 милиона долара издвојено је потом за рад Универзитета „Рокфелер” у Њујорку (Rockefeller University New York, NY), светски познатој установи која се бави медицинским истраживањима.

– Преко 450 милиона долара уложено је у бројне здравствене институције и програме рада у Грчкој, а значајна средства опредељена су за рад хитних служби медицинске помоћи.

– ФСН посебно обраћа пажњу и помаже рад бројних библиотека, и у 2020. години очекује се поновно отварање дела Јавне библиотеке Њујорка (New York Public Library’s Mid-Manhattan Central Circulating Branch) која ће том приликом бити отворена као Библиотека Фондације „Ставрос Ниархос” (Stavros Niarchos Foundation Library).

Нама свакако најинтересантнији пројекат помоћи библиотекама и библиотекарству јесте пројекат Културног центра Фондације „Ставрос Ниархос” (Stavros Niarchos Foundation Cultural Center (SNFCC)) у Атини, у Пиреју. Укупна вредност овог пројекта премашила је износ од 860 милиона долара. У оквиру комплекса културног центра који је дизајнирао Ренцо Пијано (Renzo Piano), налази се нова зграда Националне библиотеке Грчке, зграда Грчке националне опере и парк „Ставрос Ниархос” који је дизајниран тако да у складу са строгим еколошким стандардима обогати тај део Пиреја. На површини од 21 хектара засађено је 16 врста различитог дрвећа, 161 жбун, као и бројне врсте трава и луковица.

³ Stavros Niarchos Foundation, <https://www.snf.org/en/about/history-mission/> (преузето 21. 10. 2019).

Цео комплекс осмишљен је као јединство мора, града и природе, а посвећен је култури и напретку људи. Архитекта је очито био инспирисан именом дела Пиреја у којем је саграђен Културни центар. Тај део Пиреја носи назив Калитеа, што у грчком језику значи „прелеп поглед”. Тако заиста и јесте. Када се лако попнете на сам кров здања које је спој стакла и челика, са крова се пружа у свим правцима прелепи поглед, без обзира да ли ће се посматрач окренути ка мору или ка граду. Уколико из даљине проматрате здање, намеће вам се мисао да гледате у веома модерни светионик огромних димензија, или још модернији Акропољ 21. века. Традиција античке Грчке је поштована у многим детаљима, а најочљивији је трг између здања библиотеке и опере који је на модеран начин заправо типична агора (централни трг) старогрчких полиса. Овај простор димензија 40 × 40 метара намењен је сусретима, културним дешавањима и спаја два здања репрезентујући тиме демократски дух отворености античких градова. Можда је и најважније нагласити да ће сва дешавања и сви културни догађаји који се планирају у оквиру Културног центра ФСН бити бесплатни за јавност.

Управо грчкој, а на сваки начин и светској јавности ФСН предала је Културни центар на коришћење 23. фебруара 2017. године. Ту није крај деловања ФСН у односу на нови Културни центар. Фондација је најавила да ће у наредних пет година помоћи рад Културног центра са око 53 милиона долара за различите трошкове, како програмске, тако и оперативне.

Сваке године планирано је одржавање Летњег фестивала Ностос (Summer Nostos Festival), као и Међународне конференције о филантропији (Annual International Conference on Philanthropy). Фондација је покренула низ догађаја под јединственим називом „Дијалози” где ће настојати да промовише рад различитих делатника који својим достигнућима могу бити прави узор заједници.

Управо „дијалог” је мотив развоја рада грчких библиотека и саме Националне библиотеке Грчке која је свој нови дом нашла у оквиру новог Културног центра ФСН. Библиотека се сместила на 22.000 квадратних метара и неколико спратова једног од два здања и по први пут добила отворена, јавна одељења са колекцијом књига за децу, тинејџере и одрасле. Све је свакако обogaђено бројним могућностима за истраживање, а интерактивни приступ је увео ову библиотеку дубоко у 21. век по начину на који је организована и по могућностима које пружа корисницима.

Било би неправедно да се не помену неке значајне бројке које су обележиле целу акцију пресељења Грчке националне библиотеке из старог, неокласицистичког здања у центру Атине (одмах поред Универзитета), у ово ново здање у Пиреју. Сам комплекс је као на „вратима Пиреја” и стоји

отворен према мору. С ових врата и врата библиотеке можете кренути ка отвореном мору, или пак ту можете наћи сигурну луку. Верујем дубоко да је овај сасвим лични утисак који се наметнуо аутору текста док је стајао на крову окренут према мору (треба нагласити да је кров Културног центра управо приступачан и намењен посетиоцима) можда у савршеном складу с идејом самог добротвора, као и са замислима архитекте.

Национална библиотека Грчке основана је 1832. године.⁴ У зграду поред Академије уселила се 1903. године. Након 114 година живота и рада у центру Атине покренута је комплексна операција пресељења која је почела у 2017, а завршена током 2018. године. Пресељено је 720.760 предмета из колекције Националне библиотеке. Свакодневно у периоду дужем од три месеца координиран је рад више од 100 људи. Остварено је 235 возњи камиона које су пратиле бројне полицијске снаге, као и целовити систем обезбеђења преноса културног блага. Како не би дошло до оштећења, направљене су специјалне полице на точковима чији је циљ био да максимално ублаже померање и вибрације приликом превоза. Само трошак пресељења износио је 489.800 евра, а Министарство за образовање, истраживања и верска питања Републике Грчке одвојило је новац у износу од 5.414.000 евра за целовиту акцију. Томе је додато и 5.000.000 евра донације ФСН⁵.

Замишљено, речено, учињено, а све у маниру најбоље традиције античке Грчке. Постигунта је апсолутна „синергија”, што у старом грчком језику у буквалном преводу значи „радити заједно”.

Даље, даље је будућност, свакако боља за „децу Пиреја”.

---

⁴ Georgios Glossiotis, Evgenia Vassilakaki, Eva Semertzaki, “Changing Greek libraries: A continuous dialogue”, *International Federation of Library Associations and Institutions* Vol. 45 (2) (2019): 69–80, DOI: 10.1177/0340035219845582.

⁵ Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, <https://www.snfcc.org/en> (преузето 21. 10. 2019).

Literatura:

1. Glossiotis, Georgios, Evgenia Vassilakaki, Eva Semertzaki. "Changing Greek libraries: A continuous dialogue", *International Federation of Library Associations and Institutions* Vol. 45 (2) (2019): 69–80, DOI: 10.1177/0340035219845582.
2. Stavros Niarchos Foundation, <https://www.snf.org/en/about/history-mission/> (преузето 21. 10. 2019).
3. Stavros Niarchos Foundation, <https://www.snf.org/en/about/founder/> (преузето 21. 10. 2019).
4. Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, <https://www.snfcc.org/en> (преузето 21. 10. 2019).

Dragan Milošević

The National Library of Serbia

dragan.milosevic@nbs.rs

STAVROS NIARCHOS FOUNDATION "Power and Power"

Abstract: The Stavros Niarchos Foundation (SNF) has existed since 1996. It continues the mission of dedication and support of its founder in the cultural, arts, sports, health, and social care fields. Stavros Niarchos, a well-known name in the business world, has donated large amounts of money for future work and donations in these areas. The National Library of Greece (NLG) and the Greek National Opera have been permanently hosted in the new complex of the Stavros Niarchos Foundation's Cultural Center (SNFCC) since 2018. All programs in the Cultural Center are free of charge for the visitors.

Keywords: Stavros Niarchos Foundation (FSN), Stavros Niarchos, National Library of Greece (NLG), Athens, Piraeus.

Примљено: 23. октобра 2019.

Прихваћено: 6. новембра 2019.

Прикази

Оливера Настић
 Библиотека града Београда
 olivera.nastic@gmail.com

UDK 02:061.2(100)"2019"(049.32)

IFLA WORLD LIBRARY AND INFORMATION CONGRESS
85th IFLA General Conference and Assembly, Libraries:
dialogue for change,
24–30 August 2019, Athens, Greece

Деценијама уназад IFLA WLIC јесте највећа међународна конференција библиотекара. Под слоганом *Библиотеке: дијалог за промене* (*Libraries: dialogue for change*), окупило се више од 3.300 делегата из преко 130 земаља у Атини, на 85. годишњу конференцију Ифле¹. У периоду од 24. до 30. августа наступило је више од 500 говорника на око 250 сесија, приказано око 200 постер сесија и одржано 30 састанака. А непосредно пре саме конференције одржано је око 20 предконференција (сателитских програма) и то највише у Грчкој: на острвима Крфу и Самосу, у Атини, Пиреју, Солуну; а потом у градовима окружења: у Риму, Загребу, Београду, Берлину, Бечу и Франкфурту. Требало је да буде и у Александрији, али је отказано. Пре саме конференције одржана је радионица „Нових професионалаца” (New Professionals Special Interest Group) под називом „IFLAsamp #7” у трајању од два дана. Првог дана је одржана радионица у библиотеци Илиопули (The Municipal Library in Ilioupoli)², коју је посетила и Глорија Перез-Салмерон, председница Ифле. Другог дана одржана је библиотека олимпијада на једној од плажа у близини Атине. Учесници „IFLAsamp #7” били су библиотекари из различитих делова света: Аргентине, Аустралије, Француске, Пољске, Хрватске, Сирије, Србије, Румуније итд.

Предавања и сесије, као и поједини састанци управе Ифле, током конференције одржани су у Мегарон центру (Megaron Athens International

¹ IFLA, „IFLA World Library and Information Congress, 83rd IFLA General Conference and Assembly, 24–30 August 2019, Athens, Greece, Libraries: dialogue for change”, <https://2019.ifla.org/> (preuzeto 16. 10. 2019).

² The Municipal Library in Ilioupoli, <http://www.politismos-ilioupoli.gr/> (preuzeto 17. 10. 2019).

Conference Centre) (MAICC)³, док су разни састанци комитета (Standing Comettee) и одбора одржавани на Атинском колеџу НАЕФ (Athens College. Hellenic-American Educational Foundation)⁴.

Током саме конференције и касније организоване су посете и оби-лазак самог града Атине и библиотека⁵. На тај начин је омогућено да се посете библиотеке широм Грчке и да се учесници конференције упознају с њиховим радом.

Библиотекарима који нису били у могућности да присуствују кон-ференцији, као и онима са густим распоредом, омогућено је да једанаест најважнијих сесија прате уживо (live streaming). На овај начин им је омо-гућено да добију информације из прве руке и то углавном о иницијативама које је ИФЛА покренула, ради изградње јачег и глобално уједињенијег круга библиотекара, као и да науче више о сталним изазовима и могућнос-тима с којима се суочавамо у раду, и то директно од стручњака. Комплетно снимљене сесије још увек су доступне бесплатно.⁶

Током узбудљиве недеље одржавања конференције најављено је низ интересантних и значајних докумената и дешавања, попут нове Ифлине стратегије (IFLA Strategy 2019–2024)⁷ и увођење нових функција Глобалне визије (Global Vision Ideas Store)⁸. Али, како је рекао Гералд Лајтнер, гне-рални секретар Ифле, који је позвао библиотекаре на акцију, да „палица” прелази у руке библиотекара и да од њих самих, као и акција које ће пре-дузимати, зависи даљи развој глобалне визије библиотекарства. Стратегија је истовремено мапа за будућност и позив за акцију. Даће нови правац за рад Ифла професионалним одборима и управи. Такође пружа референце за оне који подржавају библиотеке, као и корисницима библиотеке, да ускладе своје могућности кроз заједничку сарадњу.

Према добро познатој WLIC пракси, да би се одморили и упознали културу земље у којој се одржава конференција, ове године – грчку кул-туру, за делегате је одржано Културно вече на половини напорне радне недеље. Ставрос Нијархос фондација (The Stavros Niarchos Foundation)

³ Megaron, <http://www.maicc.gr/en/> (preuzeto 16. 10. 2019).

⁴ НАЕФ, <https://www.haef.gr/en/AboutUs> (preuzeto 17. 10. 2019).

⁵ IFLA, „Library Visits Programme”, <http://www.maicc.gr/en/> (preuzeto 16. 10. 2019).

⁶ IFLA, „Live streaming of IFLA WLIC 2019”, <https://2019.ifla.org/live-streaming/> (preuzeto 17. 10. 2019).

⁷ IFLA, „IFLA Strategy”, <https://www.ifla.org/strategy> (preuzeto 16. 10. 2019).

⁸ IFLA, „Thousand of ideas now at your fingertips on the IFLA Global Vision Ideas Store”, <https://www.ifla.org/node/92410> (preuzeto 16. 10. 2019).

спонзорисала је и обезбедила простор за то вече. Учесници су били импресионирани архитектуром и простором Културног центра Ставрос Нијархос фондације (Stavros Niarchos Foundation Cultural Center)⁹, у коме је осим опере смештена и нова Национална библиотека Грчке. Она је специфична не само по архитектури, већ и по томе што дозвољава својим корисницима да износе публикације из зграде! Ту су учесници могли да уживају у доброј храни, предивном погледу са крова зграде на луку Пиреј, Акропољ и целу Атину, све пропраћено уз звуке познате групе „Estoudiantina, Greek Folk Dancing by the The Lykeion ton Hellenidon”.

Наша земља је и ове године имала тридесетак представника и то из: Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић”, Народне библиотеке Србије, Библиотеке града Београда, Библиотеке „Милутин Бојић” из Београда, Филолошког факултета Универзитета у Београду, Народне библиотеке „Радислав Никчевић” из Јагодине, Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис” из Чачка, Библиотеке „Димитрије Туцовић” из Лазареваца, Градске библиотеке Панчево, Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” из Краљева, Универзитетске библиотеке „Никола Тесла” из Ниша и Универзитетске библиотеке у Крагујевцу. Већина колега је, као део пројекта Библиотекарског друштва Србије „Српски библиотекарски путу. Хиљаду километара хиљаду идеја”, путовала организованим превозом од Београда до Атине и назад. У повратку је била организована посета Градској библиотеци у Верији (Veria Central Public Library).¹⁰ Појединци су имали учешће на конференцији: као излагачи, као аутори постера, као чланови појединих комитета (Standing Committee), а и ове године су српски библиотекарски имали свог представника у редовима волонтера. На конференцији је било око 300 волонтера из целог света, а највећи део је био из земље домаћина. Волонтери, видно обележени у црвеним прслучима, били су на различитим задацима и обавезама у току трајања конференције, расположени и на услузи учесницима.

Генерална Скупштина и сесија затварања, одржавају се последњег дана конференције је и уједно су најважнији делови конференције. Пошто је Гералд Лајтнер поднео годишњи извештај за предходну годину (Annual Report of 2018)¹¹, додељене су награде и признања¹² истакнутим члановима

⁹ Stavros Niarchos Foundation Cultural Center, <https://www.snfcc.org/en> (преузето 16. 10. 2019).

¹⁰ The Central Public Library of Veria, <https://www.libver.gr/> (преузето 17. 10. 2019).

¹¹ IFLA, „IFLA Annual Report”, <https://www.ifla.org/publications/ifla-annual-report> (преузето 16. 10. 2019).

¹² IFLA, Honours and Awards at the IFLA WLIC 2019 Closing Session. <https://2019.ifla.org/honours-and-awards-at-the-ifla-wlic-2019-closing-session/> (преузето 16. 10. 2019).

Ифле, којих има око 1.500 из 150 земаља света, као и за најбољи постер¹³. Сама сесија затварања је такође интересантна јер се на њој, сваке друге године, одржава смена новог председника (new President) и новоизабраног (President-elect), као и Управног одбора Ифле. Ове године своју дужност је досадашња председница Глорија Перез-Салмерон (Glòria Pérez-Salmerón) из Барселоне предала Кристини Мекензи (Christine Mackenzie) из Мелбурна. Исто тако је постављен и нови Управни одбор (Governing Board)¹⁴. Једна од најишчекиванијих вести сваке године јесте објава где ће бити следећа конференција. Због претходних најави знало се да ће 2020. године бити у Даблину, у Ирској,¹⁵ под слоганом „Inspire, Engage, Enable and Connect”. Али било је дилема где ће бити 2021, пошто је најављена конференција на Новом Зеланду већ отказана, тако да је за већину било изненађење да ће 2021. године бити одржана у Ротердаму, у Холандији.

Учествовати на овој међународној конференцији, као волонтер и као један од аутора постера, омогућило ми је присуствовање великом броју предавања и сесија и упознавање са библиотечком праксом, као и размена идеја са колегама из целог света. Што се тиче сесија, не бих издвајала ни једну посебно, јер свако од нас има своја интересовања зависно од типа библиотеке у којој је запослен. Овде се могу чути и видети колеге из свих типова библиотека, који ће радо поделити своја искуства са вама. Тако да је ово било једно значајно искуство и подстицај за рад на осавремењивању услуга које пружамо корисницима наших библиотека. Котизација за учешће је веома висока, и због тога велики број колега одустаје. Постоје могућности како обезбедити одлазак на Ифлу, могуће је пријавити се као волонтер и на тај начин бити ослобођен плаћања котизације, а притом учествовати и присуствовати свим сегментима конференције када ниси на радној дужности. Али постоје и разни грантови који омогућавају ослобађање котизације или покривање дела трошкова. Због тога бих препоручила колегама који желе одлазак на конференцију Ифле да прате њихов сајт или да се пријаве на мејлинг листу, на тај начин ће бити упознати са свим дешавањима у вези предстојеће конференције, као и о грантовима. Јер ово је једно стварно непоновљиво искуство, наћи се међу хиљадама библиотекара из целог света.

¹³ За најбољи постер је проглашен „Every good adaptation is also an innovation” аутора Дона-таса Кубилиуса из Литваније.

¹⁴ IFLA, „Governing Board”, <https://www.ifla.org/node/92180> (preuzeto 16. 10. 2019).

¹⁵ IFLA, „IFLA WLIC 2020”, <https://2020.ifla.org/> (preuzeto 16. 10. 2019).

Милица Матијевић
Библиотека „Димитрије Туцовић”,
Лазаревац
milica.biblioteka@gmail.com

UDK 02:061.2(100)(497.11)"2019"(049.32)

МЕЂУНАРОДНА САТЕЛИТ КОНФЕРЕНЦИЈА ИФЛИНЕ СЕКЦИЈЕ ЗА РАД СА ДЕЦОМ И МЛАДИМА

Народна библиотека Србије у Београду 21. и 22. августа била је домаћин међународне Сателит конференције Ифлине Секције за рад са децом и младима. Конференција је организована у сарадњи с овом секцијом и уз помоћ и подршку колега из мреже јавних библиотека Србије. Окупила је више од 80 учесника из земље и света.

Тема ове конференције била је Нови библиотечки професионалци за децу и младе (New Library Professionals for Children and Young Adults). Конференција је покушала да да одговор на увек актуелно питање: „Шта значи бити дечји библиотекар данас?”. Циљ конференције је био размена иновативних идеја и успостављање сарадње.

Међународни и домаћи стручњаци из области рада са децом и младима током два дана конференције имали су прилике да размене искуства, знања и истраживања из области библиотекарства за децу и младе, расправљају о јачању компетенција запослених у библиотекама увођењем нових начина рада и учења, као и о утицају професије на креирање нове публике у библиотекама. Разговарало се о изазовима с којима се сусрећу млади професионалци данас. Међународна конференција као што је била ова одлична је прилика да се прикажу у пуном обиму специфичности локалних библиотека, али и да се освоје нови простори за промоцију и размену идеја, знања и подршке.

Првог дана конференције, 21. августа, у Дечјем одељењу Библиотеке града Београда „Чика Јова Змај” одржана је радионица Playful Learning in the Children's Library. На радионици су представљене активности дечјих одељења Библиотеке града Београда и приказани примери добре праксе. Учесници, библиотекари из више европских земаља, региона и Србије

имали су прилику да на интерактиван начин упознају моделе рада са децом и младима. Радионица је имала за резултат јасније сагледавање библиотечких услуга потребних најмлађој и најзахтевнијој корисничкој групи.

Другог дана конференције у Народној библиотеци Србије петнаест признатих стручњака из Русије, Финске, Турске, Републике Српске, Хрватске, Црне Горе и Србије представили су своје виђење положаја и улоге библиотекара за децу данас.

Присутне учеснике поздравили су Драгана Милуновић, заменица директора НБС и Јорун Систад, председница Ифлине Секције за рад са децом и младима. У свом обраћању Јорун Систад је укратко представила ову секцију, њену организациону структуру, циљеве деловања, партнерске организације и програме. Говорила је и о три најзначајнија пројекта ове секције: Свет кроз сликовнице, Сестринске библиотеке, и посебно о најновијем, Најбоље праксе. Неопходно је да библиотекари и други људи који раде с децом и младима широм света деле своје знање и користе искуства других. На ЈуТјуб каналу Секције прикупљају се и приказују најбољи примери из праксе библиотечких услуга за децу и младе.

Велики део свог излагања посветила је Ифлиним смерницама за библиотечке услуге за децу од нула до осамнаест година. Чланови секције започели су пројекат ревизије смерница који траје већ три године. Одбор се сложио да ће старосна група обухваћена ревизијом бити од 0 до 18 година. То значи да ревизија смерница није заменила само смернице за библиотечке услуге за децу (2003), већ и за бебе (2007) и младе (2009). У Куала Лумпуру 2018. представљена је коначна верзија смерница коју је одобрио Стручни комитет Ифле. Осим кратког погледа на садржај и могућности које доноси у унапређењу библиотечких услуга за децу у јавним библиотекама, Јорун Систад је кроз низ примера показала како она види могућност примене тих смерница у раду библиотека у руралним подручјима у Норвешкој. Представљајући библиотеку у којој ради, говорила је и о процесу реструктурирања општина и региона у Норвешкој и на који начин се то рефлектује на рад библиотека и библиотекара. За сам крај предложила је „известан поглед препун оптимизма” којим се из постојећих ресурса остварује максимална добит захваљујући „магији библиотека”. Инспиративан говор завршила је позивањем да се осврнемо око себе и ослонимо на своје колеге.

Сателит конференција Ифлине Секције за рад са децом и младима била је изванредна прилика да српске библиотеке представе програме и пројекте посвећене раду са децом и младима. На позив који је организатор упутио свим матичним библиотекама у Србији одазвало се тринаест библиотека које су у оквиру изложбе “Library, Space of Childhood Joy” пред-

ставиле најбоље примере из рада са децом и младима. Покушавајући да образложе зашто библиотеке сматрамо местом дечје радости, Ана Милутиновић и Јасна Бркић су направиле својеврсну панораму библиотечких услуга за децу и младе у библиотекама у Србији. После њиховог уводног излагања у холу испред Централне читаонице Народне библиотеке Србије свечано је отворена ова изложба.

На изложбеним паноима су представљени програми за децу и младе који се одвијају на дечјим одељењима широм Србије – у Београду, Новом Саду, Бору, Димитровграду, Зрењанину, Кикинди, Књажевцу, Лазаревцу, Пожаревцу, Сомбору, Суботици, Ужицу и Чачку.

Рад Руске државне библиотеке за младе представила је Марина Закхаренко, заменик директора. Треба рећи да је руска делегација на овој конференцији била веома бројна и да је изазвала велику пажњу свих домаћих учесника. Излагање Марине Закхаренко о библиотекама за младе и младим библиотечким професионалцима драгоцено је на много начина. Оно нам даје увид у један организован систем подршке активностима младих библиотекара, упућује нас на формалне, али и суштинске механизме којима се унапређује професионални развој и креативност, помаже у прилагођавању, креира интеракција и размењује пракса. Захваљујући томе активност младих библиотекара постаје све запаженија последњих година, одржавају се регионални и међурегионални форуми, конференције, лабораторије и други догађаји, укључујући и виртуелне. Нови професионалци учествују у великим националним форумима за младе.

Марина Закхаренко је и председавајућа Секције за библиотечке услуге за младе Руске библиотечке асоцијације којој је седиште у Руској државној библиотеци за младе. Секција за младе подржава догађаје у руским регионима које су покренули млади библиотекари. Многи догађаји су осмишљени као едукативни, како би помогли учесницима да уче једни од других. Секција је саставила Регистар омладинских библиотечких организација и ради на приручницима за стручна удружења младих библиотекара. Сваке године, у оквиру Конгреса Руске библиотечке асоцијације, Одсек за младе одржава свечану церемонију под називом Постани професионалац.

Учешће наших колегиница из Библиотеке града Београда на Првом међународном симпозијуму дечјих библиотека одржаном у новембру прошле године у Невшехиру у Турској било је добар импулс да ове године на Сателит конференцији једна од учесница буде и Асуман Несибе Гок, наша колегиница из Измира. У свом раду она је представила услуге на примеру пет јавних библиотека и библиотека за децу изабраних од 37 јавних библиотека у Измиру. Говорећи о раду ових библиотека и широком

спектру услуга које пружају деци, изнела је велики број информација о просторним условима, запосленима и буџету ових пет библиотека. Занимљив је био приступ теми и инсистирање на чињеници да су деца богатство једног друштва, највредније особе за своју породицу и жива заоставштина за будућност. У потрази за ресурсима који би били најкориснији за њихову децу родитељи виде библиотеке као најприкладнија места. Асуман Несибе Гок наглашава да доживотно учење, развијање читалачких компетенција, социјална инклузија у библиотеци нису само празне речи, већ су библиотеке прави партнери деце и родитеља.

Први блок излагања завршила је Драгана Божић из Дечјег одељења Градске библиотеке у Новом Саду, представила је програм Заједно у библиотеци који окупља девојчице од 11 до 14 година. Општи циљ програма је стварање генерације интелектуално радозналих и емпатичних жена. Програм се састоји из низа различитих радионица, разговора, дебатних клубова који су фокусирани на теме из свакодневног живота које такође можемо пронаћи у литератури за децу и младе. Овај несвакидашњи програм био је нека врста увода у серију излагања домаћих стручњака из области рада са децом и младима.

Владимир Арсенић и Маја Качарић из Градске народне библиотеке „Жарко Зрењанин” у Зрењанину говорили су о четири врсте активности у библиотеци: традиционалним, радионичарским, новим и експерименталним програмима. Било је занимљиво чути о развојном путу библиотеке од Песничке штафете до Живе библиотеке. Оно што није било изричито речено, али је провејавало кроз цело излагање, јесте да зрењанинска библиотека има велики број креативних стручњака који деци и младима нуде најразличитије програме.

О потенцијалима дечјих библиотека у малим срединама, библиотекама са скромном опремом, али великом жељом да привуку што више деце и тинејџера говорила је Јелка Панић, директор библиотеке „Божидар Кнежевић” из Уба. Ослањање на људе као главни ресурс, али и на добру припрему, прецизно планирање, подстицање мотивације код корисника и запослених, по речима Јелке Панић, кључ је за одрживост наше делатности данас.

Из школске библиотеке ОШ „Душан Јерковић” из Ужица на Сателит конференцији учествовале су Мирјана Радовановић Пејовић, Ана Дуковић и Марина Јевтић. У свом раду представиле су неколико школских пројеката библиотекара и група наставника који се реализују захваљујући преданом раду и идејама школских библиотекара. Ова врста активности омогућава ученицима савремен, активан и креативан рад. Увођењем таквог модела

ваннаставних активности ученици препознају школску библиотеку као место квалитетног провођења слободног времена.

О Папир позоришту, које може бити одлично помагало за задржавање концентрације деце, говорила је Рита Флеис из Градске библиотеке у Суботици. Шта све могу папирни пејзажи и како они помажу да се научи историја и култура друге земље и народа на матерњем језику тих земаља била је централна тема једног од најатрактивнијих излагања Сателит конференције.

Дуња Бркин Трифуновић из Народне библиотеке „Јован Поповић” из Кикинде представила је трејлере као иновативан програм подстицања младих корисника да користе библиотечку грађу. Посебан осврт у раду чине препоруке колегама који раде с овом захтевном групом корисника у којима се она залаже за проактиван приступ и унапређење информатичких вештина.

Сасвим другачију енергију у конференцију унело је излагање колегиница Јелене Калајџије и Снежане Стевић из Народне библиотеке „Филип Вишњић” из Бијељине. Оне су представиле Лутвид фест и причу која иде уз ту манифестацију. Циљ је окупљање деце из различитих градова и земаља у размени искустава из читања, као и прикупљање посебних фондова некњижног материјала: луткарства и трејлера о књигама. Новина у презентацији је то што је била подржана луткама и децом.

У поподневним сатима конференција је настављена излагањем гошће из Градске библиотеке из Тампере у Норвешкој. Мерви Хајтенин нам је представила три најновије услуге које ова библиотека пружа својим младим корисницима. Из изнетих примера види се како су библиотекари традиционалне услуге прилагодили савременом добу и новом профилу корисника. Услуге су све више виртуелне и онлајн, а за креирање тих услуга користе се или бесплатне платформе или све библиотеке у Финској купују исту лиценцу. Иначе, библиотека у Тампери је једна изузетно занимљива грађевина у облику пужа и недостајало ми је у излагању више слика из саме библиотеке.

У име колега из Хрватске о дигиталном приповедању говорио је Бојан Лазић. Овај занимљиви рад говори о новим приступима причању прича које је донела дигитална еволуција. Дигитално приповедање подразумева другачију наставу: ученик је у центру, наставник постаје ментор, а теме којима се бави повезане су са стварним светом. Приче су стварне и засноване на размишљању о животним искуствима. Библиотекари који раде са ученицима требало би да се „одвоје” од фокусирања на „ученике” и уместо тога треба да размотре искуства и тежње тих људи у целисти.

Поподневни блок излагања затворила је Јелена Калајџија која је имала излагање и на тему креативне потрошње културе.

На самом крају приказана су два филма о раду две изузетне библиотеке. Прво је свој филм „Радионица осмеха” о раду са децом у мултикултуралној средини представила Елизабета Георгиев из Народне библиотеке „Детко Петров” из Димитровграда а потом су Јелена Дуковић, Маријана Лазић и Ана Станојевић из Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис” из Чачка представиле филм „Читајмо наглас деци у библиотеци”.

Уз изузетно богат стручни део програма, учесници конференције обишли су зграду и упознали услуге и фондове Народне библиотеке Србије. Конференција је завршена успешном дискусијом, након које је уследила међународна размена публикација између Руске државне библиотеке за младе из Москве и Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис” из Чачка.

Конференцији је присуствовала веома бројна делегација Ифлине Секције за рад са децом и младима. Према њиховим речима, овај стручни скуп показао је висок ниво професионалности у раду библиотекара у Србији, и задао високе критеријуме у организацији и реализацији сличних међународних догађаја.

На маргинама скупа, као пратећи програм, организована је шетња Трагом Народне библиотеке Србије, уз стручно вођење, као заједнички програм за учеснике обе сателитске Ифлине конференције које су ове године одржане у Београду.

Драгана Милуновић
Народна библиотека Србије
dragana.milunovic@nb.rs

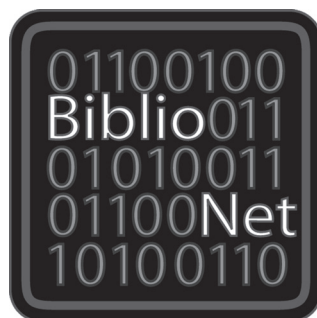
UDK 02:005.745(497.11)"2019"(049.32)

13. ГОДИШЊИ СТРУЧНО-НАУЧНИ СКУП ЗАЈЕДНИЦЕ МАТИЧНИХ БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ

*Елекџронска грађа и извори у библиотекама
Вршац, 4–6. септембар 2019*

Заједница матичних библиотека Србије и у 2019. години организовала је традиционални стручно-научни скуп Библионет, овога пута на тему *Елекџронска грађа и извори у библиотекама*. Домаћин скупа била је Градска библиотека у Вршцу, а покровитељ скупа Министарство културе и информисања Републике Србије.

Развој информационог друштва и пораст броја електронских информација, условили су и нужност прилагођавања библиотека насталим променама које се огледају у прихватању и разумевању електронске грађе и извора које треба да прикупљају, чувају и издају на коришћење. Присуство електронске грађе и извора у библиотекама донело је низ нових отворених питања која се односе, пре свега, на принципе обраде информација у електронском облику, али и на њихово дуготрајно чување. Наиме, честа промена формата, врсте медија на којима су информације садржане, као и несталност интернет адреса онлајн издања, отварају питање обезбеђивања начина да садржај који је на њима похрањен остане приступачан и након застаривања машина и софтвера за репродукцију, приступ и препознавање садржаја, као и пропадљивости медија на којима су изворно произведени. Производња електронских публикација у специјализованим форматима карактеристичним за е-издаваштво и однос библиотека и издавача у овој области, обрада и чување информација садржаних на

платформама које представљају помоћна средства у настави, архивирање веб садржаја, проблеми у прикупљању, чувању и коришћењу електронског обавезног примерка електронских публикација (електронске грађе и извора), недостаци у примени актуелне законске регулативе која уређује ову област, као и њено осавремењавање, представљају окосницу у оквиру које су отворена питања која се тичу уређивања ове области и утврђивања даљег правца развоја у оквиру библиотекарске струке.

Значај теме огледа се у покушају да се направи прегледна студија досадашњих постигнућа у области рада са електронском грађом и изворима у библиотекама, али и да се обезбеди проблемски приступ овој теми, с обзиром на чињеницу да је досадашња пракса показала да су искуства недовољна, да је пракса неуједначена и да постоје бројна отворена питања код библиотекара која се тичу односа према грађи у електронском формату.

Радови су проблематизовали питања у вези са форматима електронских књига, историјатом њиховог настанка, као и настанка читача за њихову репродукцију; настанком, улогом и проблемима е-издаваштва; принципима и проблемима у вези са коришћењем е-књига у библиотекама; законодавством, продукцијом, библиографском контролом и депоновањем, стандардима и обрадом свих врста е-грађе у библиотекама; местом е-публикација у библиографији; врстама дигиталних аудио-докумената: начином коришћења, приступа, техничким својствима, начинима коришћења у библиотекама, постојећим и потенцијалним новим корисничким групама, као и техничким захтевима за трајно чување; принципима и проблемима у вези са обрадом и чувањем „рукописне“ грађе рођене у е-формату; проблемима обраде и коришћења електронских уџбеника као специфичног новог наставног средства; принципима и проблемима у вези са прикупљањем и чувањем електронског обавезног примерка публикација; принципима и проблемима у вези с архивирањем веба, као и појмом дигиталног културног добра.

На скупу су учествовали гости из региона, Алеш Клемен из Местне књижнице у Љубљани и Вишња Цеј и Јања Марас из Градске књижнице Загреб, као и Петер Хауслајтнер из Универзитетске библиотеке у Братислави. По позиву, на скупу су учествовали и Дејан Масликовић, помоћник министра културе задужен за развој дигиталне инфраструктуре, који је представио пројекат изградње државног дата центра за који је планирана стратешка улога у дуготрајном чувању електронских података, као и Гојко Божовић испред издавачке куће Архипелаг који је говорио о искуствима у области е-издаваштва.

Традиционално, на скупу је додељена награда „Ђура Даничић“ за допринос развоју библиотекарства и културе у целини, а коју су ове године поделили Милорад Вучковић из Народне библиотеке Србије, Новка Шокица-Шуваковић из Библиотеке Матице српске и Драган Којић из Градске библиотеке у Новом Саду.

Домаћин скупа организовао је обилазак културних знамености града, као и посету Манастиру Месић.

Небојша Ковачевић
Народна библиотека Србије
nebojsa.kovacevic@nb.rs

UDK 026/027:351.751.5(049.32)
026/027:098.1(049.32)
098.1(049.32)

ЈЕДАН (П)ОПИС „ПОДРУЧЈА БОРБЕ”

Дејан Вукићевић, *Non imprimatur или цензура у библиотекар-
стџву и издаваштџву*, Обреновац – Лазаревац, 2019

Има код др Дејана Вукићевића, књижевника, библиотекара, библиографа (код сваког од тих необичних ликова) велике дисциплинованости, о чему сведоче тако бројне библиографије, зналачки урађене студије и списи, али има и детаља, ироније, скепсе, склоности ка бизарном, апсурдном и несвакидашњем, па, на крају, додуше ретко и кратко, и неке наде. Зато се отварајући лепу и темељно и пажљиво графички уређену књигу о цензури, попут онога провинцијалца Моме Капора из наше младости, с одређеном несигурношћу питамо: „У какво ли ћу време сада изронити?” Хоће ли Вукићевићева књига дати неке одговоре о нашем времену и о свим (могућим) временима?

Већ у *Предговору* Вукићевић библиографски прецизно даје обресе феномена цензуре којим се у књизи бави и јасне назнаке свог метода. И поред овог објективистичког приступа, аутор не дозвољава да тема која је по природи историјска и хронолошка буде лишена извесне дражи субјективног, па унутрашњу нужност или аристотеловски телос ове књиге пореди са фаталношћу инфекције, а њену привлачност са пламеном заразе.¹ Ипак, јасно се ограничавајући на библиотекарство и издаваштво, с посебним акцентом на ово прво, аутор антиципира могуће опасности бављења овом темом која је, као историјски преглед, заиста „безобална”.²

Тако прва асоцијација може бити потпуно уелбековска – Вукићевић самим приступом библиографски прецизно дефинише „подручје борбе”, а та

¹ Дејан Вукићевић, *Non imprimatur или цензура у библиотекарстџву и издаваштџву* (Обреновац: Библиотека „Влада Аксентијевић”; Лазаревац: „Димитрије Туцовић”, 2019), 3.

² Вукићевић, *Non imprimatur или цензура у библиотекарстџву и издаваштџву*, 3.

јасна свест се показује кроз саму структуру књиге: од појмовних утемељења, облика, историјског прегледа цензуре, домаћих и страних „случајева”, Вукићевић нас води до саме „борбе”, „бисера бешчашћа”, улоге библиотека и библиотекара. Посебно место посвећује односу цензуре и библиографије, којим се бави с пуном посвећеношћу једног љубитеља комплетног и потпуног пописа књига и идеја (а тиме заправо и људи и њихових живота). Резултат ове „библиографичности” приказа се испољава и на самом крају књиге: оно што је опрезно названо *Цензура – грађа за библиографију* биће од велике користи свакоме ко се у будућности позабави овом темом. Говорећи о будућности цензуре Вукићевић се држи хронологије (наслов је *Двадесет и први век*) и не бави се експлицитно новим облицима цензуре о којима у *Појовору* говори Маријан Довић (економском цензуром, хипертрофијом самоцензуре, променом парадигме у „парадигму брисања” преко „fake news-а”, злоупотребом и инфлацијом информација, новим идеолошким концептима „правоверности”), али се чини да погађа у срж проблема једноставном формулом: „Цензура се, тако, селила заједно са центрима моћи.”³ Ово је заиста поуздан лакмус папир и за нека будућа времена и за најсигурније препознавање цензуре, како год је назвали и ма како је узвишено описали, попут Патриотског акта који се непосредно односи на библиотеке.

Поред објективистичког и историографског стила који служи да се ни један, по мишљењу аутора за тему цензуре битан детаљ не пропусти, већ самом фрагментираношћу књиге на посебне делове/поглавља појављује се и други ток, интимнији, људскији, ослоњен на „случајеве” (понекад хармсовски упечатљиве) и примере, који чини да се књига о озбиљној и стручној теми чита без напора, као својеврсна новела о судбинама. Док нас Вукићевић-библиограф спретно води од поглавља до поглавља, писац у њему успева да одржи тензију читања, нашу жељу да кроз низ прича тема добије некакво разрешење. Оно је, наравно, само делимично и библиографски домишљато: не у завршном поглављу конвенционалног наслова *Закључне мисли*, већ пре у поменутој *Грађи за библиографију*.

Своју позицију Вукићевић не описује само ставовима, коректним и очекиваним од једног библиографа и књижевника, већ пре свега избором грађе и извора. Овај избор је за сам текст помало необичан, јер се осим домаћих (у најширем смислу схваћених), претежно користе руски извори, на шта сам аутор скреће пажњу.⁴ Осим ноторне чињенице о обиму и зама-

³ Вукићевић, *Non imprimatur или цензура у библиошекарству и издаваштву*, 104.

⁴ Вукићевић, *Non imprimatur или цензура у библиошекарству и издаваштву*, 5.

ху цензуре у руској и совјетској историји (и историографији), ово донекле може замаглити општи карактер цензуре и сугерисати неке идеолошке закључке.

Као што и сам Вукићевић кроз историјски преглед показује, ствари ипак нису тако једноставне. Цензура, као специфичан случај репресије, не станује само на једној адреси. Адам Гопник, амерички писац и колумниста *Њујоркера* у тексту о америчким затворима каже: „Уопштено говорећи, више људи се налази под надзором затворских чувара у данашњој Америци – више од шест милиона – него што је било у Стаљиновим гулазима, на њиховом врхунцу. Град затворених и строго чуваних, Град затвореника, сада је други по величини у САД.”⁵

Проблематизовањем појма самоцензуре (посебно у издаваштву и што је још ређе разматрано и тиме драгоценије, у библиотекарству) Вукићевић се приближава питањима о психологији и антропологији цензуре, а тиме чини бесмисленим идеолошке концепте и идеолошке бајке о „царству слободе”. Да не пати од ове врсте наивности, Вукићевић показује и кроз поглавља *Ариуменџи за цензуру* и *Свејла сџрана цензуре*. Издвајајући формалне (нпр. попуњавање фондова, обавезни примерак или повећана тражња за делом) и суштинске (аксиолошке – заштита вредности једног друштва и човечанства) аргументе за цензуру, аутор даје комплексну слику проблема. Ако пажљивије проучите понуђену библиографију на крају књиге, под бројем 132, пронаћи ћете и текст о поступку цензуре страних књига⁶ Фјодора Ивановича Тјутчева, чувеног песника и главног цензора у једном периоду царске Русије. Сасвим довољна назнака да се читалац запита о релативности и варљивости слободе стваралаштва: да ли је има више у времену у коме цензорске маказе држи један Тјутчев или у коме царује (привидна) слобода простаклука, ријалити програма и Твитер-демократије?

Библиотекари ће се у књизи Дејана Вукићевића вероватно највише задржати на поглављима о цензури у библиотекама (у свету и посебно код нас) и у библиографијама. Инстистирањем на историји ових проблема Вукићевић се не показује само као истински библиотекар и библиограф – насупротив форми историчности као оквиру излагања, он је савремен. Ако је суштина библиографије да сачува, да неког и нешто заштити од заборавана можда једини начин којима је људима то могуће, у духу „заједничког

⁵ Adam Gopnik, *Amerika iza rešetaka*, Peščanik.net, <https://pescanik.net/amerika-iza-resetaka/>, 12. 5. 2012 (преузето из часописа *The New Yorker*, 30. 1. 2012) (приступљено 1. 11. 2019).

⁶ Вукићевић, *Non imprimatur или цензура у библиотекарству и издаваштву*, 141.

дела” генерација и „васкрсења очева” московског библиотекара Николаја Фјодорова, јасно је зашто је Вукићевић тако осетљив на белине (или црнине) у библиографијама, на непописана и изостављена дела и људе. Он показује да *damnatio memoriae*⁷ није далеки и егзотични римски обичај, већ ефикасан механизам који делује кроз историју. И не само то – ова забрана сећања је, као што смо већ видели кроз сугестију М. Довића, могући модел и парадигма цензуре будућности. Додуше, овога пута не кроз редукцију и ограничење, већ кроз хиперпродукцију и обесмишљавање сваког сећања.

Већ је речено да књига Дејана Вукићевића по својој структури прати два тока: ток историје и ток приче. Као у свакој доброј причи, код Вукићевића се појављују многи именовани и безимени јунаци. Код домаће цензуре, Вукићевић је из мноштва издвојио суђења Ивану Ивановићу и Гојку Ђогу. Поред значаја ових процеса, сигурно је да се ради и о догађајима који су веома познати у јавној сфери и медијски обрађени, а о њима постоје читави томови материјала. У будућности, можда би кроз неке друге историје/приче било занимљиво пратити мање познате, скрајнуте случајеве цензуре и неке друге јунаке, попут Милана Младеновића (од Лужице), против кога се процес одвијао скоро паралелно и нешто касније од процеса Гојку Ђогу, или Слободана Томовића, филозофа и професора универзитета. По својој склоности за детаљ, тренутак и необично, Дејан Вукићевић би вероватно био прави човек за тај посао. Из овог следи очекивање да овај историјски преглед није крај Вукићевићевог бављења овом „безобалном” темом.

На крају, из књиге др Дејана Вукићевића пажљив читалац може научити много више од просте хронологије или декларативног залагања за слободу човека/књиге/библиогека ... Научиће да места целата и жртве често није једноставно одредити, да цензори често постају цензурисани (као у случају папске самоцензуре сопствених дела), да библиотекари такође имају „специјалне фондове”, а да су цензори некада креативни, а библиографи често уплашени и послушни.

Није то релативизација истине, већ би се пре могло назвати мудрошћу и неспремношћу да се пристане на једноставност и очигледност као решење. Јер ствари нису једноставне, као ни књиге, због којих је некад вредело дати и живот, као што аутор показује на мноштву примера.

Као што писац Вукићевић закључује у једној својој причи: „Кад му је све то досадило, убио се. Или га убише. Или он уби њих.”⁸

⁷ Забрана сећања, протеривање из јавне успомене – казна брисања сваког трага сећања и сваког трага постојања неке особе у Римском царству.

⁸ Дејан Вукићевић, *Корони* (Београд: Народна књига – Алфа, 1998), 68.

Бојана Вукотић
Народна библиотека Србије
bojana.vukotic@nb.rs

UDK 050БИБЛИОЗОНА

ПОНОВО ИЗЛАЗИ БИБЛИОЗОНА

(Часопис за библиотекарство, информатику и културу Народне библиотеке „Стеван Сремац” у Нишу)

Библиозона – часопис за библиотекарство, информатику и културу Народне библиотеке „Стеван Сремац”, Ниш – излази од 2010. године у издању нишке библиотеке. Часопис је у почетку излазио два пута годишње – 2010. и 2011. године изашле су по две свеске часописа, а 2012. само број пет (мада је и у овом броју назначено да излази два пута годишње); часопис није излазио до 2016. године када се појавио број шест (без ознаке периодичитета); у 2019. години објављена је седма свеска са ознаком да ће излазити једном годишње.

У уређивању *Библиозоне* од првог до шестог броја учествују: Александра Аџић (главни и одговорни уредник прва два броја), Емилија Радмилковић (заменик главног и одговорног уредника првог и другог броја, затим главни и одговорни уредник од трећег до шестог броја), Љубиша Николић (технички уредник), Марина Вукашиновић, Владан Цветичанин, Злата Ђинђић Ранђеловић (од првог до трећег броја), Марија Чупић, Мирослав Алексић и Саша Луковић Васиљевић.

Актуелни број – седми по реду – поново уређује Александра Аџић у сарадњи с новим члановима редакције: Славицом Младеновић, Јованом Славковић и Иваном Петковић.

Библиозона је у првих шест бројева имала утврђене рубрике чији су наслови били: „Библиотекарство и информатика”, „Култура” и „Варија”. Већи део часописа објављивао је садржаје са тематиком која се односи на библиотекарство и информатику, док је други део био посвећен садржајима из културе, а трећи део је осмишљен тако да обухвати све теме које не

припадају претходним областима, али за које је уредништво налазило да носе корисне, занимљиве или иновативне податке. У броју 7 радови нису разврставани у посебне рубрике.

Поводом изласка првог броја *Библиозоне* колега Горан Траиловић је приметио: „Видимо да је гласило подстакло стручну промоцију нишких библиотекара и отворило нове путеве њиховог повезивања са библиотечком заједницом, што свакако треба поздравити.”¹ Овај тренд одржао се и у наредним свескама, па су тако библиотекари нишке библиотеке најбројнији међу ауторима (Александра Аџић, Владан Цветичанин, Емилија Радмиловић, Марина Вукашиновић, Марјана Стефановић, Марија Чупић, Мирослав Алексић, Гордана Ивковић, Сузана Станковић, Саша Луковић Васиљевић, Соња Шуковић, Снежана Костић, Драгана Најдановић, Маја Новаковић, Јована Славковић, Драгана Стојковић, Мира Церовић Тасић).

Осим библиотеке домаћина радове у *Библиозони* објављивали су и аутори из Народне библиотеке Србије (Весна Ињац Малбаша, Тамара Бутиган Вучај, Ана Савић, Јасмина Трифунац и Наташа Петровић), Библиотеке Матице српске (Светлана Довниковић и Александар Радовић), Библиотеке града Београда (Владислава Сара Ивковић Марковић, Станка Јовичић, Сања Цвркота, Јасминка Елаковић, Виолета Ђорђевић и Тајјана Перовић), јавних библиотека, у Суботици (Миле Тасић), Вршцу (Весна Златичанин), Зрењанину (Драгана Сабовљев и Владимир Арсенић), Шапцу (Небојша Цвејић и Драгомир Лончар), Ваљеву (Данијела Богојевић), Чачку (Оливера Недељковић), Лесковцу (Александра Самокал Јовановић), Пироту (Надица Костић и Милан Јовановић) и Димитровграду (Елизабета Георгиев).

Аутори из иностраних библиотека били су: Сњежана Ђирковић (OPEC, Research Division, Data Services Department, Vienna, Austria), Donald Russell Bailey (Phillips Memorial Library Providence College, USA), Виктор Владимирович Орлов (Санкт-Петербуршки државни институт уметности, Русија), Мико Ваинио (Библиотеке Ванта, Хелсинки подручје, Финска), Савина Цонева (Регионална библиотека „Априлов-Палаузов”, Габрово, Бугарска), Мартина Јанкова и Магдалина Миланова (Регионална библиотека „П. Р. Славев”, Велико Трново, Бугарска).

У *Библиозони* су радовима својих запослених представљени и Народни музеј у Нишу (Марина Влаисављевић), Универзитетска библиотека „Никола Тесла” у Нишу (Милена Жикић), као и Универзитет у Новом Саду (Драган Ивановић и Душан Сурла).

¹ Горан Траиловић, „Водич кроз домаћу стручну периодику”, *Панчевачко чийалишиће* год. 9, бр. 17 (2010): 113.

Часопис *Библиозона* у сваком броју доноси прилоге о Народној библиотеци „Стеван Сремац” у Нишу – ови прилози заузимају најзначајније место у часопису, а баве се садржајима који обухватају културну мисију Библиотеке, место Библиотеке у Стратегији културног развоја Града Ниша 2004–2010. године, награде и признања додељена Библиотеци, обнову библиотечног простора, стално стручно усавршавање запослених...

Централна тема којом се часопис бави је библиотекарство: од темељних вредности библиотекарства, библиотечке професије, законских прописа у области књиге и библиотека, преко историјског развоја библиотекарства у Србији, управљања библиотекама, улоге и значаја разних типова библиотека, библиотечких збирки (завичајна одељења, референтне збирке), набавке библиотечке грађе и извора (посебно проблеми јавне набавке), каталожке и библиографске обраде (међународни стандарди, каталози, тезауруси, библиографије), до библиотечких услуга (најчитаније књиге, рад дечјих одељења, читалачка значка, услуге за лица са посебним потребама), културно-уметничких програма, делатности библиотека на промоцији књиге и читања, затим аутоматизације библиотечног пословања (информациони системи у библиотекама, претраживање у НИБИС-у, БИ-БИН – интерна база Универзитетске библиотеке „Никола Тесла” у Нишу), дигитализације у библиотекама, коришћења појединих алата за израду веб-страница библиотека...

Од прилога који се не баве библиотечком делатношћу треба поменути неколико текстова из области књижевности: у броју 3 више прилога је посвећено 50-годишњици доделе Нобелове награде Иви Андрићу, а у броју 4 је на сличан начин представљен нобеловац Рабиндранат Тагоре (добитник Нобелове награде за књижевност 1913. године). Очигледно је у једном периоду намера редакције била да се у часопису представљају добитници Нобелове награде за књижевност.

Актуелни број часописа *Библиозона* је број 7 објављен 2019. године (после трогодишње паузе) поводом јубилеја – 140 година од оснивања Народне библиотеке „Стеван Сремац” у Нишу (1879–2019). Главни и одговорни уредник је Александра Ацић која је уредила прва два броја часописа 2010. године. Редакција је нова и чине је Славица Младеновић, Јована Славковић и Ивана Петковић; лектуру, коректуру и УДК класификацију врши Маја Новаковић, а компјутерску обраду и прелом текстова Александра Ацић.

Часопис се од претходних бројева разликује – како преломом, тако и опремом текстова: сви текстови садрже, поред имена и презимена, афилијацију и е-адресу аутора, УДК бројеве и НИБИС ИД број; већина прилога

има сажетак, кључне речи, референце, литературу, апстракт и кључне речи на енглеском језику. Објављено је и неколико превода са комплетним текстовима на изворном језику – по два рада на енглеском (превод Драгана Љујић) и бугарском језику (превела Елизабета Георгиев); један рад је штампан на руском језику (без превода).

Овај број часописа започиње прилогом Небојше Цвејића (Библиотека шабачка) под насловом: „Свештенство – лучоноша просвећености и културе у Србији”. Аутор износи историјске податке о три великана из 19. века потекла из Шапца, тадашње културне жиже Србије, који су били утемељивачи три библиотеке: проти Јовану Павловићу (оснивачу Читалишта у Шапцу), проти Игњату Васићу (заслужном за организовање библиотеке у Лозници) и владици Јерониму Јовановићу (установитељу Библиотеке у Нишу).

Тамара Бутиган Вучај (Народна библиотека Србије) бави се Националним агрегатором за Европеану у Србији који представља „мали корак ближе Европској унији”. Портал Европеана пружа приступ до преко 58 милиона дигиталних репрезентација уметничких дела, артефаката, књига, филмова и музике из преко 3.500 европских музеја, библиотека, галерија и архива. На овом порталу заступљено је око 68.000 дигиталних објеката из Србије. Да би се повећало присуство културног наслеђа наше земље на овом европском порталу, Народна библиотека Србије је помоћу средстава Делегације Европске уније у Србији покренула нови сервис за све установе културе – Национални агрегатор за Европеану. Србија је једина земља изван Европске уније која је успоставила агрегаторску инфраструктуру за Европеану.

Сњежана Ђирковић (ОПЕС, Research Division, Data Services Department, Vienna, Austria) аутор је прилога под насловом *Захарија Орфелин – ирешеча српској просветиџиљства*. Рад говори о Орфелиновом животу и стваралаштву и о његовој просветитељској улози; посебно се бави Орфелиновом библиотеком, једном од првих приватних српских библиотека, која је његова једина лична заоставштина, а чува се у Патријаршијској библиотеци у Београду.

Драгана Сабовљев и Владимир Арсенић (Градска народна библиотека „Жарко Зрењанин” у Зрењанину) говоре о Песничкој штафети. Ова манифестација за децу у Зрењанину траје више од четрдесет година и, по мишљењу аутора, креира колективни идентитет Градске библиотеке као организатора, локалне заједнице у којој се одвија, као и лични идентитет свих актера који у њој учествују. Аутори тврде да се традиција, која је створена током трајања манифестације, уградила у културно наслеђе, како локално, тако и национално, регионално, па и европско.

Ана Савић (Народна библиотека Србије) у раду „Библиотека Призренске богословије и нишко библиотекарство” пише о значају пресељења Библиотеке Призренске богословије у Ниш када је, услед друштвених и политичких догађаја, морала да прекине свој рад. Захваљујући залагањима ондашњег владике нишког Иринеја, Библиотека Призренске богословије, најбогатија библиотека у Старој Србији до Првог светског рата, успела је да одржи континуитет, да истраје у својој мисији очувања националног и културног идентитета Срба и настави свој развој путем савремене школске библиотеке, као и да употпуни културни миље Ниша.

Аутор следећег прилога је Donald Russell Bailey (Phillips Memorial Library Providence College, USA), а наслов је *Формирање дигиталног знања: библиотека као дигитални издавач са отвореним приступом*. Чланак се бави формирањем дигиталног знања с отвореним приступом. Модели који су представљени широко су примењиви и перспективни за многе високошколске библиотеке широм света. Стварни примери из света који су овде представљени усмерени су на три специфичне друштвене дисциплине: америчку историју, уметност и историју уметности, и латиноамеричку књижевност и уметност.

Прилог на руском језику Виктора Владимировича Орлова (Санкт-Петербургский государственный институт искусств, Россия), *Крайняя история системы обязательной экземпляра документов в странах Европы и в России* (штампан без превода на српски језик) посвећен је историји формирања, развоја и тренутном стању докумената о депозитном систему у Европи и Русији. Посебна пажња посвећена је историји обавезног примерака штампе у царској Русији и СССР-у. Аутор анализира и упоређује неколико значајних радова из историје библиотекарства. Чланак разматра национални библиотечки и информативни фонд Руске Федерације не само као збирку одређених докумената, већ и као метафизичку категорију.

Следећи аутор је Мико Ваинио (Библиотеке Ванта, Хелсинки под-ручје, Финска), са радом *Мобилна апликација за библиотеке, да ли има сврхе?* Библиотеке у четири општине градског подручја Хелсинкија оп-служују 1,3 милиона корисника и на заједничком сајту бележе око десет милиона посета годишње. Скоро једна трећина ових посета долази с мобилних телефона и њихов удео стално расте. Наредни логичан корак био је осмишљавање праве мобилне апликације за ову групу корисника. Аутор износи своја искуства: зашто је предузета ова активност, како је остварена и који су њени резултати.

Рад Савине Цоневе (Регионална библиотека „Априлов-Палаузов”, Габрово, Бугарска), *РБ „Априлов-Палаузов” Габрово – традиционалне и*

иновативне услуге за локалну заједницу бави се највећом јавном библиотеком у округу Габрово која се развила као наследник прве бугарске јавне библиотеке основане у габровској школи 1840. године. Током последње деценије габровска библиотека се убрзано модернизује и нуди иновативне услуге и различите врсте услуга за кориснике. Данас је габровска библиотека савремени информативни центар који својим корисницима нуди приступ светској књижевности и култури, електронским информацијама, могућности самообразовања и друштвеним контактима, место сусрета са књигом и духовном комуникацијом.

Мартина Јанкова и Магдалина Миланова (Регионална библиотека „П. Р. Славејков”, Велико Трново, Бугарска), *G-BOOK! : родни идентитет и деца читаоци и библиотечке збирке* пишу о међународном пројекту у којем је учествовала Регионална библиотека „Петко Р. Славејков” током 2018. године. Пројекат „G-BOOK : Gender Identity and Library Collections” (G-BOOK : родни идентитет и библиотечке збирке) промовише позитивно тумачење полова у књижевности, с акцентом на улоге и обрасце који имају утицај на обликовање укупне перцепције света деце у различитим сферама. Такође, овај пројекат истиче поштовање и разлике, подржава књижевност која је без предрасуда, разнолика, без стереотипа.

Елизабета Георгиев (Народна библиотека „Детко Петров”, Димитровград), у раду *Авантюра звана читање : размишљања о деци и читању* размишља о угрожености читања као креативног и корисног ритуала у традиционалном смислу у времену доминације савремених технологија и информација у дигиталном облику. Аутор сматра да се папирна књига налази у великој опасности; с друге стране, не заборавља количину информација које доносе дигитални медији, а које омогућавају да се читање као процес развија. Нека питања на које ауторка овог рада покушава да одговори су: колико породица, школа, библиотека, појединци и институције утичу на читање код најмлађих и у ком ће облику оно опстати у 21. веку, зашто је важно развијати читалачке навике од најраније доби, шта деца читаоци очекују од књиге.

Наташа Петровић (Народна библиотека Србије, Београд) урадила је осврт на књигу *Текст у говор : принцип и алтернативних метода читања код особа са инвалидитетом* Драгане Милуновић, у издању Народне библиотеке Србије, Београд, 2017. године. Књига представља прерађен и допуњен текст докторске дисертације и доноси информације о укључивању у друштво особа са инвалидитетом, обезбеђивању адекватне литературе за ову категорију библиотечких корисника, о улози библиотека и државе у том процесу. У књизи је представљено како се читање, образовање,

информисање као основне људске потребе могу остварити у савременом информационом друштву – друштву знања.

У првом броју *Библиозоне* тадашња (а и садашња) главна и одговорна уредница, Александра Ацић, пише: „Сваки почетак носи са собом ишчекивање и стрепњу, али је праћен и великим надама, амбицијама и жељама.”² Часопис *Библиозона* више није на почетку, али повремене дуге паузе које је имао у свом излажењу могу и даље бити узрок ишчекивања и стрепње. Надајмо се да је нова редакција на челу са новом/старом уредницом сачувала велике наде, амбиције и жеље да часопис потраје и да буде још бољи. Биће довољно ако се и нова редакција буде придржавала обећања датог у првом броју: „Да би један овакав подухват успео, потребно је, поред тимског рада, много знања, марљивости, добре воље, истрајности и љубави и професионалне одговорности.”³

И на крају, надамо се да и даље важи обећање дато у уводнику првог броја: „Отворени смо за сваку корисну сугестију и критику, да би бројеви који следе били бољи и садржајнији, а часопис тиме усавршио и искристалисао своју физиономију.”⁴ У том смислу је и урађен овај приказ – у нади да ће се часопис који је већ „искристалисао своју физиономију” и даље усавршавати и бити још бољи и садржајнији.

Читаоцима препоручујемо нови број *Библиозоне* који се, као и сви претходни бројеви, осим у штампаном облику, може читати и у .pdf формату на електронској адреси <http://www.nbss.rs/Библиозона/>.

---

² Александра Ацић, „Реч уредника“, *Библиозона* год. 1, бр. 1 (2010): 2.

³ Ацић, „Реч уредника“, *Библиозона* год. 1, бр. 1 (2010): 2.

⁴ Ацић, „Реч уредника“, *Библиозона* год. 1, бр. 1 (2010): 2.

БИБЛИОТЕКАР: часопис за теорију и праксу библиотекарства
М53, научни часопис од 2010. године

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА

Часопис *Библиоџекар* покренут је 1948. године, само годину дана по оснивању Библиоџекарског друштва Србије (БДС). У периоду од 1948. до 1997. године изашло је укупно 210 бројева, после чега је настала више-годишња пауза. Излажење *Библиоџекара* обновљено је 2006. године захваљујући финансијској подршци Министарства културе Републике Србије.

Матични научни одбор за језик и књижевност Министарства за науку и технолошки развој је часопису *Библиоџекар* доделио **категорију М53 (научни часопис)** 2010. године. Према најновијој категоризацији часописа за 2017. годину часопис је задржао категорију М53.

Ово Упутство усклађено је са *Акџом о уређивању научних часописа* Министарства за науку и технолошки развој од 9. јула 2009. године и њиме се уређује начин обликовања и достављања научних и стручних прилога редакцији *Библиоџекара*.

За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Аутори чији су радови прихваћени потписују изјаву да су упознати са упутствима за ауторе и обавезама аутора дефинисаним у *Уређивачкој љолийици часописа*, као и уговор о преносу ауторских права на издавача часописа *Библиоџекар*, то јест на Библиоџекарско друштво Србије. БДС ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова.

Редакција *Библиоџекара* ће аутора обавестити уколико је текст прихваћен у року од највише два месеца од пријема рада, али задржава дискреционо право да радове процени и да их не објави уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима.

Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје идеје. Не врши идеолошку или било какву другу цензуру, али се ограђује од ставова својих сарадника.

Молимо сараднике да своје прилоге прилагоде тематској и формалној структури часописа, као и да на послатим прилозима назначе за коју су рубрику писани. Часопис *Библиотекар* има следеће рубрике: *Тема* (у којој се објављују радови написани по позиву), *Пракса*, *Хроника*, *Прикази*, *Документи*.

Молимо сараднике да у циљу уједначавања формалне структуре прилога поштују **следећа правила**:

- Радови би требало да садрже од 10.000 до 30.000 карактера (са размацима), то јесте да не буду дужи од једног ауторског табака.
- Текстови би требало да буду писани на српском (ћирилицом) или енглеском језику, величина фонта за наслове је 16, за поднаслове 14, за основни текст 12, за сажетке и кључне речи 11, за напомене (фусноте) 10, а врсте фонтова су следеће: Times New Roman – Serbian – Cyrilic, односно Times New Roman – English. Проред је 1,5.
- Текстови треба да се шаљу у doc формату програма Microsoft Word или неког другог едитора текста отвореног кода. Документ треба именовати на следећи начин: име и презиме аутора, наслов прилога, датум.
- У горњем левом углу прве стране наводе се: пуно презиме и име (свих) аутора, пун (званичан) назив и седиште установе аутора (афилијација) и електронска адреса аутора. Пожељно је навести и годину рођења аутора због увида у његов научно-стручни рад у централној нормативној бази података Народне библиотеке Србије. Веома је пожељно да се наведу и средња слова аутора. Функција и звање аутора се не наводе.
- Наслов треба да што верније опише садржај чланка. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову придода поднаслов. Наслов се даје на српском и енглеском језику.
- Сажетак (апстракт) је кратак информативан приказ садржаја чланка који читаоцу омогућава да брзо и тачно оцени његову релевантност. У интересу је аутора да сажетак садрже термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака.
- Испод наслова на српском језику наводе се сажетак (100–250 речи) и кључне речи (2–8) на српском језику.

- На крају прилога наводи се листа референци (*Литература*). Како би часопис био индексиран у светским базама, у литератури се све јединице наводе на латиници (не преводе се) уз напомену на *ћирилицу* за ћирилична издања. Референце се наводе абecedним редоследом.
- Испод листе референци следи: презиме и име (свих) аутора, назив и седиште установе аутора (афилијација) на енглеском језику, електронска адреса аутора, наслов рада на енглеском језику, сажетак и кључне речи на енглеском језику, евентуалне друге напомене о ауторским правима, преводиоцима и слично.
- Када се први пут наводи страном име у тексту, у загради треба да се стави име исписано у оригиналу; када се следећи пут помиње исто име, у наставку текста треба да буде доследно и истоветно транскрибовано без помињања у оригиналу.
- Код навођења страних израза, термина и скраћеница, превод израза и термина, као и развијен облик скраћеница треба да се ставе у одговарајуће напомене (фусноте).
- Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин. Пожељно је да наслови свих приказа, а по могућству и текстуални садржај, буду дати двојезично, на српском и енглеском језику.
- Напомене (фусноте) дају се при дну стране на којој се налази коментарисани део текста, најобимније не би требало да прелазе 100 речи и нумеришу се арапским бројевима у континуитету у целом тексту. Напомене треба да се користе мање за коментаре, а више за навођење литературе.
- Напомене у раду наводе се језиком и писмом публикације.
- Стил цитирања и навођења напомена (фуснота) и израде листе референци (литературе, библиографије) на крају рада је Чикаго стил – Chicago Style (Humanities).

УПУТСТВО ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЧИКАГО СТИЛА БИБЛИОГРАФСКОГ ЦИТИРАЊА

** *Напомена*: Ово Упутство је превод делова оригиналног упутства *Chicago Style Citation Quick Guide* преузетог са веб-адресе http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Наведени примери су **углавном** из домаће праксе.

Чикаго стил библиографског цитирања је најзаступљенији начин цитирања у хуманистичким научним дисциплинама. Његова популарност је велика јер је врло флексибилан и могуће је, без већих проблема, у правила укључити нове носиоце информација. Овим начином цитирања могуће је представити библиографске јединице у фуснотама/напоменама у дну текста, као и у библиографији/литератури наведеној на крају текста. За ове две врсте навођења важе засебна правила. У примерима који следе наведени су најчешћи облици докумената који се користе као цитати.

КЊИГЕ

БЕЗ АУТОРА

Напомена или фуснота (у даљем тексту **Ф**): редни број. *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф: 1. *EU i vi: kratak pregled dostignuća EU* (Beograd: Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, 2011), 39–40.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: *EU i vi*, 17.

Библиографија (у даљем тексту **Б**): *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б: *EU i vi : kratak pregled dostignuća EU*. Beograd: Delegacija Evropske unije u Republici Srbiji, 2011.

ЈЕДАН АУТОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vesna Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK* (Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK*, 19.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Bulajić, Vesna. *Književna nacionalnost i UDK*. Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007.

ДВА ИЛИ ТРИ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.¹

Ф. 1. Мирјана Бабовић и Светлана Јанчић, *Алфабетски каталог монографских публикација: израда и формирање* (Београд: Народна библиотека Србије, 1985), 42.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Бабовић и Јанчић, *Алфабетски каталог монографских публикација*, 49.

Б: Презиме, Име и Име и Презиме аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Babović, Mirjana i Svetlana Jančić. *Alfabetski katalog monografskih publikacija: izrada i formiranje*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1985. (na ćirilici)

ЧЕТИРИ ИЛИ ВИШЕ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и др. / et al., *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vladimir Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon* (Beograd: Nolit, 1984), 101.

---

¹ Код трећег аутора додаје се и треће име и презиме, а прво и друго се одвајају зарезом.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon*, 98.

Б: Презиме, Име, Име и Презиме, Име и Презиме, Име и Презиме. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Jokanović, Vladimir, Fahrudin Kalender, Emil Popović, Miloš Stojanović. *Bibliotekarski leksikon*. Beograd: Nolit, 1984.

КОЛЕКТИВНО ТЕЛО КАО АУТОР

Ф: редни број, Назив колективног тела, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Српска православна богословија у Призрену, *Извештај за школску 1932/33 годину* (Сарајево: М. Јовановић, 1933), 14.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Извештај за школску 1932/33 годину, 15–16.

Б: Назив колективног тела, *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Srpska pravoslavna bogoslovija u Prizrenu, *Izveštaj za školsku 1932/33 godinu*. Sarajevo: М. Јовановић, 1933. (на ћирици)

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ДВА ИЗДАВАЧА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Shialy Ramamrita Ranganathan, *The Five Laws of Library Science* (Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931), 35.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Ranganathan, *The Five Laws of Library Science*, 27.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година.

Б. Ranganathan, Shialy Ramamrita. *The Five Laws of Library Science*. Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931.

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ЈЕДНИМ ИЗДАВАЧЕМ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Harald Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe* (Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe*, 23.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година.

Б. Haarmann, Harald. *Early Civilisation and Literacy in Europe*. Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996.

**ПРИМАРНА ОДГОВОРНОСТ УРЕДНИКА, ПРЕВОДИОЦА
ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧА (АУТОР НИЈЕ НАВЕДЕН)**

Ф: редни број. Име и Презиме, ур. / гл и одг. ур. / прев./прир., *Наслов књије*, (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Станислав Препрек, прев., *Еј о Гилјамешу* (Пожега: Епоха, 2004), 91–92.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Препрек, *Еј о Гилјамешу*, 78.

Б: Презиме, Име, ур./гл и одг. ур./прев./прир. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Prepek, Stanislav, prev. *Ep o Gilgamešu*. Požega: Epora, 2004. (na ćirilici)

**СЕКУНДАРНА ОДГОВОРНОСТ
(УРЕДНИК, ПРЕВОДИЛАЦ ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧ УЗ АУТОРА)**

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије*, ур. / гл. и одг. ур. / прев./прир. Име и Презиме² (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, prev. Sergej Macura (Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007), 44.

---

² Уколико има више лица које носе секундарну одговорност, наводе се сва.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 32.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Уредник / Главни и одговорни уредник, Предео/Приредио Име и Презиме. Место издавања: Издавач, година.

Б. Gorman, Majkl. *Naše neprolazne vrednosti*. Preveo Sergej Macura. Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007.

ПОГЛАВЉЕ ИЛИ НЕКИ ДРУГИ ДЕО КЊИГЕ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, уредник Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Борјана Христова, „Неколико речи о академику проф. др Александру Младеновићу”, у *Библиотечке услуге: зборник радова*, главни и одговорни уредник Сретен Угричић (Београд: Заједница матичних библиотека Србије; Суботица: Градска библиотека, 2008), 193-200.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Христова, „Неколико речи о ...”, 198.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и презиме, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Hristova, Borjana. „Nekoliko reči o akademiku prof. dr Aleksandru Mladenoviću”. u *Bibliotečke usluge: zbornik radova*, urednik Sreten Ugričić, 193–200. Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije; Subotica: Gradska biblioteka, 2008. (na ćirilici)

ПОГЛАВЉЕ ПРИРЕЂЕНОГ ТОМА КЊИГЕ (У ОДНОСУ НА ПРИМАРНЕ ИЗВОРЕ)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, ур. Име и Презиме, том *Наслова књије* ур. Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Dmiatar Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”, u *Balkanski pakt 1953/1954*, ur. Milan Terzić, tom 2 *Zbornik radova* ur. Nemanja Milošević (Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008), 226–236.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i ...”, 231.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и Презиме. Том *Наслова књије*, уредник Име и Презиме, стране. Место издавања: Издавач, година.

Б. Tasić, Dimitar. „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”. u *Balkanski pakt 1953/1954*, urednik Milan Terzić. Tom 2 *Zbornik radova*, urednik Nemanja Milošević, 226–236. Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008.

ПРЕДГОВОР, УВОДНИК, ПОГОВОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, предговор/уводник/поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме аутора (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Nebojša Kovačević, pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus (Beograd: Clio, 2007) 284–290.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, 287.

Б: Презиме, Име аутора. Предговор/Уводник/Поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме аутора, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Kovačević, Nebojša. Pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus, 284–290. Beograd: Clio, 2007.

ЕЛЕКТРОНСКО ИЗДАЊЕ КЊИГЕ

Ако је књига доступна у више формата, требало би навести ону верзију која је коришћена, али се могу навести и други формати.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Zoran Đinđić, *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma* (Beograd: SSO, 1982), <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đinđić, *Subjektivnost i nasilje...*

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година, <http://adresa> (преузето датум). Такође доступно и у штампаном облику.

Б. Đinđić, Zoran. *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma*. Beograd: SSO, 1982. <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (preuzeto 28. 5. 2011). Такође доступно и у штампаном облику.

ЧАСОПИСИ

ЧЛАНАК У ЧАСОПИСУ У ШТАМПАНОМ ОБЛИКУ

Ф: редни број, Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год. излажења, бр., св. (година): страна/е.

Ф. 1. Селман Тртовац, „Е-књиге – прелиминарне информације за набавку”, *Инфошека* год. 7, бр. 1/2 (2006): 81–87.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Тртовац „Е-књиге...”, 85.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год. излажења, бр., св., (година): страна/е.

Б. Trtovac, Selman. „E-knjige – preliminarne informacije za nabavku”. *Infoteka* год. 7, br. 1/2 (2006): 81–87. (na ćirilici)

ЧЛАНАК У ОНЛАЈН ЧАСОПИСУ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања), <http://adresa> (преузето датум), DOI.

Ф. 1. Miroslav Vujović, „A newly-discovered Roman altar from Surčin”, *Starinar* br. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (преузето 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Vujović, „A newly-discovered Roman...”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања) <http://adresa> (преузето датум), DOI .

Б. Vujović, Miroslav. „A newly-discovered Roman altar from Surčin”. *Starinar* год. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (preuzeto 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

ЧЛАНАК У НОВИНАМА ИЛИ ПОПУЛАРНОМ ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа или новина*, датум излагања, страна/е³ <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Nenad Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, *PC – personal computer*, 10. oktobar 1995, 81–94.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, 92.

2. N. Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”, *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа или новина*, датум излагања, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

Б. 1. Batoćanin, Nenad. „Uvod u mrežno programiranje”, 10. oktobar 1995, 81–94.

2. Kovačević, N. „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”. *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (preuzeto 28. 5. 2011)

ПРИКАЗ ИЛИ РЕЦЕНЗИЈА КЊИГЕ У ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов приказа или рецензије”, приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора, *Наслов часописа*, датум, година, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

³ Ако се наводе чланци објављени у новинама које имају више дневних издања, податак о странама се изоставља због тога што исти чланак може бити на различитим странама сваког од издања, а чланак може изостати у неком од издања.

Ф. 1. Горана Стевановић, „Библиотеке старог света”, приказ *Библиошке сѣларої свейѣа*, Лајонел Карсон, *Гласник Народне библиотеке Србије*, 2005, 515–517, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (преузето 28. 5. 2011)

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Стевановић, „Библиотеке старог света”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов приказа или рецензије”. Приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора. *Наслов часописѣа*, датум, година, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Stevanović, Gorana. „Biblioteke starog sveta”. Prikaz *Biblioteke starog sveta*. Lajonel Karson, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 2005, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

НЕОБЈАВЉЕНЕ МАГИСТАРСКЕ ТЕЗЕ ИЛИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ф: редни број. Иницијал имена. Презиме аутора, „Наслов тезе или дисертације” (магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година), стране.

Ф. 1. М. Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem” (doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005), 61.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža...”, 38.

Б: Презиме, иницијал имена. „Наслов тезе или дисертације”. Магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година.

Б. Seljak, M. „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem”. Doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005.

РАД ИЗЛОЖЕН НА СТРУЧНОМ СКУПУ ИЛИ КОНФЕРЕНЦИЈИ

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов рада” (рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година).

Ф. 1. Небојша Васиљевић, „Закон о електронском документу” (рад представљен на Е-трговина, Палић, Србија, 20–22. април 2009).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Васиљевић, „Закон о електронском документу”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов рада”. Рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година.

Б. Vasiljević, Nebojša. „Zakon o elektronskom dokumentu”. Rad predstavljen na E- trgovina, Palić, Srbija, 20–22. april 2009. (na ćirilici)

ВЕБ-САЈТОВИ

За навођење веб-сајтова важи правило да се наведу сви расположиви подаци везани за тај сајт.

С обзиром на то да подаци варирају и подложни су променама, обавезно је навести датум преузимања.

Ф: редни број. Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Панчевачко читалиште, „Судбина штампане речи”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
„Панчевачко читалиште”.

Б: Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Pančevačko čitalište, „Sudbina štampane reči”, Gradska biblioteka Pančevo, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

БЛОГ ЗАПИС ИЛИ КОМЕНТАР НА БЛОГУ

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Блог:

Ф: редни број. Име и презиме аутора блога, „Наслов текста”, Назив блога, датум, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“.

Коментар на блогу:

Ф: редни број. Име и презиме, коментар на „Наслов текста“, име блога, коментар послат датума, година, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, (17,34h) <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati...“

ЕЛЕКТРОНСКА ИЛИ ТЕКСТУАЛНА ПОРУКА

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти и никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презима пошиљаоца, е-mail порука примаоцу, датум.

Ф. 1. Petar Petrović, e-mail poruka Mileni Ranković, 15. 2. 2011.

БИБЛИОГРАФСКА ЈЕДИНИЦА ИЗ КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАЗЕ ПОДАТАКА

Јединицама које се преузимају из комерцијалних база података потребно је додати назив базе података, као и приступни број који треба унети након библиографских података јединице.

Б. Choi, Mihwa. „Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty.“ doktorska disert., University of Chicago, 2008. ProQuest (AAT 3300426).

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА

Часопис *Библиоџекар* посвећен је темама из области библиотекарства.

Друштво библиотекара Србије издало је први број часописа 1948. године; није излазио од 1997. до 2006; обновљен је 2006. од када излази у континуитету. Објављивање часописа подржава Министарство културе, а од 2009. године Министарство науке му даје научни статус (М53).

Часопис *Библиоџекар* објављује оригиналне, претходно необјављене радове: оригиналне научне, стручне и прегледне радове, приказе књига, документа из области библиотекарства...

Радови морају бити написани на српском или енглеском језику језику, са резимеима на енглеском (за радове на српском), односно српском језику (за радове на енглеском).

Часопис излази двапут годишње.

ОБАВЕЗЕ УРЕДНИКА И РЕДАКЦИЈЕ

Главни уредник часописа *Библиоџекар* доноси коначну одлуку о томе који ће се рукописи објавити. Приликом доношења одлуке главни уредник и чланови редакције руководе се уређивачком политиком водећи рачуна о законским прописима који се односе на клевету, кршења ауторских права и плагирање.

Главни уредник задржава дискреционо право да примљене рукописе процени и не објави, уколико утврди да не одговарају прописаним садржинским и формалним критеријумима. У редовним околностима, редакција обавештава аутора о томе да ли је прихватила текст најкасније у року од месец дана од датума истека за пријем рукописа.

Главни уредник и чланови редакције не смеју имати било какав сукоб интереса у вези са рукописима које разматрају. Ако сукоб интереса постоји код једног или више чланова редакције, ти чланови се искључују из поступка избора рецензента и одлучивања о судбини рукописа. Уредник и чланови редакције су дужни да благовремено пријаве постојање сукоба интереса.

Главни уредник и чланови редакције су дужни да суд о рукопису доносе на основу његовог садржаја, без расних, полних/родних, верских, етничких или политичких предрасуда.

Уредник и чланови редакције не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

Уредник и чланови редакције дужни су да предузму све разумне мере како би идентитет рецензента остао непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије и како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

ОБАВЕЗЕ АУТОРА

Аутори гарантују да рукопис представља њихов оригиналан допринос, да није објављен раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Истовремено предавање истог рукописа у више часописа представља кршење етичких стандарда. Такав рукопис се моментално искључује из даљег разматрања.

Аутори такође гарантују да након објављивања у *Библиотекару* рукопис неће бити објављен у другој публикацији на било ком језику без сагласности издавача.

У случају да је послати рукопис резултат научноистраживачког пројекта или да је, у претходној верзији, био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), детаљнији подаци о пројекту, конференцији и слично наводе се у фусноти на почетку текста. Рад који је већ објављен у неком часопису не може бити прештампан у *Библиотекару*.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Аутори гарантују и да рукопис не садржи неосноване или незаконите тврдње и не крши права других. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Садржај рада

Рад треба да садржи довољно детаља и референци како би се рецензентима, а потом и читаоцима омогућило да провере тврдње које су у њему изнесене. Прикази и стручни чланци морају бити прецизни и објективни.

Намерно изношење нетачних тврдњи представља кршење етичких стандарда.

Аутори сnose сву одговорност за садржај предатих рукописа и дужни су да, ако је то потребно, пре њиховог објављивања прибаве сагласност свих лица или институција које су непосредно учествовале у истраживању које је у рукопису представљено.

Аутори који желе да у рад укључе илустрације, табеле или друге материјале који су већ негде објављени дужни су да за то прибаве сагласност носилаца ауторских права. Материјал за који такви докази нису достављени сматраће се оригиналним делом аутора.

Ауторство

Аутори су дужни да као ауторе наведу само она лица која су значајно допринела садржају рукописа, односно дужни су да сва лица која су значајно допринела садржају рукописа наведу као ауторе. Ако су у битним аспектима истраживачког пројекта и припреме рукописа учествовала и друга лица која нису аутори, њихов допринос треба поменути у напомени или захвалници.

Навођење извора

Аутори су дужни да исправно цитирају изворе који су битно утицали на садржај истраживања и рукописа. Информације које су добили у приватном разговору или кореспонденцији са трећим лицима, приликом рецензирања пријава пројеката или рукописа и слично, не смеју се користити без изричите писане дозволе извора.

Плагијаризам

Плагирање, односно преузимање туђих идеја, речи или других облика креативног израза и представљање као својих, представља грубо кршење научне и издавачке етике. Плагирање може да укључује и кршење ауторских права, што је законом кажњиво.

Плагијат обухвата следеће:

- дословно или готово дословно преузимање или смишљено парафразирање (у циљу прикривања плагијата) делова текстова других аутора без јасног указивања на извор или обележавање копираних фрагмената (на пример, коришћењем наводника);
- копирање слика или табела из туђих радова без правилног навођења извора и/или без дозволе аутора или носилаца ауторских права.

Ако се установи да је рад који је објављен у часопису плагијат, рад ће бити повучен у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*, а ауторима ће бити трајно забрањено да објављују у *Библиоотекару*.

Сукоб интереса

Аутори су дужни да у раду укажу на финансијске или било које друге сукобе интереса који би могли да утичу на изнесене резултате и интерпретације.

Грешке у објављеним радовима

У случају да аутори открију важну грешку у свом раду након његовог објављивања, дужни су да моментално о томе обавесте уредника или издавача и да са њима сарађују како би се рад повукао или исправио.

Предавањем рукописа редакцији *Библиоотекара* аутори се обавезују на поштовање наведених обавеза.

ОБАВЕЗЕ РЕЦЕНЗЕНАТА

Рецензенти су дужни да стручно, аргументовано, непристрасно и у задатим роковима доставе уреднику оцену научне вредности рукописа.

Рецензенти евалуирају радове у односу на усклађеност теме рада са профилом часописа, релевантност истраживане области и примењених метода, оригиналност и научну релевантност података изнесених у рукопису, стил научног излагања и опремљеност текста научним апаратом.

Рецензент који има основане сумње или сазнања о кршењу етичких стандарда од стране аутора дужан је да о томе обавести уредника. Рецензент треба да препозна важне објављене радове које аутори нису цитирали. Он треба да упозори уредника и на битне сличности и подударности између рукописа који се разматра и било којег другог објављеног рада или рукописа који је у поступку рецензије у неком другом часопису, ако о томе има лична сазнања. Ако има сазнања да се исти рукопис разматра у више часописа у исто време, рецензент је дужан да о томе обавести уредника.

Рецензент не сме да буде у сукобу интереса са ауторима или финансијером истраживања. Уколико постоји сукоб интереса, рецензент је дужан да о томе моментално обавести уредника.

Рецензент који себе сматра некомпетентним за тему или област којом се рукопис бави дужан је да о томе обавести уредника.

Рецензија мора бити објективна. Коментари који се тичу личности аутора сматрају се непримерним. Суд рецензената мора бити јасан и поткрепљен аргументима.

Рукописи који су послати рецензенту сматрају се поверљивим документима. Рецензенти не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

ПОСТУПАК РЕЦЕНЗИЈЕ

Примљени радови подлежу анонимној рецензији. Циљ рецензије је да уреднику помогне у доношењу одлуке о томе да ли рад треба прихватити или одбити и да кроз процес комуникације са ауторима побољша квалитет рукописа.

Избор рецензената спада у дискрециона права уредника. Рецензенти морају да располажу релевантним знањима у вези са облашћу којом се рукопис бави и не смеју бити из исте институције као аутор, нити то смеју бити аутори који су у скорије време објављивали публикације заједно (као коаутори) са било којим од аутора поднесеног рада.

Рад пролази две рецензије, а рецензент је дужан да најкасније у року од месец дана од пријема рада пошаље попуњен рецензентски образац.

У главној фази рецензије главни уредник шаље поднесени рад стручњаку за научну област којом се рад бави. Рецензентски образац садржи низ питања на која треба одговорити, а која рецензентима указују који су то аспекти које треба обухватити како би се донела одлука о судбини једног рукописа. У завршном делу обрасца, рецензенти морају да наведу своја запажања и предлоге како да се поднесу рукопис побољша.

Идентитет рецензената остаје непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије.

Ауторима се препоручује да приликом писања радова избегавају формулације које би могле открити њихов идентитет. Уредник гарантује да ће пре слања рукописа на рецензију из њега бити уклоњени лични подаци аутора (пре свега, име и афилијација) и да ће се предузети све разумне мере како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

Током читавог процеса, рецензенти делују независно једни од других. Рецензентима није познат идентитет других рецензената. Ако одлуке ре-

цензената нису исте (прихватити/одбити), главни уредник може да тражи мишљење других рецензената.

Током поступка рецензије уредник може да захтева од аутора да доставе додатне информације (укључујући и примарне податке), ако су оне потребне за доношење суда о научном доприносу рукописа. Уредник и рецензенти морају да чувају такве информације као поверљиве и не смеју их користити за стицање личне користи.

Редакција је дужна да обезбеди контролу квалитета рецензије. У случају да аутори имају озбиљне и основане замерке на рачун рецензије, редакција ће проверити да ли је рецензија објективна и да ли задовољава академске стандарде. Ако се појави сумња у објективност или квалитет рецензије, уредник ће тражити мишљење других рецензената.

РАЗРЕШАВАЊЕ СПОРНИХ СИТУАЦИЈА

Сваки појединац или институција могу у било ком тренутку да уреднику и/или редакцији пријаве сазнања о кршењу етичких стандарда и другим неправилностима и да о томе доставе неопходне информације/доказе.

Провера изнесених навода и доказа

- Уредник ће у договору са редакцијом одлучити о покретању поступка који има за циљ проверу изнесених навода и доказа.
- Током тог поступка сви изнесени докази сматраће се поверљивим материјалом и биће предочени само оним лицима која су директно укључена у поступак.
- Лицима за која се сумња да су прекршила етичке стандарде биће дата могућност да одговоре на оптужбе изнесене против њих.
- Ако се установи да је заиста дошло до неправилности, процениће се да ли их треба окарактерисати као мањи прекршај или грубо кршење етичких стандарда.

Мањи прекршај

Ситуације окарактерисане као мањи прекршај решаваће се у директној комуникацији са лицима која су прекршај учинила, без укључивања трећих лица, нпр.:

- обавештавањем аутора/рецензената да је дошло до мањег прекршаја који је проистекао из неразумевања или погрешне примене академских стандарда;

- слањем писма упозорења аутору/рецензенту који је учинио мањи прекршај.

Грубо кршење етичких стандарда

Одлуке у вези са грубим кршењем етичких стандарда доноси уредник у сарадњи са редакцијом и, ако је то потребно, групом стручњака. Мере које ће предузети могу бити следеће (и могу се примењивати појединачно или истовремено):

- објављивање саопштења или уводника у ком се описује случај кршења етичких стандарда;
- слање службеног обавештења руководиоцима или послодавцима аутора/рецензента;
- повлачење објављеног рада у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*;
- ауторима ће бити забрањено да током одређеног периода шаљу радове у часопис;
- упознавање релевантних стручних организација или надлежних органа са случајем како би могли да предузму одговарајуће мере.

Приликом разрешавања спорних ситуација редакција часописа се руководи смерницама и препорукама Одбора за етику у издаваштву (Committee on Publication Ethics – COPE): <http://publicationethics.org/resources/>.

ПОВЛАЧЕЊЕ ВЕЋ ОБЈАВЉЕНИХ РАДОВА

У случају кршења права издавача, носилаца ауторских права или аутора, повреде професионалних етичких кодекса, тј. у случају слања истог рукописа у више часописа у исто време, лажне тврдње о ауторству, плагијата, манипулације подацима у циљу преваре, као и у свим другим случајевима грубог кршења етичких стандарда, објављени рад се мора повући. У неким случајевима већ објављени рад се може повући и како би се исправиле накнадно уочене грешке.

Стандарди за разрешавање ситуација када мора доћи до повлачења рада дефинисани су од стране библиотека и научних тела, а иста пракса је усвојена и од стране часописа *Библиоџекар*: у електронској верзији изворног чланка (оног који се повлачи) успоставља се веза (HTML линк) са обавештењем о повлачењу. Повучени чланак се чува у изворној форми, али

са воденим жигом на PDF документу, на свакој страници, који указује да је чланак повучен.

ОТВОРЕНИ ПРИСТУП

Часопис *Библиоџекар* је доступан у режиму отвореног приступа. Чланци, након објављивања у штампаном облику, налазе се на сајту Библиотекарског друштва Србије (bds.rs), у рубрици *Библиоџекар*. Објављени текстови могу се бесплатно преузети са сајта и користити у едукативне и некомерцијалне сврхе.

Поступак предавања рукописа, рецензија и објављивање радова су бесплатни.

АУТОРСКА ПРАВА

Када је рукопис прихваћен за објављивање, аутори преносе ауторска права на издавача. У случају да рукопис не буде прихваћен за штампу у часопису, аутори задржавају сва права.

На издавача се преносе следећа права на рукопис, укључујући и додатне материјале, и све делове, изводе или елементе рукописа:

- право да репродукује и дистрибуира рукопис у штампаном облику, укључујући и штампање на захтев;
- право на штампање пробних примерака, репринт и специјалних издања рукописа;
- право да рукопис преведе на друге језике;
- право да рукопис репродукује користећи фотомеханичка или слична средства, укључујући, али не ограничавајући се на фотокопирање, и право да дистрибуира ове копије;
- право да рукопис репродукује и дистрибуира електронски или оптички користећи све носиоце података или медија за похрањивање, а нарочито у машински читљивој/дигитализованој форми на носачима података као што су хард диск, CD-ROM, DVD, Blu-ray Disc (BD), мини диск, траке са подацима, и право да репродукује и дистрибуира рукопис са тих преносника података;

- право да сачува рукопис у базама података, укључујући и онлајн базе података, као и право преноса рукописа у свим техничким системима и режимима;
- право да рукопис учини доступним јавности или затвореним групама корисника на основу појединачних захтева за употребу на монитору или другим читачима (укључујући и читаче електронских књига), и у штампаној форми за кориснике, било путем интернета, онлајн сервиса, или путем интерних или екстерних мрежа.

Часопис омогућава ауторима да објављену верзију рукописа у PDF формату депонују у институционални репозиторијум и/или некомерцијалне базе података или да га објаве на личним веб-страницама (укључујући и профиле не друштвеним мрежема за научнике, као што су ResearchGate, Academia.edu итд.) или на сајту институције у којој су запослени најраније пола године након објављивања у часопису. При томе се морају навести издавач, као носилац ауторских права, и извор рукописа (комплетни библиографски подаци).

ОДРИЦАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Изнесени ставови у објављеним радовима не изражавају ставове уредника и чланова редакције часописа. Аутори преузимају правну и моралну одговорност за идеје изнесене у својим радовима. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Рецензенти (бр. 1 и бр. 2 за 2019. годину)

Тамара Бутиган
Народна библиотека Србије

др Дејан Вукићевић
Народна библиотека Србије

Елизабета Георгиев
Народна библиотека Пироћ

др Славица Гостимировић
Народна библиотека Добој

доц. др Гордана Ђоковић
*Катедра за библиотекарство и информатику
Филолошкој факултету, Универзитет у Београду*

доц. др Бојана Ласица
*Катедра за ошћу књижевност и библиотекарство Филозофској
факултету Пале, Универзитет у Источном Сарајеву*

Милица Матијевић
Библиотека „Димитрије Туцовић”, Лазаревац

Мирјана Нешић
*Библиотека Високе школе сѣруковних сѣудуја –
Београдске љолићехнике, Београд*

Катарина Перић
Народна библиотека Србије

Милоје Радовић
Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, Краљево

Бранкица Ресан
Народна библиотека Србије

Татјана Тимотијевић
Народна библиотека Србије

БИБЛИОТЕКАР
часопис за теорију и праксу библиотекарства
Год. LXI, св. 2 (2019)

Главни и одговорни уредник
доц. др Драгана Грујић

Класификација текстова по УДК
Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака
Филолошки факултет Универзитета у Београду

Лектура
др Дејан Вукићевић

Редактура превода
Оливера Кривошић

Издавач
Библиотекарско друштво Србије
Београд, Скерлићева 1
Web: www.bds.rs

Email: sekretar@bds.rs

За издавача
др Богдан Трифуновић

Штампа
Атеље Јуреш
Чачак

Тираж
500

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02(497.11)

БИБЛИОТЕКАР : часопис за теорију и праксу
библиотекарства / главни и одговорни уредник
Драгана Грујић. – Год. 1, бр. 1 (1948/1949) – год. 47,
бр. 1/2 (1997) ; Год. 48, бр. 1/4 (2006) – . – Београд :
Библиотекарско друштво Србије, 1948/1949–1997;
2006 – (Чачак : Атеље „Јуреш”). – 24 см

Полугодишње.

ISSN 0006-1816 = Библиотекар (Београд)

COBISS.SR-ID 427270